

România Literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

26

SENSUL CLASICISMULUI

(Paginile 12—13)

PLENARA COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

Plenara Comitetului Central al partidului a dezbătut, timp de două zile, Programul-Directivă, Tezele și măsurile politico-organizatorice privind convocarea și pregătirea Congresului al XIV-lea al partidului.

De asemenea, în cadrul plenarei s-a analizat activitatea desfășurată de întregul popor sub conducerea partidului, pentru realizarea în cele mai bune condiții a planului de dezvoltare economico-socială pe acest an, precum și prevederile planului pe 1990, ultimul an al celui de-al 8-lea cincinal.

În deplină unanimitate, plenara a hotărît ca în perioada 20—25 noiembrie, anul acesta, să aibă loc Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român și a adoptat Programul-Directivă și Tezele pentru Congres ce urmează să fie date publicității și supuse dezbaterii largi în partid, în organizațiile de masă și obștești, cu întregul nostru popor.

Această largă dezbateră democratică în partid și cu întregul popor constituie, de altfel, o continuare a dezbaterilor de până acum, pe baza Tezelor din aprilie 1988 și a documentelor marilor forum democratic din noiembrie 1988.

Se poate afirma că Programul-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea sintetizează dezbaterile ce s-au desfășurat pe de un an în partid și cu întregul popor și reprezintă gândirea și conștiința revoluționară, voința întregii națiuni de a înlăpăta neabătut Programul partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare fermă a României spre comunism. (Aplauze puternice, prelungite).

Stimați tovarăși,

Documentele adoptate în deplină unanimitate de plenara Comitetului Central, ce urmează a fi dezbătute de întregul partid și popor și prezentate Congresului al XIV-lea al partidului, fac o analiză științifică a drumului parcurs de poporul român în dezvoltarea sa economico-socială. În formarea națiunii și a statului național unitar român, în dezvoltarea generală a forțelor de producție, a științei, culturii, a marilor realizări obținute în construcția socialismului, a stadiului actual de dezvoltare a societății socialiste românești.

Pe această bază, Programul-Directivă și Tezele stabilesc orientările de perspectivă privind dezvoltarea patriei noastre în noua etapă, până în anii 2000—2010. În aceste documente se subliniază, cu îndreptățită mândrie, marile realizări obținute de poporul român în dezvoltarea sa economico-socială, în edificarea societății socialiste și se dau perspective minunate pentru făurirea cu succes a etapei superioare de realizare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea fermă a României spre vișul de aur — spre comunism. (Aplauze puternice, prelungite).

România, poporul nostru au ajuns la un asemenea nivel de dezvoltare încît se impune ca o necesitate vitală o analiză, chiar foarte succintă, a drumului parcurs în întreaga sa istorie, de la primul stat centralizat al dacilor, de acum 2060 de ani, și pînă în prezent. Este necesar ca, în cadrul dezbaterilor în partid și cu toți oamenii muncii, să fie pusă cu putere în evidență lupta poporului român pentru formarea sa, a limbii și culturii proprii, pentru realizarea națiunii române, a statului național unitar.

Pentru a înțelege bine stadiul în care se găsește astăzi România este necesar să fie puse în evidență momentele cele mai importante ale luptei pentru formarea Principatelor Române, subliniindu-se legătura strinsă din totdeauna, între Țara Românească, Moldova și Transilvania, punindu-se cu putere în relief luptele îndelungate și hotărîte împotriva dominației străine, a imperiilor din acele vremuri, faptul că numai ca urmare a luptei împotriva dominației străine, a apărării cu arma în mînă a independenței și dreptului poporului de a-și forma un stat propriu unitar, s-au realizat năzuințele și visurile celor mai înaintați reprezentanți ai poporului nostru — vișul însuși al națiunii noastre (Vii și puternice aplauze).

(Continuare în pagina 3)

Hotărîrea Plenarei Comitetului Central cu privire la realegerea TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român

Plenara C.C. al P.C.R., dînd expresie celor mai alese sentimente de înaltă stimă și prețuire, de nețărmurită dragoste și profundă recunoștință ale comunistilor, ale tuturor oamenilor muncii, în deplin consens cu voința unanimă a întregului partid și popor, hotărăște să fie supusă dezbaterii în adunările generale ale tuturor organizațiilor de bază din întreprinderi, instituții, unități agricole, în toate conferințele organizațiilor comunale, orășenești, municipale și județene ale P.C.R., în întregul nostru partid propunerea ca la al XIV-lea Congres, în înalta funcție de secretar general al partidului, să fie reales cel mai iubit și stimat fiu al națiunii noastre,

străucitul conducător de partid și țară, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Comitetul Central își exprimă în unanimitate ferma convingere că realegerea în fruntea partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu — eminent militant comunist și patriot înflăcărat, ilustru gînditor revoluționar, luptător ferm pentru realizarea țelurilor supreme ale clasei muncitoare, genial făuritor al noului destin al țării și al celei mai luminoase epoci din istoria patriei, personalitate politică de excepție a lumii contemporane, care și-a consacrat și își consacră de aproape șase

(Continuare în pagina 2)

Propunerea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., privind realegerea, la Congresul al XIV-lea al partidului, a tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român prezentată de tovarășul Manea Mănescu

Stimați tovarăși,

Din însărcinarea Comitetului Politic Executiv, îmi revine înalta onoare să supun Plenarei Comitetului Central, spre aprobare, propunerea ca, la Congresul al XIV-lea, în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român, să fie reales înflăcăratul patriot și eminentul revoluționar, genialul fondator al României socialiste, marele Erou al Națiunii, prominentă personalitate a lumii contemporane, a mișcării comuniste și muncitorești internaționale, mult iubitul și stimulatul nostru conducător, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU. (Aplauze puternice, ovații și urale. Se scandează „Ceaușescu — P.C.R.!”).

În acest moment de mare însemnătate pentru prezentul și viitorul țării, avem convingerea deplină că această istorică propunere izvorăște din dragostea, respectul și recunoștința noastră, a membrilor Comitetului Central, a tuturor comunistilor, a clasei muncitoare, țărănimii și intelectualității, a întregului popor, pentru tovarășul Nicolae Ceaușescu, ilustrul gânditor și militant politic, care în cele șase decenii de continuă și eroică activitate revoluționară și-a dedicat viața, zi de zi, cauzei drepte a eliberării sociale și naționale, a victoriei socialismului, a independenței și fericirii poporului român, a colaborării și păcii în lume. (Aplauze puternice, prelungite).

Stimați tovarăși,

Istoria noastră națională a înscris, în paginile sale cele mai strălucite, titanică activitate revoluționară pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu o desfășoară, în fruntea partidului și a țării, pentru înălțarea și propășirea României socialiste, spre binele și fericirea întregii națiuni, care se împletește organic și indestructibil cu însăși viața și lupta eroicului nostru partid comunist.

Întregul nostru popor cunoaște și că o înaltă prețuire rolului decisiv pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a avut și îl are în elaborarea și înlăturarea mărețelor obiective ale edificării societății socialiste pe pământul României, în luminoasă epocă revoluționară deschisă de Marele Congres din 1965, în fundamentarea celor mai viabile căi și soluții pentru rezolvarea problemelor complexe pe care le ridică, în fiecare etapă, construcția noii orinduirii, mersul ferm înainte al țării, pe calea socialismului și comunismului.

În glorioasă epocă Nicolae Ceaușescu, a crescut fără încetare rolul conducător al Partidului Comunist Român, centrul vital al societății, s-a afirmat puternic, în toate domeniile vieții politice, economice și sociale, democrația muncitorească-revoluționară, s-a întărit proprietatea socialistă, s-au dezvoltat continuu forțele de producție pe tot cuprinsul țării, s-au accentuat perfecționarea relațiilor de producție, progresul științei, învățămîntului și culturii, a sporit necontenit bunăstarea întregii națiuni.

Avem convingerea fermă că în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, eminentul conducător clarviziionar, luminat, bun și drept, România nu

se va abate niciodată de la calea revoluționară a construcției socialismului și comunismului, că Partidul Comunist Român va aplica neabătut, în condițiile concrete ale țării noastre, principiile generale ale socialismului științific, vasta experiență acumulată în procesul uriaș al construcției noii orinduirii. (Aplauze prelungite).

Sub conducerea înțeleaptă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, documentele de însemnătate fundamentală pe care le dezbaterem în plinara noastră — Tezele pentru forumul suprem al partidului și proiectul Programului de direcție al Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român, cu privire la dezvoltarea economico-socială în cincinalul 1991—1995 și orientările de perspectivă până în anii 2000—2010 —, ce ilustrează gândirea sa fecundă, politică, științifică, revoluționară, viziunea sa teoretică și practică atotcuprinzătoare, vor constitui un mobilizator program de muncă pentru întregul popor, bază trainică pentru continuă dezvoltare economică și socială, pentru înaintarea fermă a patriei spre culmi tot mai înalte de progres și civilizație.

Actul politic, de însemnătate cardinală, în consens cu voința întregului partid, a întregii națiuni, al realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu, în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român, reprezintă garanția sigură a continuității procesului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate — cu poporul și pentru popor.

Sinteți, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, mindria, demnitatea și făclia revoluționară a partidului și a poporului, care vă urmează cu credință și devotament nemărginit în măreața operă constructivă ce conferă României un loc demn între națiunile lumii, iar dumneavoastră, iubite conducător, recunoașterea largă de Erou al Păcii, proeminență personalitate a vieții politice internaționale, înflăcărat militant revoluționar pentru o lume mai bună și mai dreaptă pe planetele noastre. (Aplauze puternice. Se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!”).

Comitetul Politic Executiv propune Plenarei Comitetului Central să adopte o hotărâre privind realegerea, la Congresul al XIV-lea, a tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de secretar general al Partidului Comunist Român. (Urale și ovații. Se scandează „Ceaușescu reales la al XIV-lea Congres!”).

Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu,
Mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu,

Vă rog să-mi îngăduiți, în acest moment solemn, să dau expresie celor mai alese sentimente ale poporului nostru și să vă urăm, din toată inima, să ne trăiți întru mulți ani, spre gloria Partidului Comunist Român, spre măreția scumpei noastre patrii, libere, independente și suverane, Republica Socialistă România. (Urale și ovații. Aplauze prelungite. Se scandează „Ceaușescu — P.C.R.!”).

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

Aș dori să mulțumesc Comitetului Central al partidului pentru hotărârea pe care a luat-o de a propune pentru discutarea în adunările de partid, la conferințele de partid și la Congres, a realegerii mele în înalta funcție de răspundere în partid și în stat, de secretar general al Partidului Comunist Român.

Vă mulțumesc în mod călduros pentru această încredere pe care mi-ați acordat-o. (Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu — P.C.R.!” „Ceaușescu, România — stima noastră și mindria!” „Ceaușescu reales la al XIV-lea Congres!”).

De aproape 60 de ani, în activitatea sindicală, a tineretului comunist, în partid, am activat întotdeauna ca un soldat credincios al partidului, ca un fiu al poporului în rindul căruia m-am născut — al muncitorilor, țărănilor, al întregii noastre națiuni — convins că numai și numai calea indicată de comunistii reprezintă drumul spre libertate, spre o viață demnă și liberă a poporului nostru! (Aplauze puternice, prelungite).

Am îndeplinit întotdeauna sarcinile puse de partid în orice domeniu de activitate. Am avut permanent în vedere că un activist al partidului trebuie întotdeauna să răspundă chemării partidului, să acționeze cu toate forțele sale pentru înlăturarea politicii generale a partidului. Am făcut acestea în anii grei ai ilegalității și apoi în anii de după Eliberare, în construcția socialismului, în înaintarea fermă a patriei noastre pe calea socialismului și comunismului.

De 24 de ani partidul mi-a încredințat înalta funcție de secretar general al partidului. Această funcție a fost confirmată de nenumărate ori, și de congresele partidului, dar și de întregul nostru popor, prin voturile ce mi s-au acordat ca deputat și, apoi, ca președinte al Republicii Socialiste România.

Pot să declar acum, cînd sînt din nou propus pentru această înaltă funcție, că am acționat întotdeauna, împreună cu Comitetul Central, cu ceilalți tovarăși din conducerea partidului, cu partidul și cu întregul popor, pentru a asigura înlăturarea programelor de dezvoltare economico-socială, de ridicare a gradului de civilizație, de bunăstare materială și spirituală a poporului, de întărire continuă a independenței și suveranității țării. (Aplauze puternice, prelungite).

Pe drept cuvînt se subliniază importanța Congresului al IX-lea pentru construcția socialistă în patria noastră. Dar doresc și acum — foarte sintetic — să subliniez cu toată tăria că Congresul al IX-lea nu ar fi fost posibil fără înlăturarea revoluției de eliberare socială și națională, fără celelalte congrese ale partidului, fără lupta îndelungată, de veacuri, a înaintașilor noștri pentru formarea poporului, a națiunii, a statului național român.

Este o îndatorire a oricărui comunist de a sublinia întotdeauna faptul că tot ceea ce s-a înlăturat, de-a lungul veacurilor, în patria noastră a asigurat ridicarea continuă a României pe noi și noi culmi de progres — și stă

la baza realizărilor noastre de astăzi. Iată de ce trebuie să cinstim întotdeauna, cu întreaga noastră conștiință, pe toți cei care au dus lupta pentru existența României, forțele progresiste, revoluționare, să cinstim poporul nostru, adevăratul făuritor al propriei sale istorii, al independenței și suveranității României! El este făuritorul României de astăzi! (Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu și poporul!” „Ceaușescu, România — stima noastră și mindria!”).

Fără nici o îndoială, dragi tovarăși, că în luptele îndelungate, în activitatea de dezvoltare a țării noastre s-au săvîrșit multe greșeli; au fost, de altfel, orinduirii sociale diferite. Însăși într-o etapă a construcției socialismului s-au săvîrșit o serie de greșeli. Criticînd unele stări de lucruri din trecut, trebuie însă să punem întotdeauna în evidență ceea ce a asigurat mersul înainte al poporului nostru și să cinstim pe acei care au făcut totul, și-au dat viața pentru măreția și libertatea întregii noastre națiuni! Numai așa vom fi adevărați activiști comunisti, numai așa vom acționa întotdeauna ca adevărați oameni cu înaltă răspundere față de trecutul, de prezentul și viitorul patriei noastre! (Aplauze puternice, prelungite).

Nimeni nu trebuie să procedeze, așa cum spune în unele versuri ale sale Eminescu, în „Scrisoarea I” — de a vedea numai ceea ce a fost rău, ce e negativ. Trebuie să vedem ceea ce a fost înălțător în lupta din trecut al poporului român, ceea ce a asigurat mersul înainte! Aceasta trebuie să reținem întotdeauna! Orice altă atitudine înseamnă, de fapt, a lăsa în popor, în clasa muncitoare, în partid; înseamnă de fapt a acționa împotriva intereselor dezvoltării socialiste și comuniste, împotriva bunăstării și independenței poporului. (Aplauze puternice, prelungite).

Nu doresc să mă refer la alte probleme, deoarece voi face aceasta în cuvîntul meu de încheiere.

Doresc, încă o dată, să exprim mulțumirile mele pentru încrederea ce mi-o acordăți și să asigur Comitetul Central, să asigur întregul partid și întregul popor că, dacă îmi vor acorda din nou încrederea, voi acționa, ca și pînă acum, cu întreaga forță pentru a asigura înlăturarea obiectivelor de dezvoltare a patriei noastre în perioada următoare pînă în anii 2000, realizarea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism.

Pentru mine nu există și nu va exista niciodată țel mai înalt, suprem, decît cauza socialismului, a comunismului, cauza bunăstării și fericirii poporului, a măreției sale, a independenței și suveranității patriei noastre socialiste — Republica Socialistă România. (Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung: „Ceaușescu — P.C.R.!” „Ceaușescu și poporul!” „Ceaușescu, reales la al XIV-lea Congres!”). Într-o atmosferă de puternică însuflețire și strînsă unitate, toți cei prezenți în sală aclamă și ovaționează îndelung pentru Partidul Comunist Român, pentru secretarul său general, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).

Hotărîrea Plenarei Comitetului Central cu privire la realegerea TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român

(Urmare din pagina 1)

decenii, cu abnegație și eroism, întreaga viață și activitate binelui și fericirii națiunii române, cauzei independenței și suveranității, socialismului și păcii, înțelegerii și colaborării internaționale — constituie cea mai sigură garanție a edificării cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate, pe baza aplicării creatoare a principiilor generale ale socialismului științific la condițiile concrete din țara noastră, a viitorului comunist al patriei, a înaintării neabătute a României spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație.

Adoptînd această hotărîre, Plenara C.C. al P.C.R. subliniază rolul determinant al conducătorului partidului și statului în vastul proces revoluționar, unitar și neîntrerupt, pe care l-a cunoscut România în perioada de glorie și măreție inaugurată de istoricul Congres al IX-lea, moment decisiv în desfășurarea operii de construcție socialistă, în realizarea grandioaselor ctitorii, fără egal în multimilenara existență a patriei, ce au dat, spre mindria și satisfacția poporului român, o neasemuită strălucire chipului țării, un loc de frunte și un binemeritat prestigiu în rindul națiunilor lumii.

Cursul innoitor, revoluționar, dinamic pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a imprimat vieții economico-sociale din patria noastră, în luminoasă perioadă deschisă de Congresul al IX-lea, și-a pus din plin amprenta asupra dezvoltării sănătoase și viguroase a economiei naționale, a întregii opere de edificare a socialismului în România, cu poporul și pentru popor.

Comitetul Central evidențiază și cu acest prilej meritul de uriaș însemnătate al tovarășului Nicolae Ceaușescu în definirea, într-o viziune științifică și unitară, a trăsăturilor și strategiei fiecărei etape de construcție socialistă, a opărării principiilor fundamentale ale socialismului, ca orinduire superioară oricăror forme de organizare socială care au existat pînă acum în istoria umanității.

Întregul nostru partid și popor dau cea mai înaltă preciere contribuției decisive, hotărîtoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea programelor realiste și profund mobilizatoare de dezvoltare intensivă, multilaterală a patriei pe seama cuceririlor revoluției tehnico-științifice și noii revoluții agrare, care au asigurat ritmuri dinamice de creștere a forței economice, a industriei și agriculturii, ridicarea necontenită a nivelului de viață al ce-

lor ce muncesc, înflorirea învățămîntului, științei și culturii, factor de cea mai mare însemnătate în făurirea socialismului și comunismului.

Plenara Comitetului Central prețuiește în mod deosebit înalta răspundere cu care tovarășul Nicolae Ceaușescu asigură întărirea continuă a gloriosului nostru partid comunist — centru vital al națiunii —, creșterea rolului conducător, a forței sale politice și organizatorice în întreaga operă de construcție socialistă în România. Tovarășului Nicolae Ceaușescu îi revine meritul deosebit de a fi elaborat teze și orientări profund științifice, novatoare, cu privire la organizarea și conducerea întregii vieți economice și sociale, crearea unui larg și cuprinzător sistem al democrației muncitorești-revoluționare, creșterea rolului clasei muncitoare — cîna cea mai înaintată a societății —, perfecționarea funcțiilor statului, apărarea și întărirea continuă a proprietății socialiste.

Slujind cu inepuizabilă energie și devotament patriotic interesele vitale ale țării și poporului român, cauza edificării socialismului și comunismului în patria noastră, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a afirmat cu putere, prin cuvînt și faptă, ca strălucit promotor al unei noi gândiri în viața internațională, ca apărător consecvent și hotărît al aspirațiilor fundamentale ale popoarelor, impunîndu-se în conștiința întregii omeniri ca mare Erou al păcii, înțelegerii și colaborării între toate națiunile lumii.

În aceste momente înălțătoare, de vibrantă trăire patriotică, Comitetul Central, comunistii, întregul popor își exprimă într-un singur gînd voința nestrămutată ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales la Congresul al XIV-lea în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român, de a continua neabătut, sub steagul de luptă al gloriosului nostru partid, strîns uniți în jurul genialului său conducător, măreața operă de edificare pe pămîntul patriei a celei mai drepte și mai umane orinduirii, a visului de aur al omenirii — comunismul!

Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

(Urmare din pagina 1)

Este necesar să se pună cu putere în evidență faptul că întotdeauna din rindul poporului s-au ridicat forțe politice și sociale înaintate, care au pus mai presus de toate interesele poporului, viitorul său liber și independent.

Trebuie să subliniem rolul important al revoluției lui Horia, Cloșca și Crișan de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821, revoluția burghezo-democratică din 1848, care au avut un rol de importanță deosebită în dezvoltarea și formarea națiunii și a statului național unitar român, în lupta împotriva dominației străine, pentru deplina independență națională. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Nu vom înțelege bine stadiul actual al dezvoltării societății românești fără a pune în evidență importanța Unirii Principatelor din 1859, sub conducerea lui Cuza, care a marcat un moment nou în istoria milenară a poporului român și a deschis calea dezvoltării moderne a patriei noastre.

Așa cum trebuie să subliniem cu toată hotărârea proclamarea independenței și războiul de independență din 1877-1878, care a lichidat dependența de imperiul otoman, constituind un nou moment important în dezvoltarea națiunii și a poporului nostru.

De asemenea, trebuie să subliniem cu toată tăria importanța istorică a unirii Transilvaniei cu România, în 1918, și formarea statului național unitar, care a creat condițiile dezvoltării națiunii noastre, a forțelor de producție și a nivelului general de dezvoltare al poporului. **(Vii și îndelungate aplauze).**

Întreaga istorie a patriei noastre este rezultatul luptelor grele, cu arma în mână, împotriva dominației străine, pentru progres, libertate și independență, duse de masele populare, de întregul popor, adevăratul făuritor al națiunii noastre, al progresului economico-social. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Este adevărat că dezvoltarea patriei noastre, în toate aceste etape istorice, a fost frînă de dominația de sute de ani a imperiilor străine, iar, odată cu trecerea la dezvoltarea capitalistă a României în a doua jumătate a secolului trecut, de pătrunderea în țara noastră a capitalului și a monopolurilor străine care au stăpînit și jefuit bogățiile țării pînă la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944.

Așa cum am menționat în expunerea la marele forum democratic din noiembrie anul trecut, tocmai datorită dominației monopolurilor și capitalului străin, România a rămas în continuare o țară slab dezvoltată, nivelul de viață al poporului nostru foarte scăzut, în timp ce numai în anii dezvoltării capitaliste monopolurile imperialiste au acaparat din România peste 100 miliarde de dolari.

Toate acestea au făcut ca poporul român să rămînă, așa cum spunea Eminescu în unele din versurile sale, „Sărac în țară săracă”.

Este necesar în întreaga dezbateră din partid și cu întregul popor să subliniem rolul hotărîtor al revoluției de eliberare

socială și națională din 1944 care a lichidat pentru totdeauna dominația imperialistă, a deschis calea spre adevărată independență, creînd condițiile ca poporul să poată să-și făurească viitorul așa cum își dorește, fără nici un amestec din afară.

După 23 August 1944, armata română, împreună cu întregul popor, a dus lupte eroice alături de armata sovietică, pentru eliberarea deplină a patriei de armatele hitleriste și horthyste și apoi pentru eliberarea Ungaricii, Cehoslovaciei și Austriei, pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste.

În același timp, în țară s-au desfășurat lupte revoluționare pentru dezvoltarea democratică a țării și trecerea la făurirea noii orînduirii sociale.

În această perioadă scurtă s-au realizat unitatea clasei muncitoare și partidul unic al clasei muncitoare, s-a întărit unitatea tuturor forțelor patriotice, democratice, a întregului popor, creîndu-se condițiile necesare pentru trecerea la făurirea cu succes a socialismului.

În cei 40 de ani de construcție socialistă și îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, în 1965, poporul român, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, a străbătut mai multe etape istorice și a ajuns la un asemenea nivel de dezvoltare economico-socială, de civilizație generală, cum nu s-a realizat într-o perioadă de sute de ani — și așa sublinia în mod deosebit — în întreaga perioadă de dezvoltare capitalistă.

Toate acestea atestă, cu puterea faptelor de netăgăduit, că numai și numai odată cu lichidarea exploatații și asupririi capitaliste, a dominației străine și trecerea la făurirea unei noi orînduirii, a socialismului, au fost posibile aceste minunate realizări în dezvoltarea generală a patriei noastre, creșterea puternică a forțelor de producție, a industriei — de peste 135 de ori, din care de 120 de ori după Congresul al IX-lea al partidului, a producției agricole de peste 10 ori, din care de 6 ori după Congresul al IX-lea, precum și sporirea venitului național de peste 40 de ori, din care de 33 de ori în aceeași perioadă de după Congresul al IX-lea.

Pe drept cuvînt, atît în Programul-Directivă cît și în Tezele pentru Congresul al XIV-lea, se înfățișează pe larg dezvoltarea puternică a forțelor de producție pe întregul teritoriu, creșterea puternică a fondurilor fixe, a construcțiilor de locuințe și a altor așezăminte culturale, care au schimbat în mod radical înfățișarea patriei noastre, nivelul general de trai al întregii națiuni.

Fără nici o îndoială, așa cum pe drept cuvînt se subliniază în documentele adoptate de plenară, au fost unele greutăți, au fost o serie de lipsuri, într-o anumită perioadă s-au manifestat abuzuri, încălcarea legalității socialiste, dar partidul nostru comunist a tras concluziile necesare, îndeosebi după Congresul al IX-lea și a adoptat măsurile pentru lichidarea cu desăvîrșire a acestor stări de lucruri, pentru ca asemenea ilegalități să nu se mai poată întîmpla niciodată.

Au fost adoptate măsurile necesare în vederea dezvoltării puternice a democrației muncitorești-revoluționare, reali-

zindu-se un nou cadru democratic, care asigură participarea activă a întregului popor la făurirea conștientă a viitorului său liber și independent, socialist și comunist. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Ce se poate spune și ce trebuie să subliniem cu tărie acum, cînd facem bilanțul drumului parcurs în construcția socialismului, cînd privim cu îndreptățită mîndrie la nivelul înalt la care a ajuns România astăzi, care, dintr-o țară slab dezvoltată, a devenit o țară industrial-agrară în plină dezvoltare pe baza celor mai noi cuceriri ale științei, tehnicii, ale cunoașterii umane în general?

Se poate și trebuie să afirmăm cu toată tăria că numai și numai socialismul a asigurat aceste mărețe și minunate realizări ale națiunii noastre. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Așa cum trebuie subliniat că, pe ansamblu, socialismul și-a demonstrat forța și vigoarea sa, și că el reprezintă viitorul omenirii de libertate, de bunăstare, de egalitate și pace. **(Vii aplauze).**

Pe baza realizărilor noastre, a succeselor înregistrate în dezvoltarea generală a socialismului, trebuie să adoptăm o atitudine fermă împotriva oricăror încercări de denigrare a socialismului.

Considerăm că preocuparea pentru perfecționarea dezvoltării socialismului în diferite țări trebuie să se realizeze nu de pe poziții de negare sau subapreciere a forței socialismului, ci de pe poziții de afirmare a forței și superiorității socialismului — care reprezintă viitorul întregii omeniri.

Trebuie să se respingă cu fermitate încercările cercurilor reacționare, imperialiste de a destabiliza și a ponegri socialismul, în scopul vădit de a frîna — cel puțin —, de a întîrzi — într-un fel sau altul — drumul sau marșul popoarelor spre lichidarea asupririi și inegalității, spre o lume mai dreaptă și mai bună.

Trebuie să subliniem cu întreaga forță că numai și numai socialismul asigură popoarelor condiții pentru lichidarea inapoiării, sărăciei, pentru adevărată independență economico-socială, pentru bunăstare și fericire, pentru o pace trainică, pentru colaborare între toate popoarele lumii! **(Aplauze puternice, prelungite).**

În dezbaterile ce vor continua în partid și cu întregul popor, trebuie subliniată cu tărie importanța aplicării legilor generale ale dezvoltării sociale, a principiilor socialismului științific la condițiile și realitățile din fiecare țară.

Pornind de la faptul că socialismul se realizează în condiții diverse de la o țară la alta, că nu există șabloane și „modele”, trebuie să avem permanent în vedere că socialismul nu se poate înfăptui decît pe baza principiilor socialismului științific, a înlăturării inegalităților și a asupririi omului de către om, prin realizarea unor relații noi de producție, a unei adevărate dreptăți sociale.

În același timp, trebuie să punem cu putere în evidență rolul fundamental, hotărîtor al proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, faptul că proprietatea întregului popor și proprietatea cooperatistă reprezintă una din cerințele vitale pentru realizarea noii orînduirii sociale.

Aceasta impune ca o necesitate obiectivă să acționăm permanent pentru întărirea și dezvoltarea proprietății socialiste, pentru perfecționarea mijloacelor de bună gospodărire a acestora de către colectivele de oameni ai muncii.

Proprietatea particulară asupra principalelor mijloace de producție, împărțirea societății în clase antagoniste, în asupritori și asupriți reprezintă, de fapt, o încălcare a legilor obiective ale naturii și dezvoltării sociale, constituie rezultatul violenței și forței.

Însăși dezvoltarea socială, a științei, a tehnicii a impus realizarea marii industrie, a muncii sociale în comun, așa cum viața arată că numai marea proprietate în agricultură asigură condițiile necesare dezvoltării continue a forțelor de producție. Ceea ce trebuie să realizeze socialismul este lichidarea proprietății particulare asupra mijloacelor de producție și trecerea acestora în minile adevăraților stăpîni — ale muncitorimii, ale intelectualității, a pămîntului în mina țărînimii, în cadrul cooperativelor agricole de producție, al marii proprietăți socialiste.

Orice diminuare a rolului marii proprietăți industriale și agricole socialiste, întoarcerea la anumite forme ale proprietății capitaliste — chiar a micii proprietăți — înseamnă o dare înapoi cu zece și zeci de ani, înseamnă a pune în pericol nu numai dezvoltarea socialismului, dar însăși dezvoltarea economico-socială a popoarelor, bunăstarea și independența lor.

Este bine să nu se uite tezele lui Lenin după care „mica producție generează capitalism și burghezie permanent, zi de zi, ceas de ceas, spontan și în proporții de masă”.

Gîndindu-ne la toate acestea, este necesar ca, în cadrul largii dezbateri democratice ce va avea loc pînă la Congres, să subliniem cu toată forța necesitatea întăririi și dezvoltării continue a proprietății socialiste, a apărării acesteia ca una din cerințele vitale pentru dezvoltarea viitoare a patriei noastre, care va asigura — așa cum a demonstrat practica anilor construcției socialismului — progresul continuu al forțelor de producție, al științei, culturii, al nivelului de trai, material și spiritual, al poporului, ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, întărirea independenței și suveranității României! **(Aplauze prelungite, îndelungate. Se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!”).**

Stimați tovarăși,

Sînt bine cunoscute realizările din primii trei ani ai actualului cincinal, în care producția industrială a crescut anual cu peste 5 la sută.

Pe primele 6 luni din acest an, am realizat în industrie o creștere a producției de circa 6 la sută și avem toate condițiile necesare pentru realizarea în bune condiții a planului pe întregul an.

În agricultură, am obținut în primii trei ani ai actualului cincinal producții anuale de peste 30 milioane tone cereale. În primele șase luni din acest an, am

(Continuare în pagina 4)

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI

(Urmare din pagina 3)

obținut și în agricultură, în general, rezultate bune. Se desfășoară din plin lucrările de recoltare a cerealelor de vară.

Orzul a fost recoltat de pe circa 83 la sută din suprafața însămânțată și se poate afirma că avem cea mai bună producție de pină acum. Pe ansamblu, vom obține cel puțin 7.000 de kg de orz la hectar pe întreaga țară. (Aplauze puternice, prelungite).

Până acum, un număr de 22 de județe au obținut producții de peste 7.000 kg., iar 14 județe, de peste 7.500 kg la hectar. Avem și un județ care s-a apropiat de 8.000 de kg. Îi mai lipsesc numai 20 de kg. Dacă stringea fără pierderi, trecea de 8.000 kg.!

Avem 3 cooperative agricole de producție cu o producție de orz de peste 11.000 de kg. Acesta reprezintă, de fapt, obiectivul noii revoluții agricole în deceniul următor, până în anul 2000! (Vii și puternice aplauze).

Un număr de 27 unități agricole au obținut o producție de 9.000 și peste 10.000 de kg. la hectar, iar 102 unități cooperatiste și de stat, o producție între 8.000—9.000 kg. orz la hectar. Avem și 203 unități cu producții între 7.000 și 8.000 de kg.

Intr-adevăr, putem afirma că producțiile obținute la orz demonstrează marile posibilități ale agriculturii socialiste românești și că, de pe acum, începe să se afirme în viață aplicarea cerințelor noii revoluții agricole privind efectuarea lucrărilor agricole.

A început și se desfășoară din plin recoltarea grului într-un număr important de județe. Pe baza rezultatelor și a evaluărilor, se poate spune că vom avea și la grâu cea mai bună producție de pină acum!

Se prezintă, de asemenea, bine și celelalte culturi agricole — porumbul, floarea-soarelui și altele. Avem, deci, toate condițiile să obținem în acest an, așa cum ne-am propus, cea mai bună producție agricolă de pină acum!

Realizări importante avem în toate sectoarele economico-sociale. Este necesar să menționăm că toate aceste realizări din întregul cincinal și din întregul deceniu au fost obținute în condițiile grele ale crizei economice mondiale, care a afectat din 1980, într-o măsură sau alta, toate statele lumii și, deosebi, țările în curs de dezvoltare.

Dezvoltarea economico-socială a patriei noastre a creat condițiile necesare pentru plata, an de an, a datoriei externe și lichidarea acesteia, în luna martie a acestui an. Aceasta reprezintă, așa cum am menționat, o mare victorie, care demonstrează forța economiei noastre, care ne-a permis să asigurăm adevărată independență și suveranitate a patriei, să nu mai depindem și să nu mai plătim sub o formă sau alta tribut nimănui, pentru că și dobânda reprezintă de fapt o cămătă, un tribut. (Vii aplauze).

Am realizat lichidarea datoriei externe alocind, totodată, peste 2.000 miliarde lei, echivalentul a circa 200 miliarde dolari, pentru dezvoltarea economico-socială a patriei, în deceniul acesta. În același timp, din 1980 și până în 1989 au avut loc două majorări ale retribuițiilor reale ale oamenilor muncii, precum și sporirea tuturor pensiilor.

După cum este cunoscut, începând de anul trecut a fost majorată retribuiția minimă de la 1.500 la 2.000 lei lunar, iar până la sfârșitul lunii iulie, toți oamenii muncii vor primi retribuițiile mărite.

În același timp, au sporit cheltufelile social-culturale finanțate de la buget, de la 9.975 lei pe o familie, în 1980, la 12.436 lei, în 1985, și la 14.900 lei în acest cincinal, până în 1990. A avut loc o creștere generală a nivelului de trai material și spiritual al întregului nostru popor, demonstrând cu putere faptul că tot ce realizăm în România servește dezvoltării patriei, bunăstării poporului, ridicării nivelului de trai material și spiritual al întregii națiuni, țelul suprem al politicii partidului nostru, esența societății socialiste multilaterale dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România. (Aplauze puternice, prelungite).

Totodată, în prima parte a acestui an am anulat datoriiile cooperativilor agricole de producție, de peste 113 miliarde lei, ceea ce demonstrează atât forța economiei naționale și a sistemului financiar, cât și politica justă, de sprijinire a dezvoltării agriculturii, pentru asigurarea sporirii contribuției sale la dezvoltarea generală a țării. (Aplauze puternice, prelungite).

Toate realizările din acest cincinal — ca de altfel tot ceea ce am realizat în anii socialismului — demonstrează cu putere faptul de netăgăduit justetea politicii partidului nostru comunist de aplicare creatoare a legilor obiective, a principiilor socialismului științific la realitățile din patria noastră.

Remarcabilele înfăptuiri în dezvoltarea patriei demonstrează cu putere superioritatea socialismului, faptul că numai și numai în condițiile cînd poporul a devenit cu adevărat stăpîn pe destinele sale se poate asigura lichidarea, într-un timp relativ scurt, a înapoierii, se asigură progresul economico-social, bunăstarea, independența și suveranitatea țării.

Trebuie să subliniem cu toată tăria că tot ceea ce am realizat este rezultatul muncii pline de abnegație a minunatei noastre clase muncitoare, a țărănimii, a intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor, care, într-o deplină unitate, înfăptuiesc neabătut politica internă și externă a patriei noastre, care asigură înălțarea României pe noi culmi de progres și civilizație.

Pentru toate aceste mărețe realizări, adresez de la tribuna plenarei Comitetului Central al partidului, cele mai calde felicitări clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, întregului popor, împreună cu urarea de noi și noi realizări și succese în toate domeniile de activitate, de ridicare a patriei la un nou nivel de dezvoltare economico-socială, de bunăstare și progres. (Vii și puternice aplauze; se scandează îndelung „Ceaușescu — croism, România — comunism!“).

Dragi tovarăși,

Este necesar ca, în următoarele 6 luni, să facem totul pentru înfăptuirea în cele mai bune condiții a planului pe întregul an atât în industrie, cât și în agricultură și în celelalte ramuri. Să încheiem acest an cu cele mai bune rezultate și să punem astfel o bază trainică, pentru realizarea cu succes a întregului cincinal!

Prevederile planului de dezvoltare economico-socială pe 1990, adoptat în unanimitate de plenară, asigură realizarea în cele mai bune condiții a prevederilor întregului cincinal 1986—1990. În anul 1990 producția-marfă industrială va fi cu circa 40 la sută mai mare față de 1985, iar producția agricolă, cu circa 35 la sută mai mare. Doresc să atrag atenția în mod deosebit asupra activității comerțului exterior și, în primul rînd, a măsurilor de realizare ritmică, zi de zi, a producției de export și exportului.

Va trebui, de asemenea, să se înfăptuiască cu fermitate toate prevederile planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială, pentru îmbunătățirea calității în toate sectoarele, creșterea mai puternică a productivității muncii, a eficienței economice și rentabilității.

Se impune să luăm toate măsurile pentru ca, începînd din trimestrul III al acestui an, să nu mai avem produse și întreprinderi cu pierderi.

Să aplicăm cu toată fermitatea programele de organizare și modernizare, normativile economico-financiare și noul sistem de prețuri.

Să înlărim în toate domeniile ordinea, disciplina, spiritul revoluționar de muncă.

Realizarea în cele mai bune condiții a planului pe acest an și pe 1990 va asigura atât ridicarea nivelului general de dezvoltare al patriei noastre, cât și trecerea la un nou nivel și stadiu al societății noastre socialiste, care va crea și condițiile necesare pentru trecerea la înfăptuirea celui de-al 9-lea plan cincinal și a perspectivei de dezvoltare a României până în anii 2000, astfel încît să încheiem planul pe acest an și pe întregul cincinal cu cele mai bune rezultate și să dăm un nou avînt dezvoltării generale a patriei. (Vii și puternice aplauze).

Stimați tovarăși,

Documentele adoptate de plenara Comitetului Central stabilesc orientările de perspectivă privind dezvoltarea societății românești până în anii 2000 și în continuare pentru începutul mileniului al treilea.

Pornind de la stadiul actual, în cincinalul al 9-lea și până în anul 2000, trebuie să asigurăm creșterea în continuare a forțelor de producție, accentuînd în toate domeniile dezvoltarea intensivă, ca o cerință esențială pentru realizarea obiectivului strategic al partidului și poporului nostru.

Deși în multe domenii, din punct de vedere fizic producția realizată este la nivelul țărilor celor mai dezvoltate, este necesar să facem astfel încît în cincinalul viitor și până în anul 2000 să realizăm o asemenea perfecționare și modernizare a activității încît să asigurăm un înalt nivel tehnic calitativ, valorificarea superioară a materiilor prime, a forței de producție a poporului nostru.

Se poate aprecia că pornind de la nivelul de dezvoltare din 1990 până în anii 2000—2005 se va putea dubla producția industrială și să asigura o producție agricolă stabilă de 40—45 milioane tone cereale, o dublare a venitului național, ridicarea generală, pe această bază, a gradului de civilizație, a nivelului de trai material și spiritual al poporului.

Toate acestea impun să se acționeze cu și mai multă fermitate pentru dezvoltarea cercetării tehnico-științifice, astfel încît România să devină, în această perioadă, până la sfârșitul mileniului al doilea și începutul mileniului al treilea, o puternică forță a progresului tehnico-științific, cu un înalt nivel, tehnic și științific, de dezvoltare în toate domeniile.

Acesta reprezintă de altfel — așa cum am menționat nu o dată — cerința logică pentru înfăptuirea Programului, partidului, pentru făurirea cu succes a societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintare spre comunism.

A rămîne în urmă în domeniul cercetării științifice și tehnicii, al cunoașterii

umane, înscamnă a rămîne în urmă în construcția socialismului, în dezvoltarea generală a forțelor de producție, a întregii societăți. Or, societatea noastră socialistă creează cele mai bune condiții pentru realizarea rapidă a unui înalt nivel de cercetare științifică și tehnică, de ridicare a gradului general de cunoștințe pentru a asigura creșterea unui popor cu o înaltă conștiință revoluționară, științifică, culturală.

Disponem de o puternică forță științifică. Avem importante realizări în cercetarea științifică și tehnică, precum și programe de largă perspectivă pentru toate domeniile economico-sociale și pentru cercetarea fundamentală.

În mod corespunzător este necesar să acționăm cu toată hotărîrea pentru realizarea programelor de modernizare și organizare a activității pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, pentru a acționa ca adevărați revoluționari în toate domeniile.

În același timp, trebuie să perfecționăm în continuare învățămîntul de toate gradele, asigurînd o temeinică pregătire profesională, tehnică și științifică, a tuturor oamenilor muncii.

Începînd din 1990 întregul tineret va urma treapta a II-a de liceu, deci se va generaliza învățămîntul de 12 ani.

Încă din primii ani ai celui de-al 9-lea cincinal vor intra în producție tinerii absolvenți ai învățămîntului de 12 ani, în toate sectoarele.

Se crează astfel condițiile pentru ridicarea nivelului general profesional, tehnic, științific și cultural al tuturor oamenilor muncii, al întregului popor.

Trebuie să așezăm la baza întregului învățămînt cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general, concepția revoluționară despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric.

O atenție deosebită va trebui să acordăm, în continuare, înfăptuirii ferme a politicii partidului și statului cu privire la apărarea și păstrarea mediului înconjurător. Îndeosebi va trebui asigurată îndeplinirea riguroasă a programelor naționale de combatere a crizei climatice, realizarea programelor de împăduriri, de combatere a poluării și păstrarea curată a apelor, a mediului înconjurător în general.

Pornind de la principiile autogestunii și autofinanțării bazate pe autoconducere, trebuie să asigurăm aplicarea fermă a normelor economico-financiare, a principiilor de formare a prețurilor, de creștere continuă a rentabilității economice în toate domeniile de activitate.

Nu doresc să mă refer acum la dezvoltarea diferitelor ramuri și sectoare de activitate; ele își găsesc locul corespunzător în Programul-Directivă și asigură dezvoltarea armonioasă a economiei naționale, avînd la bază atât dezvoltarea industriei cit și a agriculturii ca ramură de bază, și, în mod corespunzător, și a celorlalte sectoare, care dau o perspectivă de lungă durată de ridicare a patriei noastre la un înalt nivel de dezvoltare, pe noi culmi de progres și civilizație.

Este necesar ca, în cadrul dezbaterilor în întreprinderi, centrale, ministere, institute de cercetări, în unitățile agricole de stat și cooperatiste, în toate sectoarele să se analizeze și să se stabilească, noi măsuri, să se prezinte noi propuneri privind perfecționarea și înfăptuirea neabătută în condiții cit mai bune a obiectivelor privind dezvoltarea viitoare a patriei noastre. Să facem astfel ca dezbaterile ce vor avea loc, din partid și cu întregul popor, să asigure ca documentele ce vor fi prezentate Congresului și vor fi adoptate de Congres să reprezinte gîndul, voința unanimă a națiunii noastre, hotărîrea de a înfăptui neabătut programul de făurire a socialismului și comunismului în România! (Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu, România, stima noastră și mindria!“).

Stimați tovarăși,

Dezvoltarea puternică a economiei țării noastre a creat condițiile necesare participării active la diviziunea internațională a muncii, la schimbul de valori materiale și spirituale cu alte state ale lumii, fără deosebire de orînduire socială. Schimburile economice și de cooperare în producție ale României cu alte state au crescut de peste 45 ori față de 1950.

Un loc important îl ocupă schimburile economice și de cooperare cu țările socialiste, care au o pondere de circa 50 la sută din volumul comerțului nostru exterior. Relațiile economice cu țările în curs de dezvoltare au crescut continuu și astăzi reprezintă circa 25 la sută. S-au dezvoltat, de asemenea, relațiile cu țările capitaliste dezvoltate care dețin și ele 25 la sută din comerțul exterior al României.

Avînd în vedere nivelul actual al schimburilor internaționale, cit și programul de dezvoltare economico-socială a patriei, avem în vedere să extindem schimburile economice, cooperarea în producție cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială.

Trebuie să se înțeleagă bine de întregul partid, de întregul popor, de toate cadrele din economie, că dezvoltarea schimburilor economice, extinderea cooperării în pro-

ducție reprezintă o necesitate obiectivă. De aceea trebuie să acționăm cu mult mai multă hotărîre pentru dezvoltarea colaborării economice, să participăm mult mai activ, pe baza cooperării în producție, la dezvoltarea relațiilor economice, acordînd o atenție deosebită în acest sens cooperării în producție cu țările în curs de dezvoltare. Așa cum se subliniază în Directive, până în anul 2000 trebuie ca activitatea de comerț exterior să cunoască o dezvoltare mult mai puternică, iar exportul să reprezinte cel puțin 30 la sută din totalul producției-marfă.

Consider că este necesar să subliniez rolul important pe care l-a avut și îl are C.A.E.R. în dezvoltarea cooperării și colaborării între țările socialiste membre și, totodată, necesitatea colaborării mult mai active cu toate țările socialiste.

Acum se discută mult în C.A.E.R. despre problemele perfecționării activității economice.

Unii economiști ar dori să se renunțe la principiile C.A.E.R. și ne recomandă să luăm ca bază Piața Comună și principiile din Piața Comună. Este evident că asemenea recomandări sînt cu totul străine de socialism și de C.A.E.R.

După părerea noastră, cadrul actual și principiile de bază ale C.A.E.R. reprezintă o bază bună și trebuie să constituie cadrul pentru dezvoltarea colaborării viitoare. Aceasta presupune însă să se înfăptuiască neabătut prevederile din statutul C.A.E.R. privind necesitatea unei egalizări relative a nivelurilor de dezvoltare ale țărilor membre. Perfecționîndu-și formele și relațiile de colaborare, de specializare și cooperare în producție, trebuie să se pornească de la necesitatea dezvoltării fiecărei economii naționale, a unei dezvoltări relativ egale, să se asigure o cit mai bună independență economică, tehnică și științifică a țărilor membre.

Fără a se izola, dezvoltînd colaborarea cu Piața Comună și alte organisme regionale, C.A.E.R. trebuie să-și păstreze independența și să aibă un rol mult mai activ în asigurarea progresului economico-social al țărilor membre. În general, noi considerăm că în actuala etapă de dezvoltare și pentru multă vreme de acum înainte, păstrarea independenței economico-sociale a țărilor din C.A.E.R., a altor state, constituie o necesitate vitală și că orice abatere de la aceasta va avea efecte negative.

În acest spirit, România este hotărîtă să participe activ la activitatea C.A.E.R., la realizarea programelor adoptate în comun până în anul 2000, așa cum este hotărîtă ca, și în cadrul C.A.E.R., și bilateral, să dezvolte relațiile cu diferite alte organisme economice și să realizeze o largă colaborare și cooperare — repet — cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Avînd în vedere problemele actuale economice grele, manifestările puternice ale crizei economice mondiale și înrăutățirea considerabilă a situației țărilor în curs de dezvoltare, este necesar să se ajungă la înlăturarea vechilor practici de inegalitate și de asuprire a acestora, să se ajungă la principii noi de relații care să permită dezvoltarea economico-socială, a independenței fiecărei națiuni, să asigure stabilitatea economiei mondiale și progresul fiecărui popor.

Acesta presupune o îmbunătățire radicală a sistemului financiar internațional, renunțarea cu desăvîrșire la condiționarea relațiilor economice de considerente politice sau de altă natură.

Este necesar ca toate statele și, îndeosebi, organismele economice internaționale, băncile mondiale, să renunțe la practicile de a condiționa acordarea de credite numai dacă acestea sînt destinate proprietății capitaliste particulare. Dimpotrivă, normal ar fi ca băncile internaționale să acorde credite tocmai pentru dezvoltarea economico-socială, pe baza proprietății de stat și cooperatiste, care asigură adevărată independență economico-socială a popoarelor și reprezintă viitorul.

România, împreună cu alte state, este gata să participe activ la elaborarea în comun a măsurilor privind soluționarea problemelor complexe economice, a datorțiilor externe ale țărilor în curs de dezvoltare, la elaborarea principiilor noi în relațiile economice internaționale. Acestea sînt o cerință obiectivă pentru progresul economico-social, pentru depășirea crizei economico-sociale mondiale, pentru realizarea unei lumi mai drepte și mai bune în care fiecare națiune să se poată dezvolta liber și independent, corespunzător năzuințelor sale, fără nici un amestec din afară! (Aplauze puternice, prelungite).

Stimați tovarăși

Documentele adoptate de plenara Comitetului Central subliniază cu putere justetea politicii sociale, de ridicare continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului — țelul suprem al politicii partidului nostru comunist, esența societății socialiste multilaterale dezvoltate în România.

Tot ce realizăm, tot ce ne propunem este destinat dezvoltării generale a patriei, ri-

NICOLAE CEAUȘESCU

dicării continue a bunăstării poporului, pornind de la faptul că tot ceea ce se realizează aparține poporului, trebuie să asigure bunăstarea și fericirea fiecărui cetățean, a întregii națiuni.

Trebuie să subliniem întotdeauna, cu tărie, faptul că ridicarea nivelului personal de viață, bunăstarea fiecărui cetățean al patriei noastre nu se pot realiza decât odată cu dezvoltarea generală a forțelor de producție și a nivelului de dezvoltare a patriei, cu bunăstarea întregului popor, a întregii națiuni.

Sint cunoscute marile realizări în domeniul nivelului de trai material și spiritual — creșterea numărului de locuințe, asistența sanitară, învățământul, cultura.

Tot ceea ce realizăm asigură un nivel tot mai ridicat de viață, materială și spirituală, în strinsă concordanță cu nivelul general de dezvoltare a țării.

Pornind de la perspectivele progresului general al patriei noastre, se vor crea condițiile necesare pentru a asigura soluționarea în bune condiții a problemelor nivelului general de trai, material și spiritual, al poporului. Vom rezolva încă până în 1995 problema locuințelor în orașe. Se vor îmbunătăți mult condițiile de muncă, de viață și la sate.

În întreaga noastră activitate vom porni de la necesitatea asigurării pentru toți cetățenii patriei noastre a unor condiții de muncă, de învățământ, astfel încât toți tinerii să aibă asigurate locuri de muncă, să participe la activitatea de dezvoltare economico-socială a patriei, corespunzător capacității și forței fiecăruia.

Vom perfecționa sistemul de retribuție, pe baza acordului global, pornind de la principiul „la muncă egală, retribuție egală”, aplicând ferm principiul „nici muncă fără piine, dar nici piine fără muncă”!

Trebuie să perfecționăm continuu sistemul nostru de retribuție pe baza echității și eticii socialiste, astfel încât veniturile tuturor categoriilor de oameni ai muncii să fie strins legate de muncă. Nimeni, în țara noastră, nu trebuie să poată realiza venituri fără muncă, sau prin exploatarea muncii altora!

Asigurând un raport echitabil între veniturile mari și mici, care vor ajunge până în anul 2000 la un raport de 1 la 4,5, trebuie să avem în vedere ca nivelul minim de retribuție să asigure în condiții corespunzătoare, demne, nivelul de viață pentru toți membrii societății noastre.

La stabilirea nivelului minim trebuie să avem în vedere ca fiecare om al muncii să-și poată asigura o viață demnă, civilizată, corespunzător cerințelor științifice determinate. În mod corespunzător, pensiile mici vor trebui să țină seama de aceste cerințe.

Va trebui să acordăm o atenție mai mare satisfacerii unor necesități generale, în cadrul fondurilor sociale, acestea reprezentând un factor foarte important pentru asigurarea nivelului general de viață demnă, al întregii națiuni.

Socialismul trebuie să asigure tuturor cetățenilor, fără nici o discriminare, condiții egale de muncă și viață, de manifestare a personalității umane!

Este necesar să nu se admită sub nici o formă apariția speculei, a inegalităților în numele așa-zisului „socialism de piață”. Va trebui să acționăm în așa fel încât în țara noastră nimeni să nu mai gândească că poate să trăiască fără muncă. Toți cetățenii României socialiste să fie conștienți că munca constituie o îndatorire și o mare cinste. Insuși omul este, de altfel, o creație a muncii, și nu poate fi cu adevărat om liber acela care nu depune o muncă utilă. Să dezvoltăm puternic sentimentul datoriei față de patrie, de muncă, de viitorul liber și fericit al poporului! **(Vii și puternice aplauze).**

Stimați tovarăși,

Pornind de la principiile de bază ale conducerii și planificării economice și sociale, de la stadiul actual al activității organelor noastre de stat, al organismelor democrației muncitorești-revoluționare, este necesar să perfecționăm continuu și să dezvoltăm formele democratice, de participare a poporului la conducerea tuturor sectoarelor de activitate.

Pornind de la teza științifică a construirii socialismului cu poporul și pentru popor, am dezvoltat larg democrația muncitorească-revoluționară, realizând un cadru democratic unic în felul său.

În această activitate am pornit și trebuie să pornim de la faptul că formele de organizare și conducere trebuie să se perfecționeze continuu, în raport cu dezvoltarea forțelor de producție, a relațiilor sociale, cu noile cuceriri ale științei și cunoașterii umane, în general.

În același timp, trebuie să avem permanent în vedere că perfecționarea și îmbunătățirea activității de conducere și planificare trebuie să asigure conducerea unitară, pe baza planului național unic de dezvoltare, a întregii activități de făurire a societății socialiste.

Creșterea răspunderii diferitelor organisme de stat, creșterea răspunderii centralelor și întreprinderilor, autoconducerea trebuie să ducă nu la slăbirea conducerii pe baza planului unic a activității de conducere a patriei, ci la creșterea răspunderii fiecărei unități, fiecărui organism în buna administrare a proprietății socialiste, în îndeplinirea neabătută a legilor, a programelor de dezvoltare economico-socială a patriei.

Organismele largi democratice pe care le-am creat în ultimii 20 de ani, — consiliile oamenilor muncii, adunările generale, ca organisme supreme ale proprietarilor și producătorilor, de conducere a întregii activități economice și sociale, organismele județene, congresele oamenilor muncii, ale agriculturii, științei, învățământului și culturii, ca și consiliile naționale de conducere între congrese — reprezintă forme noi în care clasa muncitoare, țărâniea, intelectualitatea, alte categorii sociale participă în mod organizat la conducerea societății, la elaborarea și îndeplinirea politicii interne și externe a patriei noastre.

Îmbinarea justă a activității organelor de stat cu activitatea organismelor democratice ale maselor populare trebuie să realizeze o democrație nouă, înfăptuită superioră oricăror forme de democrație burgheză. Trebuie să avem în vedere ca și în perspectivă să perfecționăm organismele de conducere și planificare, organismele democratice, pornind de la faptul că în nici o împrejurare societatea nu va putea renunța la dezvoltarea sa pe baza unor principii clare, socialiste — de proprietate, de muncă, de retribuție. Cu cât dezvoltarea generală a forțelor de producție, a științei, a culturii, a celorlalte sectoare se va extinde, cu atât apare necesitatea unor organisme democratice de conducere unitară a întregii activități economico-sociale.

În acest spirit trebuie să acționăm cu toată hotărârea în direcția perfecționării îmbunătățirii și creșterii răspunderii conducerii întregii activități pe baza legilor țării, pentru întărirea disciplinei și ordinii, în toate domeniile de activitate!

Să avem permanent în vedere creșterea continuă a rolului clasei muncitoare și al oamenilor muncii, în general, în conducerea tuturor sectoarelor de activitate. Numai pe această bază se va putea dezvolta democrația muncitorească-revoluționară, se va putea îndeplini principiul construirii socialismului cu poporul și pentru popor!

Să facem astfel ca activitatea fiecărui organism de stat și democratic să se des-

fășoare în spiritul principiilor revoluționare, al democrației muncitorești, acționând întotdeauna pentru perfecționarea întregii activități, pentru înlăturarea a tot ceea ce este vechi și nu mai corespunde, pentru promovarea cu îndrăzneală a noului, în toate domeniile! Numai așa vom acționa ca adevărați revoluționari, vom asigura realizarea obiectivelor de făurire cu succes a socialismului, în țara noastră!

În cadrul activității organelor de stat, un loc important îl va ocupa și în viitor ridicarea nivelului de luptă și politic al forțelor armate, care trebuie să fie gata, în orice împrejurări, să apere independența și suveranitatea țării, cuceririle revoluționare, socialiste ale întregului nostru popor.

În întărirea capacității de apărare a țării am pornit și pornim de la faptul că armata trebuie să conlucreze strins cu gărzile patriotice, cu unitățile de pregătire militară a tineretului, deoarece apărarea patriei și a cuceririlor revoluționare constituie cauza întregului popor și numai împreună și în strinsă unitate cu întregul popor armata își va putea îndeplini în orice împrejurări îndatoririle sale față de popor, față de cauza socialismului, a independenței și suveranității României. **(Vii și puternice aplauze).**

În același timp, considerăm că trebuie să reducem la strictul necesar nivelul înarmărilor și cheltuielilor militare, așa cum am procedat, de altfel, în mod constant în ultimii 20 de ani.

În ce privește apartenența României la Tratatul de la Varșovia și întărirea colaborării cu armatele țărilor din acest Tratat, vom acționa și în continuare pentru perfecționarea și dezvoltarea acestei colaborări, acționând în același timp pentru desființarea concomitentă a Tratatului de la Varșovia și a N.A.T.O.

Dar în orice condiții, colaborarea cu armatele țărilor socialiste, cu alte armate prietene, va constitui un factor important în politica de apărare a independenței naționale.

De asemenea, este necesar să îmbunătățim activitatea organelor de miliție și securitate în apărarea cuceririlor revoluționare, a avutului obștesc și a avutului personal, în apărarea liniștii și muncii întregului popor.

În conformitate cu legile țării, trebuie să se întărească și mai mult conlucrarea dintre aceste organe și masele largi populare, cu întregul popor, să se adopte o atitudine fermă împotriva oricăror încălcări ale legilor, ale liniștii și ordinii generale.

Organele de justiție și procuratură trebuie să vegheze cu toată fermitatea la aplicarea legilor, a legalității socialiste, astfel ca în nici o împrejurare nimeni să nu fie pedepsit pe nedrept, dar, de asemenea, nimeni să nu rămână nepedepsit dacă încalcă legile țării.

În acest sens, se impune să lărgim și mai mult rolul comisiilor de judecată, al adunărilor generale ale oamenilor muncii, astfel încât aceste organe de justiție democratică să aibă rolul hotărâtor în judecarea abaterilor de la ordine și disciplină, de la normele de conviețuire socială. Numai atunci când aceste organisme constată că faptele săvârșite sunt grave și trebuie trimise în fața organelor de justiție, să se realizeze judecata de către instanțele judecătorești; sau în cazuri deosebit de grave, care de la început trebuie să meargă în fața acestor organe. Chiar problemele grave ale activității contrarevoluționare, pactizarea cu dușmanii socialismului și ai țării, trădarea de țară — care cad în atribuțiile directe ale organelor de procuratură și justiție — și acestea trebuie cunoscute și dezbătute în cadrul adunărilor generale.

Mă refer la toate acestea deoarece vla-

găsit și, din păcate, se mai găsesc oameni — e drept, puțini la număr — care trădează socialismul, poporul, pentru anumele avantaje personale, pentru cițiva galbeni sau arginți, cum se spune de poporul nostru. Față de asemenea fapte de trădare, față de asemenea oameni trebuie să adoptăm o poziție fermă de demascare și de pedepsire, conform legilor țării.

Poporul însuși trebuie să administreze pedeapsa împotriva tuturor celor care pun în pericol socialismul, independența și suveranitatea țării, viitorul însuși al națiunii noastre! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Trebuie să facem astfel încât activitatea de apărare a cuceririlor revoluționare, a proprietății obștesc, a legilor și normelor de etică și echitate socialistă, să constituie preocuparea tuturor oamenilor muncii, a întregului popor — adevăratul stăpîn al întregii țări — a celor care trebuie, prin activitatea lor și prin organele lor, să asigure viitorul liber, să asigure viața, liniștea, să asigure victoria socialismului și comunismului în România. **(Aplauze puternice, prelungite. Se scandează îndelung: „Ceașescu — P.C.R.!", „Ceașescu și poporul!”).**

Stimați tovarăși,

Mărețele realizări obținute de poporul nostru în făurirea socialismului demonstrează cu putere justetea liniei generale a partidului nostru, de aplicare creatoare a legităților obiective, a principiilor socialiste la realitățile României.

Putem afirma cu deplin temei că partidul nostru și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste misiunea sa istorică de detașament revoluționar, de centru vital al întregii națiuni — și a călăuzit și călăuzește poporul nostru pe calea făuririi socialismului și comunismului.

Rolul politic conducător al partidului este rezultatul activității revoluționare a partidului nostru, care de la înființarea sa și până acum, în diferite perioade grele ale istoriei poporului nostru, a adoptat o poziție principială, revoluționară, de apărare a intereselor maselor populare, a independenței și suveranității țării.

De la înființarea primului partid muncitoresc din România în 1893, a Partidului Comunist Român în 1921, și până azi nu au fost momente mai importante — interne și internaționale — în care partidul să nu fi adoptat o atitudine clară, fermă, în strinsă concordanță cu așteptările poporului, cu cauza socialismului, a independenței și suveranității României. De aceea poporul recunoaște partidul ca forță politică conducătoare! **(Urale și aplauze puternice, prelungite. Se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R.!", „Ceașescu și poporul!”).**

Avem un partid puternic, care numără peste 3 800 000 membri, dintre care peste 55 la sută provin din rindurile clasei muncitoare.

În toate domeniile de activitate partidul acționează pentru întărirea continuă a legăturilor cu masele de oameni ai muncii, pentru asigurarea îndeplinirii în cele mai bune condiții a hotărârilor de partid, a legilor țării.

Și în ce privește activitatea de partid, după Congresul al IX-lea am adoptat măsuri de perfecționare a activității partidului, a organizațiilor și organelor sale, de dezvoltare a democrației interne de partid — ca o parte a democrației muncitorești-revoluționare, de manifestare puternică a spiritului critic și autocritic, ca o cerință vitală pentru îndeplinirea în bune condiții a rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate.

Pornind de la această realitate, ne stărnesc nedumerirea și chiar îngrijorarea unele tendințe — din unele țări — de slăbire a rolului conducător al partidului, precum și unele concepții de reintoarcere la așa-zisul sistem pluripartit.

Este bine cunoscut că partidele s-au dezvoltat în condițiile împărțirii societății în clase antagoniste, în exploatarea și asupriții.

De aceea, odată cu desființarea claselor exploatare trebuie în mod legitim să se realizeze unitatea politico-organizatorică a clasei muncitoare într-un partid unic revoluționar, care să asigure conducerea operelor vaste și complexe de edificare a noii orânduiri sociale.

Așa cum am menționat, aceasta presupune, totodată, crearea unui larg cadru democratic de participare organizată a poporului, a tuturor categoriilor sociale la activitatea de conducere în toate sectoarele de activitate.

Ideea revenirii la perioada existenței mai multor partide este foarte periculoasă și poate să aducă grave prejudicii cauzei socialismului, dezvoltării generale a popoarelor respective.

În ce ne privește, considerăm că este necesar și ne pronunțăm ferm pentru existența în cadrul țărilor socialiste, al țărilor care trec spre dezvoltarea economico-socială independentă, a unor partide unice, puternice, cu o concepție revoluționară sau progresistă, care să asigure acțiunea unitară a fiecărui popor în realizarea obiectivelor construcției socialiste, ale dezvoltării economico-sociale independente.

Este necesar să păstrăm permanent caracterul muncitoresc al partidului, atât în ce privește ponderea muncitorilor în

(Continuare în pagina 6)

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI

(Urmare din pagina 5)

partid, cit și în ce privește promovarea în conducerea organizațiilor și organelor de partid a activiștilor din rîndul muncitorilor. (Vii și puternice aplauze).

Pot să afirm, cu toată tăria, că dacă nu vom asigura caracterul muncitoresc al partidului, promovarea întotdeauna a cadrelor de partid, pînă la Comitetul Central și Comitetul Politic Executiv, din rîndul muncitorilor, nu vom asigura — sau nu se va asigura — menținerea caracterului revoluționar al partidului. Prezența majorității muncitorilor în partid, în organele de conducere, este garanția spiritului revoluționar, garanția mersului ferm spre socialism, spre comunism! (Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează în d e l u n g „Ceaușescu — P.C.R.”, „Ceaușescu și poporul!”).

Nu este întimplător că tocmai în aceste împrejurări unele cercuri reacționare din țările capitaliste și-au intensificat atacurile, în primul rînd împotriva partidelor comuniste. De altfel, nu se întimplă pentru prima oară acest lucru. Sub lozincă creării mai multor partide, ele acționează pentru slăbirea și lichidarea partidelor comuniste.

De altfel, nici nu ascund aceasta, iar din manifestările antisocialiste, anticomuniste, antisovietice din unele țări, acest lucru a reieșit cu toată claritatea.

Este bine să ne reamintim de lozincă din timpul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, „Soviete fără bolșevici”, care este azi reluată sub altă formă, împotriva partidelor comuniste, a rolului conducător al partidului.

Nu există și nu poate exista perfecționarea și dezvoltarea socialismului fără un partid unic al clasei muncitoare, cu o concepție revoluționară despre lume și viață, care să acționeze cu fermitate pentru unirea întregului popor în apărarea cuceririlor socialismului, pentru dezvoltarea socialismului, ridicarea bunăstării popoarelor, întărirea independenței și suveranității țării, pentru pace și colaborare între toate națiunile lumii. (Aplauze puternice, îndelungate).

Avînd în vedere obiectivele mărețe de dezvoltare socialistă și comunistă a patriei noastre, este necesar să perfecționăm continuu activitatea partidului, să întărim rolul său conducător în toate domeniile, să acționăm cu toată fermitatea pentru ridicarea nivelului politic, ideologic, a combativității, a spiritului revoluționar, pentru perfecționarea democrației de partid și întărirea continuă a legăturilor partidului cu clasa muncitoare, cu masele largi populare, cu întregul popor.

Trebuie să facem ca toate hotărârile de partid și de stat, tot ceea ce privește dezvoltarea patriei să fie larg dezbătut și adoptat de către întregul partid, de întregul nostru popor.

Acționînd ca forță politică conducătoare, ca centru vital al întregii națiuni, partidul nostru trebuie să rămînă permanent un partid revoluționar, să se călăuzească întotdeauna după concepțiile socialismului științific, militînd cu fermitate pentru asigurarea deplinei concordanțe între forțele de producție și relațiile de producție și sociale, pentru soluționarea conștientă a contradicțiilor care pot apărea la un moment dat, pentru asigurarea înfăptuirii neabătute a socialismului și comunismului în România.

Nu este posibil și nu poate exista o altă forță care să îndeplinească rolul vital al partidului comunist! Partidul nu poate renunța la rolul său de forță politică conducătoare, nu poate împărți acest rol cu nimeni. El trebuie să-și îndeplinească rolul său de a conduce poporul spre înaltele culmi ale societății comuniste, împreună cu poporul, făcînd totul pentru popor!

Dacă s-ar putea spune așa, el ar trebui să împartă rolul său numai cu o singură forță, și anume cu poporul și numai cu poporul, în sensul ridicării nivelului general de conștiință și combativitate al poporului, unind întregul popor în jurul său, pentru făurirea socialismului și comunismului! De altfel, aceasta trebuie să fie înțelegerea dialectică a faptului că în comunism se va ajunge la dispariția partidului atunci cînd întregul popor va ajunge la o înaltă conștiință revoluționară, și combativitate revoluționară, cînd însuși poporul va fi un popor revoluționar, făuritor al comunismului, al libertății, al viitorului său liber! (Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu și poporul!”, „Ceaușescu, România — silma noastră și mindria!”).

Stimați tovarăși,

În sistemul democrației muncitorești-revoluționare un rol important revine organizațiilor de masă și obștești. Trebuie să perfecționăm continuu activitatea sindicatelor, care cuprind oameni ai muncii din toate sectoarele de activitate. Fiind cea mai mare organizație de masă, sindicatele trebuie să adopte, în întreaga lor activitate, o poziție revoluționară, de participare activă la opera de făurire a socialismului și comunismului, de dezvoltare economico-socială a patriei, veghind permanent la apărarea și soluționarea corespunzătoare a problemelor de muncă, de viață ale oamenilor muncii. Ele trebuie

să reprezinte o puternică forță revoluționară în participarea activă, organizată, a oamenilor muncii la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, la întărirea controlului muncitoresc.

Este necesar să crească rolul consiliilor și comisiilor de femei, cărora le revine un mare rol în participarea femeilor la întreaga viață politico-socială. De altfel, femeile sînt prezente la întreaga activitate de partid, în organele de stat, în toate organizațiile de masă și obștești. În viitor să se acorde mai multă atenție promovării în diferite munci de conducere a unui număr mai mare de femei.

Un rol important revine Uniunii Tineretului Comunist, asociațiilor studenților comunisti, care unesc în rîndurile lor întregul tineret și care trebuie să reprezinte o forță activă, revoluționară, de formare și de educare a tineretului, de participare activă la opera de înfăptuire a politicii partidului în toate domeniile, de pregătire temeinică a tineretului în spirit revoluționar, comunist, care în toate împrejurările să urmeze neabătut politica partidului comunist în toate domeniile de activitate, să acționeze ca revoluționari, cu deplină răspundere pentru cauza socialismului, comunismului, a întregii noastre națiuni.

Se cere, de asemenea, să perfecționăm activitatea pionierilor și șoimilor patriei care, împreună cu școala, sub conducerea partidului, au un rol important în formarea copiilor patriei noastre în spiritul idealurilor comuniste, al dragostei de patrie, de popor.

De asemenea, trebuie să crească rolul organizațiilor cooperatiste, al uniunilor de creatori, al zecilor și zecilor de organizații de masă și obștești care reprezintă un cadru larg democratic, în care diferite categorii sociale participă în mod activ, democratic, la întreaga activitate de conducere a operei de făurire a societății socialiste.

Un rol important îl are Organizația Democrației și Unității Socialiste, în rîndurile căreia activează peste 4 milioane de oameni ai muncii, care nu sînt membri ai partidului comunist, dar care sînt hotărîți ca, în strînsă unitate, sub conducerea partidului nostru, să acționeze neabătut pentru înfăptuirea Programului partidului, a planurilor de dezvoltare economico-socială, de ridicare a țării pe noi culmi de progres și civilizație.

Trebuie, de asemenea, să subliniem rolul important ce revine Frontului Democrației și Unității Socialiste, organism larg democratic care reuneste toate categoriile sociale, întregul popor, într-o deplină unitate, sub conducerea partidului comunist, care exprimă în mod minunat caracterul larg democratic al societății noastre socialiste, al organismelor sale, dar, totodată, acționează în deplină unitate, recunoscînd rolul conducător al partidului nostru comunist pentru realizarea Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism, de ridicare continuă a bunăstării materiale a întregului popor, de întărire a independenței și suveranității României! Realizarea și dezvoltarea continuă a unității întregii națiuni în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste reprezintă o necesitate obiectivă pentru mersul înainte al patriei, pentru viitorul însuși al poporului nostru! (Aplauze puternice, prelungite).

Stimați tovarăși,

În întreaga activitate de construcție socialistă un rol important l-a avut întotdeauna activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a omului nou, constructor conștient al noii orînduirii sociale. Avem realizări importante și trebuie să spunem cu toată tăria că fără o activitate politico-educativă intensă și susținută, în toate domeniile, nu am fi putut obține aceste mărețe realizări.

Dar, așa cum am spus, în cuvîntarea de la forumul democratic din luna noiembrie anul trecut, în activitatea ideologică și politică s-a produs o anumită rămînire în urmă față de dezvoltarea generală a forțelor de producție a țării, în toate domeniile.

De aceea este necesar să acționăm cu toată hotărîrea pentru a lichida această rămînire în urmă, pentru a ridica nivelul ideologic al partidului, conștiința revoluționară a partidului, a întregii noastre națiuni, la nivelul dezvoltării generale economico-sociale a patriei noastre.

Să facem astfel încît activitatea politico-educativă să aibă un rol mai activ în formarea concepției revoluționare, să devină o forță puternică care să lumineze calea spre înaltele piscuri ale societății comuniste.

Cu cît activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a conștiinței socialiste, revoluționare a întregului popor va fi mai bună, cu atît vom obține rezultate superioare în toate domeniile de activitate.

Trăim într-o lume de profunde schimbări, de avînt al științei, al culturii, al cunoașterii umane, care ridică în fața popoarelor multe întrebări și probleme cu privire la aprecierea diferitelor evenimente, la modul de soluționare a situațiilor complexe economico-sociale contemporane și la viitorul omenirii la începutul mileniului al treilea.

Iată de ce este necesar ca activitatea

ideologică și științele sociale să participe activ la dezbaterile tuturor acestor probleme de pe poziții revoluționare ale materialismului istoric și dialectic.

Iată de ce este necesar să fie combătute cu fermitate tezele dezideologizării relațiilor internaționale, ale slăbirii luptei de clasă și alte teze antiștiințifice și antirevoluționare care produc confuzii și neîncredere în forțele clasei muncitoare, în lupta popoarelor pentru progres, pentru pace și colaborare internațională, în victoria inevitabilă a socialismului.

Trebuie ca activitatea ideologică, politico-educativă să dea o orientare clară în ceea ce privește schimbările produse și perspectivele dezvoltării societății omeniești, perspectivele dezvoltării socialismului și comunismului, care mai devreme sau mai tîrziu vor triumfa în întreaga lume. (Aplauze puternice, prelungite).

Mai mult ca oricînd este necesar să se sublinieze cu toată tăria că victoria socialismului constituie o necesitate obiectivă, că mai devreme sau mai tîrziu — așa cum s-a întimplat cu toate orînduirile de pînă acum — orînduirea capitalistă, imperialistă, trebuie să facă loc unei orînduirii mai drepte și mai bune — socialismului și comunismului.

Trebuie să punem cu putere în evidență învățămintele istoriei care demonstrează că trecerea de la o orînduire la alta s-a realizat, întotdeauna, pe cale revoluționară, că rolul hotărîtor l-au avut întotdeauna masele, l-au avut popoarele — adevăratele făuritoare ale istoriei și civilizației — și în acest cadru, să subliniem rolul clasei muncitoare, al forțelor înaintate, în lupta pentru socialism, pentru pace și colaborare în întreaga lume! (Aplauze puternice)

Activitatea ideologică, politico-educativă trebuie să sublinieze cu tărie rolul partidelor revoluționare, muncitorești, al partidelor comuniste, în organizarea și conducerea clasei muncitoare, a maselor largi populare pentru realizarea noii orînduirii sociale socialiste.

Tocmai în actualele împrejurări cînd asistăm la o nouă ofensivă a celor mai reacționare cercuri imperialiste se impune ca partidele comuniste, mișcările progresiste să acționeze cu toată tăria și fermitatea împotriva anticomunismului, împotriva tuturor încercărilor de dezbinare și slăbire a unității clasei muncitoare, a luptei popoarelor pentru socialism, pentru progres economic și social, pentru pace.

Este necesar ca toate mijloacele de informare în masă și de educare să acționeze cu hotărîre, într-un spirit de combativitate și intransigență revoluționară împotriva concepțiilor retrograde, împotriva misticismului, șovinismului, antisemitismului, a tuturor formelor de dezbinare și învrăjbire a popoarelor.

Să educăm întregul popor și, în primul rînd, tineretul, în spiritul patriotismului revoluționar, al înaltelor idealuri de dreptate socială și națională, al principiilor socialiste și comuniste!

Să educăm masele populare și, în primul rînd, tineretul, în spiritul combativității revoluționare, împotriva a tot ce este străin de interesele socialismului și comunismului, a tot ce duce la slăbirea combativității revoluționare în toate domeniile de activitate.

Să educăm întregul popor și tineretul în spiritul minunatelor tradiții patriotice și revoluționare, să dezvoltăm sentimentul de prietenie și frăție, de unitate al tuturor oamenilor muncii, să punem la baza întregii activități culturale minunatele tradiții ale mărețelor realizări, ale creației românești din toate domeniile de activitate!

Să respingem ploconirea față de tot ceea ce înjosește omul, față de toate concepțiile străine!

Să educăm tineretul, poporul, în spiritul solidarității internaționale, al prieteniei și luptei comune pentru progres economico-social, al luptei comune pentru pace și colaborare între toate națiunile lumii!

Un rol important îl revine în acest sens Festivalului Național „Cîntarea României”, care a devenit o puternică forță a creației largi populare.

Să ridicăm tot mai puternic nivelul cultural și de participare a maselor populare la dezvoltarea și înflorirea culturii românești!

Uniunile de creație — literare, artistice, muzicale — trebuie să-și ridice nivelul activității lor prin crearea de noi și noi opere care să reprezinte, în formele artei reprezentative minunatele cuceriri ale poporului nostru, munca eroică a constructorilor socialismului, tradițiile revoluționare, să urmeze exemplul înaintașilor care, în cele mai grele condiții, au slujit poporul, au considerat ca una din îndatoririle lor supreme — asigurarea dezvoltării limbii și culturii românești, a dezvoltării poporului și națiunii noastre!

În strînsă legătură cu creația universală, literatura și arta românească trebuie să fie prezente nu prin copiere, prin ploconire, ci prin realizările ei, prin personalitatea sa, care să reprezinte personalitatea poporului român, constructor conștient al socialismului, al celei mai înaintate culturi, al adevăratului umanism. (Vii și puternice aplauze).

Radio-ul, televiziunea, presa, toate mijloacele de informare în masă, trebuie să adopte o poziție mai combativă, să publi-

ce sau să redea la radio și televiziune munca și activitatea poporului, să adopte o atitudine critică față de diferitele stări negative, contribuind activ la generalizarea experienței și a cunoștințelor înaintate din toate domeniile de activitate, la răspîndirea concepțiilor celor mai înaintate de muncă și viață, a principiilor socialiste, în toate domeniile! (Aplauze puternice, prelungite).

Să facem astfel încît întreaga noastră activitate politico-educativă să-și îndeplinească în mai bune condiții înalta misiune în realizarea obiectivelor de perspectivă, de ridicare a patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație!

Întreaga activitate ideologică, educativă trebuie să contribuie activ la ridicarea nivelului general de știință și cultură, la formarea unui popor cu înalte cunoștințe științifice, culturale și revoluționare, a unui popor înarmat cu tot ce este mai nou în dezvoltarea științei și culturii, care să contribuie, prin activitatea sa, la îmbogățirea tezaurului național și a tezaurului mondial, din toate domeniile! Numai așa vom putea spune că activitatea politico-educativă își îndeplinește cu cinste misiunea — și am convingerea că vom obține realizări importante și în acest domeniu!

Stabilind obiectivele privind dezvoltarea economico-socială a patriei noastre, trebuie să acționăm cu înaltă răspundere revoluționară pentru perfecționarea întregii activități și pentru unirea întregului popor în lupta și munca de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate și de înaintare fermă a României spre comunism — visul de aur al omenirii! (Aplauze și urale puternice, prelungite. Se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism!”).

Stimați tovarăși,

Punînd pe primul plan activitatea de realizare a planurilor și programelor privind dezvoltarea economico-socială a țării și făurirea cu succes a socialismului, partidul nostru, România socialistă au dus în același timp o politică activă de colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, participînd cu toate forțele lor la soluționarea marilor probleme ale vieții internaționale, la lupta pentru dezarmare, pentru pace.

Se poate afirma că în perioada de după Congresul al IX-lea al partidului nu au fost probleme mai importante la care România socialistă să nu-și fi adus o contribuție activă la soluționarea lor în interesul destinderii, al dezarmării, al păcii și colaborării între toate națiunile lumii.

În viața internațională s-au produs profunde schimbări politice, sociale, economice, militare, care modifică continuu raportul mondial de forțe. Viața, realitatea demonstrează că s-a realizat și se menține un echilibru relativ în raportul de forțe, ceea ce a făcut să se depășească o serie de momente grele și să se asigure, timp de aproape 45 de ani, pacea în lume.

Trebuie subliniat că politica țărilor socialiste a avut un rol important în întregă această perioadă, în asigurarea păcii și soluționarea unor probleme grave, pe calea tratativilor.

În ultimii ani, după cum se știe, s-a făcut pași importanți prin realizarea acordului dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii privind eliminarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune, prin începerea negocierilor de dezarmare de la Viena și trecerea la soluționarea pe calea tratativilor a unor conflicte din diferite zone ale lumii.

Cu toate acestea, trebuie să spunem deschis în fața poporului nostru, a tuturor popoarelor lumii că situația internațională continuă să se mențină deosebit de complexă și gravă.

Existența armelor nucleare, a altor arme de distrugere în masă și convenționale prezintă un grav pericol pentru pacea omenirii, iar în cazul recurgerii la arma nucleară pentru însăși viața pe planeta noastră.

Țările din N.A.T.O. nu au ajuns încă la înțelegerea necesară pentru renunțarea la vechea politică de forță, a „descurajării nucleare”. Ele declară că vor trece la modernizarea armelor nucleare cu rază scurtă de acțiune și tactice, ceea ce ar mări considerabil puterea de distrugere a acestor arme și pericolul pentru însăși viața popoarelor europene și din întreaga lume.

În aceste împrejurări, problema fundamentală a vieții internaționale este, în primul rînd, aceea a renunțării la armele nucleare, la programul de modernizare a lor, realizarea de noi acoduri între Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii privind reducerea cu 50 la sută a rachetelor nucleare strategice și a unui acord general privind lichidarea deplină a oricăror arme nucleare.

Este necesar să se renunțe de îndată la experiențele nucleare de către toate statele, să se renunțe la activitatea de militarizare a Cosmosului, să se realizeze un acord corespunzător privind eliminarea armelor chimice, în strînsă legătură cu eliminarea tuturor armelor nucleare.

România participă împreună cu celelalte state din Tratatul de la Varșovia, din N.A.T.O. și din Europa la negocierile de la Viena privind reducerea radicală a ar-

NICOLAE CEAUȘESCU

milor convenționale sub un strict control internațional, cu hotărârea de a contribui la realizarea unui acord, în cel mai scurt timp.

Ne pronunțăm ferm pentru a se ajunge la o reducere de cel puțin 50 la sută a acestor armamente, realizându-se un echilibru corespunzător între cele două blocuri militare, care să excludă posibilitatea vreunei agresiuni militare.

Ne pronunțăm ferm pentru reducerea cheltuielilor militare — în prima etapă cu cel puțin 50 la sută, urmând ca mijloacele financiare ce se vor reduce să fie folosite pentru soluționarea diferitelor probleme economico-sociale din fiecare țară, precum și pentru ajutorarea țărilor în curs de dezvoltare.

Dorim să reafirmăm cu toată fermitatea hotărârea României socialiste, a poporului român de a participa activ la realizarea dezarmării, la asigurarea unor relații noi internaționale, care să excludă forța și amenințarea cu forța.

În același timp, nu se poate trece cu vederea că în multe state din Europa, inclusiv în Statele Unite ale Americii are loc o intensificare a activității organizațiilor neofasciste și de dreapta, o intensificare a manifestărilor și propagandei antisemite, naționalist-șovine și de revizuire a granițelor.

Rezultatele alegerilor pentru parlamentul vest-european în care partidele de dreapta neofasciste au obținut însemnate rezultate, provoacă pe drept cuvânt îngrijorare în rindul tuturor popoarelor din Europa. De aceea, este necesar să se dea o ripostă hotărârită neofascismului și tuturor manifestărilor reacționare, neofasciste și de dreapta!

Și în domeniul acesta să nu se uite învățămintele istorice dinaintea celui de-al doilea război mondial, când tolerarea și chiar încurajarea activității unor organizații fasciste au dus la instaurarea fascismului în Germania hitleristă și în alte țări ale lumii, au dus la cel de-al doilea război mondial, au provocat marile pierderi și distrugerii pentru toate națiunile europene și pentru multe din popoarele lumii. Respingerea fascismului înseamnă apărarea democrației, libertății, a dreptului popoarelor la viață demnă, la pace!

(Vii și puternice aplauze).

Totodată, țara noastră va acționa cu toată hotărârea pentru realizarea cooperării și dezarmării în Europa, pentru realizarea unor relații noi, de deplină egalitate, care să asigure progresul economic și social al fiecărui popor, să ducă la înțelegerea colaborării, unității și securității tuturor națiunilor din Europa.

Este necesar să facem totul pentru depășirea diferitelor obstacole și pentru realizarea unei Europe unite, a popoarelor libere și independente! Numai pe această bază Europa va putea să-și asigure progresul economic-social, să aibă un rol mai important în soluționarea marilor probleme ale vieții contemporane!

Totodată, România va desfășura — ca și până acum — o activitate intensă pentru dezvoltarea unei largi colaborări între țările balcanice, pentru realizarea în această regiune a unei zone fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine, ca o parte a colaborării și securității în Europa și în întreaga lume.

Ca și până acum, România se pronunță cu toată fermitatea pentru încetarea conflictelor din diferite părți ale lumii și soluționarea problemelor litigioase dintre state numai și numai prin tratative.

În acest cadru, considerăm că este necesar să se treacă la organizarea conferinței internaționale privind Orientul Mijlociu și soluționarea problemelor, pe baza dreptului la autodeterminare al poporului palestinian, la existența unui stat palestinian independent și recunoașterea independenței, suveranității și integrității tuturor statelor din zonă, inclusiv a Israelului.

Considerăm că este necesar să se asigure participarea activă la soluționarea problemelor mondiale a tuturor statelor, fără deosebire de mărime și orinduire socială. În acest cadru, doresc să subliniez rolul important al țărilor mici și mijlocii, al țărilor în curs de dezvoltare, al țărilor nealinierte.

Ne pronunțăm, de asemenea, pentru creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite, al altor organisme internaționale în soluționarea democratică a problemelor complexe ale vieții mondiale — în interesul tuturor popoarelor, al păcii și colaborării.

Nu trebuie să se uite învățămintele istoriei privind cel de-al doilea război mondial, de la declanșarea căruia se împlinesc 50 de ani.

Este bine cunoscut că politica de concesiuni și de capitulare față de Germania nazistă, acordul de la München, inclusiv pactul Molotov-Ribentrop, nu au oprit agresiunea, ci au încurajat-o. Aceste învățăminte ne obligă să intensificăm lupta popoarelor împotriva războiului, pentru dezarmare generală și, în primul rind, pentru lichidarea armelor nucleare. Să avem permanent în vedere că războiul nu poate fi preîntâmpinat decât prin lupta unită a forțelor înaintate, a popoarelor de pretutindeni, că problemele dezarmării nu se pot soluționa de cîteva țări, că ele trebuie soluționate cu participarea

tuturor popoarelor, tuturor statelor, a maselor largi populare. Numai așa vom preîntâmpina un nou război, vom asigura pacea pe planetă! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Republica Socialistă România este hotărâtă să acționeze și în viitor pentru dezvoltarea largă a relațiilor cu toate statele, fără deosebire de orinduire socială. Vom promova ferm în relațiile internaționale principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independent și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, al avantajului reciproc, respectarea neabătută a dreptului fiecărei națiuni de a-și alege calea dezvoltării economico-sociale în mod liber, fără nici un amestec din afară.

Este timpul să se înțeleagă necesitatea renunțării la vechea politică de amestec, sub diferite forme, în treburile diferitelor țări, de subversiune și diversiune. Acele cercuri și oameni politici din Occident, care își arogă dreptul de a stabili ce este bine și ce nu este bine pentru o țară sau alta ar trebui să se uite că în inșiși țările lor, în țările capitaliste sînt multe, foarte multe probleme de soluționat, că în ultimii 10 ani șomajul a devenit cronic, că a ajuns la 20—30 la sută numărul tinerilor care nu au asigurat nici un loc de muncă, că se menține discriminarea, prin diferențierea de retribuție, de pînă la 20—30 la sută — pentru femei, pentru tineret, pentru oamenii muncii de altă culoare, deosebi pentru negri. A crescut numărul săracilor, ca și numărul oamenilor care n-au asigurate locuințe. Toate acestea au făcut să crească numărul oamenilor — deosebi al tinerilor — care se droghează, au dus la creșterea criminalității, a actelor de terorism și a altor fenomene sociale grave.

Ar fi, deci, necesar ca cercurile și oamenii politici respectivi să-și concentreze mai bine forțele în direcția soluționării acestor probleme foarte grave, care încalcă în mod brutal drepturile oamenilor la muncă, la viață și care sînt contrare principiilor adevăratului umanism, ale adevăratelor drepturi ale omului!

Noi considerăm că ar fi deosebit de util și important ca să se realizeze o colaborare activă largă în soluționarea acestor probleme grave pornind de la faptul că prima îndatorire a statelor trebuie să fie asigurarea muncii pentru toți cetățenii și, în primul rind, pentru tineret, a locuințelor, a învățămîntului și tuturor celorlalte drepturi fundamentale pentru o viață demnă, liberă a popoarelor.

Stimați tovarăși,

Acționind pentru dezvoltarea relațiilor cu toate țările, fără deosebire de orinduire socială, vom acorda și în continuare atenție deosebită relațiilor cu țările socialiste și, în primul rind, cu vecinii noștri.

Am considerat întotdeauna și considerăm că soluționarea problemelor interne și calea dezvoltării socialiste constituie îndatorirea supremă a partidelor comuniste, a popoarelor din fiecare țară. Dar, fără nici o îndoială că sîntem îngrijorați de unele probleme din diferite țări, deoarece dorim ca toate țările socialiste, toți vecinii noștri să asigure dezvoltarea fermă, pe calea socialismului.

De aceea, considerăm că ar fi foarte important ca țările socialiste, membre ale Tratatului de la Varșovia și, în general, toate țările socialiste să analizeze împreună problemele actuale ale construcției socialiste, să stabilească împreună cum să conlucreze mai bine pentru depășirea unor greutăți și pentru asigurarea dezvoltării economico-sociale, pe calea socialismului, a fiecărui popor.

De asemenea, dorim să dezvoltăm larg relațiile cu celelalte țări socialiste și considerăm că trebuie să extindem această colaborare în spiritul solidarității și conlucrării active, pentru dezvoltarea socialistă a țărilor noastre.

Stimați tovarăși,

Mișcarea muncitorească, revoluționară din România, primul partid al clasei muncitoare, Partidul Comunist Român, au dezvoltat larg activitatea de solidaritate internațională cu partidele și mișcările muncitorești-revoluționare de pretutindeni. Revoluționarii români au făcut parte din Internaționala Comunistă creată de Marx și Engels, s-au aflat pe baricadele Comunei din Paris, au participat la activitatea Internaționalii a II-a și a Internaționalii a III-a. Detașamentele de revoluționari români au participat activ la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, s-au aflat în rindul brigăzilor internaționale de luptă împotriva fascismului în Spania, iar în timpul războiului, în Franța și în alte țări. Am sprijinit activ lupta de lichidare a colonialismului, acordind un ajutor frățesc multor popoare, deosebi din Africa, pentru cucerirea independenței naționale.

În spiritul acestor minunate tradiții de solidaritate internațională am dezvoltat și dezvoltăm larg relațiile cu partidele comuniste și muncitorești, cu partide socialiste, social-democrate, cu partide și mișcări progresiste din țările în curs de dezvoltare, precum și cu alte partide democratice, din diferite țări.

Considerăm că situația mondială gravă și complexă, schimbările care au loc în raportul de forțe mondial impun ca o

necesitate obiectivă întărirea și mai mult a colaborării și solidarității internaționale. Nici un partid comunist, nici un partid revoluționar, progresist nu se poate izola! Este mai necesară ca oricind întărirea conlucrării și solidarității partidelor comuniste, pe baza principiilor socialismului științific, a concepției revoluționare despre lume și viață, a materialismului dialectic și istoric.

Problemele din diferite țări, inclusiv din țările socialiste, le considerăm ca probleme interne ale fiecărui partid și sîntem împotriva oricărui amestec în treburile interne. Dar, în același timp, sîntem pentru o largă colaborare și discuțarea în comun a problemelor actuale, pentru a stabili cum să se acționeze mai bine de către fiecare partid pentru a contribui la realizarea dezarmării, la soluționarea problemelor complexe — politice, sociale, economice —, la asigurarea unei lumi a dreptății sociale și naționale, la victoria noii orinduirii sociale — a socialismului.

În spiritul răspunderii față de propriul nostru popor, față de cauza socialismului, de perspectivele dezvoltării omenirii, considerăm că este necesar ca partidele comuniste și muncitorești să-și întărească solidaritatea, să organizeze consfătuiri, conferințe regionale sau internaționale, în scopul întăririi colaborării și solidarității. Clasa muncitoare, generațiile viitoare nu-i vor ierta pe acei care nu înțeleg că tocmai în actualele împrejurări trebuie să facem totul pentru realizarea unei unități noi, pe baza egalității și independenței, să dezvoltăm larg solidaritatea și colaborarea internațională. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Aceasta va fi o unitate de tip nou — a partidelor independente, egale în drepturi — dar cu altă mai mult va fi o unitate mai puternică, care va duce la unirea clasei muncitoare, a forțelor înaintate, în lupta pentru progres economic și social, pentru dezarmare, pentru pace, pentru salvarea omenirii de la distrugere!

În același spirit, ne pronunțăm pentru dezvoltarea largă a colaborării cu partidele socialiste, social-democrate, cu mișcările progresiste antiimperialiste, cu forțele democratice de pretutindeni, în scopul acțiunilor comune în problemele fundamentale care privesc fiecare popor, care privesc pacea, independența fiecărei națiuni, viitorul întregii lumi.

Avem ferma convingere că, deși problemele actuale sînt destul de grave și complexe, acționind unite, forțele progresiste, popoarele de pretutindeni, cercurile realiste pot găsi calea unei conlucrări active, pot schimba cursul evenimentelor, pot impune o nouă gândire politică, un nou mod de acțiune — în interesul progresului, în interesul bunăstării și independenței fiecărui popor, al păcii și colaborării între toate națiunile lumii. **(Aplauze puternice).**

În ce o privește, România socialistă, înfăptuind neabătut politica Partidului Comunist Român în domeniul vieții internaționale, va participa cu toate forțele sale, ca și pînă acum, la soluționarea tuturor problemelor, la asigurarea unor relații noi, bazate pe principiile egalității între toate națiunile, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune, fără arme, fără războaie, a unei lumi în care fiecare popor, fiecare națiune să ducă o viață demnă, liberă, independentă! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Stimați tovarăși,

Hotărârea plenarei Comitetului Central privind convocarea Congresului al XIV-lea al partidului și adoptarea în unanimitate a Programului-Directivă, a Tezelor, precum și a celorlalte documente au o însemnătate deosebită pentru prezentul și viitorul patriei noastre, pentru înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism — visul de aur al omenirii. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Iată de ce, se poate afirma de pe acum că cel de-al XIV-lea Congres al partidului poate fi considerat drept Congresul marilor victorii socialiste, al muncii pline de abnegație a întregului popor, al adevăratei suveranități și independenței depline, Congresul care deschide perspectivele minunate spre înaltele culmi ale societății fără clase, spre culmile comunismului! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Acum este necesar să trecem la organizarea temeinică a adunărilor generale ale organizațiilor de bază și a conferințelor de partid, în spiritul principiilor democratice ale partidului înscrise în Statutul și în alte hotărâri ale Comitetului Central.

O atenție deosebită va trebui să acordăm alegerii în conducerile organizațiilor de bază și în comitetele de partid — repet — acordind o atenție deosebită activităților din rindul clasei muncitoare, a celor mai buni activiști din rindul membrilor de partid, care să asigure înfăptuirea neabătută a hotărârilor ce vor fi adoptate de Congresul al XIV-lea.

De asemenea, trebuie să se asigure alegerea ca delegați la Congres cit și drept candidați pentru viitorul Comitet Central, a celor mai bune cadre de partid, din

toate domeniile de activitate, asigurându-se, conform prevederilor Statutului și hotărârilor Comitetului Central, caracterul muncitoresc-revoluționar al organelor sale de conducere.

Să facem astfel încît inșiși adunările generale ale organizațiilor de bază și conferințele de partid să constituie o puternică manifestare a forței și unității partidului, garanția supremă a realizării programelor de dezvoltare economico-socială, a îndeplinirii în cele mai bune condiții, de către partid, a rolului său de centru vital al întregii națiuni, de forță politică conducătoare în toate domeniile! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Se impune, de asemenea, să se asigure dezbaterile largă a documentelor pentru Congresul al XIV-lea în întregul partid și cu întregul popor, astfel încît acestea să exprime în cel mai înalt grad gîndul și voința întregului partid, a întregii noastre națiuni, să constituie expresia adevăratei dezbateri democratice, muncitorești-revoluționare, a participării poporului la făurirea în mod conștient a propriului său viitor, de bunăstare și fericire, a comunismului. **(Aplauze puternice).**

În același timp, este necesar să se acționeze cu toată fermitatea pentru realizarea planului și a programelor de dezvoltare economico-socială pe următoarele 6 luni și pe întregul cincinal în industrie, agricultură și în toate celelalte sectoare. Toate colectivele de oameni ai muncii, organismele democrației muncitorești-revoluționare și organizațiile de partid să se prezinte la Congres cu realizări cit mai bune, în toate domeniile, să poată raporta Congresului că au realizat în bune condiții planul pe acest an și sînt pregătite să realizeze planul pe 1990 și întregul cincinal, asigurind o bază traicnică pentru dezvoltarea viitoare a patriei.

Doresc ca, în incheiere, să exprim încă o dată mulțumirile mele Comitetului Central al partidului, pentru desemnarea mea în funcția de secretar general al partidului — aceasta urmînd să fie discutată de întregul partid, de întregul popor și supusă Congresului al XIV-lea al partidului.

Așa cum am menționat ieri, consider această încredere ca expresie a faptului că în întreaga mea activitate am îndeplinit întotdeauna năzuințele poporului nostru de independență, am servit partidul, cauza socialismului și păcii în lume.

Vă asigur încă o dată, dragi tovarăși, asigur întregul partid și întregul popor că și în viitor nu voi avea țel mai înalt decît de a contribui cu toate forțele mele, împreună cu ceilalți tovarăși, cu Comitetul Central, cu întregul partid, cu întregul popor, la realizarea programelor de dezvoltare viitoare, de perspectivă, de înaintare a patriei noastre spre comunism, de a asigura poporului român un loc demn în rindul națiunilor libere ale lumii, de a asigura viitorul minunat, comunist, al României! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceașescu reales — la al XIV-lea Congres!”).**

La incheierea lucrărilor plenarei, după dezbaterile și adoptarea în unanimitate a hotărârilor, putem să afirmăm încă o dată că am străbătut un drum lung, am urcat pe înalte culmi, am învins multe obstacole și am obținut victorii minunate! De la înălțimile la care am ajuns se văd acum clare piscurile înalte și zările minunate, luminoase ale primăverii omenirii — zările comunismului. Să facem totul pentru a străbate drumul pe care îl mai avem într-un timp cit mai scurt, în deplină unitate a întregii noastre națiuni! **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceașescu, România — stîma noastră și mindria!”).**

În incheiere, doresc să exprim convingerea că toți participanții la plenară, toate organizațiile și organele de partid, membrii partidului, toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, întregul nostru popor vor înfăptui neabătut obiectivele de dezvoltare economico-socială, vor participa activ la dezbaterile documentelor și pregătirea Congresului al XIV-lea al partidului, la trasarea perspectivelor dezvoltării României spre comunism! **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R.!” „Ceașescu și poporul!”).**

Cu această convingere, adresez participanților la plenară, comuniștilor, tuturor oamenilor muncii, întregului popor, cele mai bune urări de noi împliniri și noi realizări, de noi succese în toate domeniile!

Multă sănătate și fericire! **(Aplauze și urale puternice, îndelungate; se scandează îndelung: „Ceașescu — P.C.R.!” „Ceașescu și poporul”, „Ceașescu, România — stîma noastră și mindria!” „Ceașescu reales la al XIV-lea Congres!”).** Într-o atmosferă de puternică însuflețire și strînsă unitate, toți cei prezenți în sala plenarei se ridică în picioare și ovaționează îndelung, minute în șir, pentru Partidul Comunist Român — nucleul vital al întregii națiuni — pentru secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU.

Bi(bli)ografie

DUPĂ proprie mărturisire, Niculae Gheran nu intenționa, publicând în 1986 *Tinărul Rebreanu*, să scrie o biografie a scriitorului. El se oprea după primii treizeci de ani de viață, în pragul marilor creații. Stimulat de recenzii favorabile, iată-l însă continuând acel început cu *Amiaza unei vieți* (volum recent apărut la Editura Albatros) și promițând să ducă lucrul la capăt într-un al treilea, care se va intitula *Glorie și amurg*. Nimeni astăzi nu cunoaște mai bine decât Niculae Gheran viața și opera lui Rebreanu. Ca editor (14 volume plus 2 ale jurnalului), el le-a parcurs în toate sensurile și a trebuit să facă față unui material uriaș (de n-ar fi decit cele 50 000 de pagini de manuscris și tot ar fi destul ca să avem idee de întinderea documentației). În prefața la *Tinărul Rebreanu*, Gheran relatează o discuție semnificativă cu S. Cioculescu (am reprodus-o și în recenziile de la primul volum). Întrebat de directorul general de atunci al Bibliotecii Academice de ce nu scrie o carte despre viața lui Rebreanu, biograful de azi a răspuns: „Puneți pe foc «Arhiva Rebreanu» și scriu cartea dintr-o singură suflare, ca pe un extemporal”. Știa el ce știa! Ca să ne dea o viață cursivă și un portret al omului interior, era necesar ca documentele să fie epic și psihologic absorbite. Acest lucru nu s-a întâmplat însă nici în *Tinărul Rebreanu*, nici în *Amiaza unei vieți*. Biografia lui Niculae Gheran are înfățișarea unui șantier, din care schelele și toate celelalte n-au fost înlăturate, ascunzând silueta edificului în construcție. Este așa zicind o contribuție documentară de prim ordin, nu încă biografia așteptată. Câtă vreme atenția istoricului literar a fost reținută de ascendenții scriitorului și de anii formării lui în mediul ardelenesc din jurul lui 1900, o iluzie de epicitate am avut, ceea ce a făcut din *Tinărul Rebreanu* o carte atractivă și dincolo de obiectivele ei documentare.

În *Amiaza unei vieți* dificultatea de principiu este mult mai evidentă. Numai cu mare greutate distingem în maldărul de informații și pe fundalul minuțios (și uneori excesiv: procesul jurnaliștilor din 1918) reconstituit al epocii de omul Rebreanu. Carența psihologică și morală

*) Niculae Gheran, *Rebreanu — amiaza unei vieți*, Editura Albatros, 1989.

este vădită. Abia dacă ni se sugerează icolocolo motivele unor comportări, totuși esențiale pentru cunoașterea omului („Rebreanu se angajează la Lumina ceva mai târziu, după trei săptămâni de la apariția jurnalului, răgazul îngăduindu-i să-l citească, să mediteze, să se convingă că este altceva decît Bukarester Tageblatt”, p. 71), abia dacă se avansează ipoteze capabile să lămurească actele și atitudinile lui („Să fi fost acesta un mod de a domoli elanul tinărului?”, se întreabă Gheran privitor la ezitatea lui Rebreanu de a primi la el pe Emil, fratele mai tânăr doritor să urmeze o facultate și mort apoi, în împrejurările știute, în război. Și adaugă precaut: „Greu de răspuns”, p. 153). Nici cele mai „aventuroase” episoade nu sint valorificate epic. Trecerea în Moldova neocupată era unul din acestea, relatat de Rebreanu însuși în *Calvarul* cu un oarecare supliment de ficțiune. Documentaristul Niculae Gheran n-are însă deloc vocație de romancier și pierde prilejul de a reconstitui filmul palpant al evenimentelor.

Al doilea defect al biografiei (acesta, aproape insesizabil în *Tinărul Rebreanu*) constă într-o confuzie inocentă, dar plină de consecințe: aceea între biografie și bibliografie. Cum capitolele vieții lui Rebreanu de după 1920 se suprapun peste acelea ale elaborării marilor romane, editorul romanilor pare să nu observe diferența dintre comentariul de ediție și povestea vieții, servindu-se cam de același instrumente și procedee. O treime din capitolele biografiei nu sint decît bibliografie lărgită (surse, elaborare, receptare, ultima împinsă uneori pînă la zi). Altă treime, aceea referitoare la activitatea gazetarului (de la „Scena”, „Lumina”, „Sburătorul”, „România”, „Mișcarea literară” și celelalte), conține o prezentare a textelor și ideilor acestuia, de asemenea mai apropiată de obiectivele unui editor decît de acelea ale unui biograf. Se înțelege, în aceste condiții, că partea de biografie propriu-zisă din carte este minimă și de aflat acolo unde Gheran vorbește bunăoară despre viața familială a scriitorului sau despre aceea socială (relațiile cu scriitorii și cu oficialitatea, ca președinte al S.S.R., ca director la Teatrul Național ori la Direcția artelor). Dar tocmai aici „eroul” este mai puțin vizibil, fiindcă se cerea o mai îndrăzneată abordare literară.

NICI vorbă că viața lui Rebreanu oferă destule subiecte de evocare epică și de ipoteză moral-psihologică. Niculae Gheran nu le evită, dar perspectiva în care le privește nu este totdeauna suficientă pentru o biografie. Să dau două exemple. În epoca dintre 1915—1930 îl găsim pe Rebreanu căsătorit și avînd o fată, pe Puia. „Familia scriitorului dobindise un echilibru desăvîrșit”, notează biograful (p. 122). Despărțirile soților se petrec în timpul războiului și, apoi, cînd el lucrează, la Valea Mare, Orlat ori în alte părți, în vreme ce Fanny și Puia rămîn în Capitală ori își fac vacanța la mare. Din aceste intervale posedăm un număr de scrisori, din care Niculae Gheran reproduce cîteva ample pasaje. Scrisorile sint însă mult mai interesante decît lasă să se înțeleagă sumara lor comentare. Rebreanu o iubea pătimaș pe Fanny și suferea de o gelozie teribilă. La rîndul ei, Fanny se arată mereu îngrijorată, cînd îl știe singur, din pricină că romancierul nu se descurcă în treburile casei. Soția lui Rebreanu, este cea care ține frînțele gospodăriei. Prea puține „secrete” îi sint îngăduite lui Rebreanu de grijuia Fanny, căreia îi dă raportul zilnic sau îi împărtășește întreg conținutul corespondenței primite. Un fapt demn de luat în seamă este și acela că el nu izbuteste să scrie mai niciodată cînd familia este reunită. Suferă știindu-le departe pe Fanny și Puia, dar e incapabil să scrie cu ele alături. Gheran afirmă diplomatic că Fanny avea meritul de a izbucni să-l pișonească la masa de lucru. Desigur, dar expediindu-l de acasă ori plecînd ea împreună cu Puia. Și, pe urmă, să fie fără nici o legătură scrisorile de la Iași din timpul refugiului, atît de neliniștite în pătimașele lor declarații, cu proiectul care-i umbla tocmai acum prin minte lui Rebreanu și anume de a romanza tragicul triumfător Iosif — Anghel — Natalia Negru? Gheran întredeschide ușa și, cînd vrem să băgăm capul, ne-o trînțește în nas. Rămînem sur notre soif. Viața familială a scriitorului continuă a-și ascunde secretele și după ce citim biografia de față.

Alt exemplu. Așa cum Ludovica, mama, fusese un personaj potențial (și în bună măsură realizat) în *Tinărul Rebreanu*,

este în *Amiaza unei vieți* fratele Emil. Din păcate, el este încă mai puțin dezvoltat decît Ludovica. Biograful are la îndemînă scrisorile lui, de pe cînd dorea să vină în București, unele răspunsuri ale lui Liviu și, firește, documentația nenorocitei morți a lui Emil, din care romantismul a scos atîtea sugestii pentru *Pădurea spinzuraților*. Toate acestea atrag atenția asupra unor împrejurări biografice excepționale. Liviu, orice s-ar spune, mai apropiat de familia soției lui decît de familia proprie, nu se arată din cale afară de receptiv la mesajele desperate care-i sosesc de peste munți de la Emil. Avea și mari greutatea financiară, în acei ani de dinaintea războiului. Nu presimțea catastrofa. Intuiția, genială, în romane pare a-i lipsi în unele ocazii din viață. Emil e concentrat în armata austro-ungară și, încercînd să treacă la români, e prins și spinzurat. Cînd va scrie *Pădurea spinzuraților*, Rebreanu va reciti scrisorile, va cerceta documentele, va căuta locul unde fusese îngropat Emil și va obține reînhumarea. Cît de adînc l-a marcat nenorocirea lui Emil, pe care l-ar fi putut salva permițîndu-i să vină la el, înainte? A avut remușcări? Amplul capitol consacrat de Gheran raportului dintre frați este unul din cele mai bune din carte, dar, din păcate, și el dirijat intrucitva greșit spre compararea vieții cu opera pe care a inspirat-o, a realității lui Emil cu ficțiunea lui Apostol Bologa. Editorul romanului triumfător și în acest caz asupra biografului, care ratează din nou ocazia de a-și prezenta în profunzime eroul.

Aceste obiectii nu trebuie să mascheze bogăția de informații noi referitoare la Rebreanu pe care cartea lui Gheran le conține și nici să creeze impresia (falsă!) că ea n-are nici un merit. O cred o temelie obligatorie pentru orice viitoare biografie (indiferent cine ar scrie-o), oferînd garanții absolute de seriozitate documentară și deschizînd singură mai multe piste de cercetare decît toate contribuțiile anterioare la un loc. Pentru a fi biografie cu adevărat, l se cerea autorului o mai mare imaginație epică și psihologică sau măcar să nu-și confunde instrumentele cu cele ale editorului care alcătuiește bibliografia critică a operci.

Nicolae Manolescu

Tonalitate calmă

ZIAUA delfinului

IN „Cetatea Brăilei” a lui Panait Istrati și Pempescius sau „Orasul cu salcîmi” al lui Mihail Sebastian, a existat întotdeauna o fertilită efervescentă spirituală, o vie atmosferă de legendă și vis creator, propice zborurilor spre infinitatele orizonturi ale literaturii și artei. Vom evoca, poate, cu alt prilej, numele multor brăileni care au ilustrat cu cinstire literatura română, fie în țară, fie pe alte meridiane ale lumii. Ceea ce vrem să relevăm, acum, este faptul că în Brăila există și astăzi, continuînd frumoasa tradiție a înaintașilor, o bogată viață literară, iradiînd îndocosebi din cele două cenacouri „Panait Istrati” și „Miha Dragonir”, al căror animator entuziast este Fănuș Neagu.

Printre talentele autentice afirmate aici și care devin, tot mai mult, prezente active în peisajul literar actual, se numără și Gheorghe Lupășcu. Versurile din recenziile lui volum, *Ziua delfinului**, îl definesc și mai clar ca un poet meditativ, interiorizat, trăind cu intensitate stările emoționale, gîndurile, amintirile, căutările de sine, interogațiile, determinările pe care realitățile inconjurătoare le au asupra sensibilității sale. În mod explicabil la un poet care ascultă neîntrerupt cîntecul de taină al Dunării, versurile sint dominate de sentimentul acvaticului, al contopirii organice cu murmurul apei, cu fantasmalele și viețile specifice lumii fluviale și marine. Poetul se simte îngemănat cu delfinul, ființa acvatică cea mai apropiată de simțirea și înțelepciunea umană, sugerînd acest lucru în titlul volumului, ca și în poezia *Chipul delfinului*: „Despărțit de timp / Te strecuri în mine / Cu lumini de adîncuri, / Impună deodată viețuim, / O, mijlocitor al vîmlor, / Cum să ne salvăm / Din cercurile naș-

*) Gheorghe Lupășcu, *Ziua delfinului*, Editura Eminescu, 1988.

terii! / Unirea noastră adevărată fiind / Insușindu-ne ființa delfinului. / Meduze de ziduri cresc peste suflete / Mercu căutîndu-ne / Ca și cînd trupul tău / Mi-ar împrumuta neștiutele talne / În labirintul mării, / Pînă cînd chipul meu al delfinului este”. Alături are senzația metamorfозării sale alternative în albatros și om, prin intermedierea bătrînului Danubiu, cum admirabil se destăinuie în poezia *Cînd apele*: „Se-nalță apele cu aripi de păsări / Nemaștiute, / Un vîntor fără de memorie / Trage orbește în stoluri pierdute, / Imi amintesc viața mea de fluviu / Cînd eu pluteam printre mării abrupte”.

Versurile lui Gheorghe Lupășcu au o armonie interioară echilibrată, discretă, se disting printr-o tonalitate calmă. Chiar cînd abordează teme pindite de retorism, poetul știe să evite tonul discursiv, clamoros, menținîndu-se într-o notație sobră. Edificatoare, printre altele, este *Poarta eroilor*: „Nu credeți c-au plecat eroii-n depărtări, / Ei stăruiesc cu inimii dăruite, / La poarta unor veșnice cuvinte / Ca salbele de sacre legămînte. // Aproape sint ca singele din jertfe, / Aproape sint ca apele din plîns, / Eu, șarpele fantastic de sub munte, / În cercul meu nemuritor i-am strîns.” Calmul versurilor lui Gheorghe Lupășcu se traduce prin aspirația spre senin și solar, printr-un *Dor de lumină*: „Lăsați-mă să dorm în lumină, / Să pot vedea în vis / Legile, / Călătoriile singelui către singe, / Semnele tănuite-n datină, / Lăsați-mă, lăsați-mă cu lumina.”

Poeziile lui Gheorghe Lupășcu sint scurte, concise. Aceasta nu înseamnă însă că au un potențial artistic diminuat, dimpotrivă. Cu o reală putere de concentrare a ideilor și sentimentelor sale într-un număr restrîns de versuri, Gheorghe Lupășcu creează stări emoționale intense, transpuse prin relevarea esențialului, prin imagini deosebit de expresive, prin metafore și simboluri de o penetrantă forță sugestivă.

Versurile lui Gheorghe Lupășcu din acest volum atestă reala sa vocație poetică și perspectiva ei ascendentă.

Teodor Vărgolici

Un sceptic ironic

SAU intîmplat unele răsturnări în bibliografia nu prea impozantă a lui Cornel Brahas (*Intors*, „Cartea Românească”, 1972; *Odihnă la cîmp*, „Cartea Românească”, 1978; *Caiet cu poezii*, „Albatros”, 1981; *Penultimele poeme de dragoste*, „Cartea Românească”, 1983).

Tradiționalist la începuturi, talent inconștutabil, cam neîncercător în propriile opțiuni de creativitate, neconvîngător în ceea ce privește idealul estetic și proiectul de personalizare lirică, punea multă seriozitate în modalitățile de a fi „neserios”, care trădau, însă, alte aspirații și virtualități decît exprima starea concretă a poeziei.

Tradiționalist corect, se simtea originar în mai multe locuri deodată, de la satul transilvan, pînă la plaiul mioritic vrancean și, poate tocmai această oscilație (sau nesigurantă) l-au determinat ulterior să-si modifice radical formula poetică.

Umilitățile ceremoniale — de la titlul acestui al cincilea volum*), pînă la ideea structurală nu deturneză semnificațiile lirice foarte ambițioase, de invigorare a unui conținut în componente tematic minore, intimiste. Destăinuindu-se incorrigibil, poetul se integrează în familia scepticilor ironici, așa că și impetuoșitățile, ca și grațiozitățile stilistice trebuie înțelese ca forme de interogație existențială.

*) Cornel Brahas — *Sfîrșit de vîntoare*, Editura Cartea Românească, 1988.

Dincolo de toate aparentele, dacovia ar putea fi poetul tutelar din asumarea deșueudinii și a unui anume cabotism al persoanei lirice (în fond, disimulare a spaimei și deșueudinii), ca și în predispoziția pentru minuție și absorbția concretului.

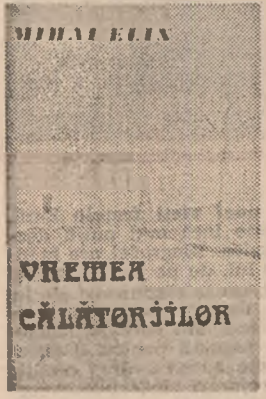
Cert este faptul că poetul vrea să facă o demonstrație de textualism: „iată și limba incremenită la marginea cîmpului / iarba n-o recunoaște asa de una singură / s-o ia încet spre pădure? ar face pași / dar nu-i are / stie totul despre miini dar / nu le are / doamne, cum poate arăta un cîmp de poezii / după ce ei nu mai sint // dă coltul ierbei — o ia direct spre neant / nu-i poate fixa măcar o vorbă un strîgăt ceva / doar aerul din pumni e mai sigur // face-un efort se cuibărește într-o furnică / furnica se plimbă peste tot / ca virgula după nimic //și poartă lîrziul tîris / brusc dă dreptate oricui / se ghemuiește oboșală fixă punct după nimic // plouă mărunt. Să caute / text de cerut iertare zeilor încet spre pădure? / dar copacii — ca niște virgule după nimic” (Veche).

Deși volumul nu este secționat în cicluri, în ultimele poeme se remarcă o altă distribuție tensională, un fel de încrîncinare ce înlocuiește ironia (sau ceea ce crede poetul că este ironia). Paginile se succed cu aceeași unitate de ton și se globalizează într-un singur text (un indiciu ar fi poemele seriale: *Paznic de noapte*, I, II, III, IV și, la fel *Cîntec sub mască*, *Om infinit*, *Memorii viitoare*, s.a.).

Personificările năstrușnice, metaforele mecanice precum „azi imi scot aripile de la Nufărul”, „un corb dezvoltă poezii”, „anotimpurile ti-au rămas mici”, „poezia iese de la servicii” își au rolul lor în sarcasmul trist și prozaic al actantului liric și creează o stare inconfortabilă de apreciere ce acceptă jocul pe întreaga scală a valorii. Dar poate că în această incomoditate de receptare stă chiar virtuțea principală a poeziei lui Cornel Brahas. Orice sfîrșit de partidă este trist, mal ales cel cinetic, cînd urmează după o vîinare de vînt.

Aureliu Goci

„Să curgi în napustirea de lucruri“

UN poet care nu se grăbește să publice este Mihai Elin (n. 1941). A debutat cu placheta **Treaz între două cadrane** (1968), în același an cu Virgil Mazilescu și Cezar Ivănescu, și revine cu a doua carte de versuri abia după 21 de ani (*). Un ritm neobisnuit în literatura postbelică, Mircea Iorgulescu îi semnaleză în **Scritorii tineri contemporani** formula poetică „gravă, dramatică, orgolioasă, încordată, chiar dură prin condensarea energică a expresiei sub dominația unui imperativ al maximei eficiențe“. Ar mai trebui adăugat expresionismul și programatic sever („e nevoie de-o cîntare mai aspră“) în contrast cu lirismul abstract și serafic cultivat de unii poeți din generația '60. Mihai Elin continuă însă, cu mijloacele sale lirice, direcția imprimată în cadrul aceleiași generații de primele poeme ale lui Ioan Alexandru, Gh. Pituș și Ileana Mălăncioiu, poeți cu un limbaj mai dur și o mitologie mai neguroasă.

Vremea călătorilor, volumul de acum, reproduce prima carte de poeme și adaugă un ciclu nou (**Întregul meu astăzi**), în total 50 de poeme concentrate, lipsite de muzicalitate și cu o figuratie lirică minimă. Nu este o deosebire esențială între cele două cicluri, semn că poetul nu și-a pierdut, timp de două decenii, obsesiile și nu și-a modificat nici stilul de a le exprima. Mai expresive estetic imi par, totuși, primele poeme care sugerează, în felul lor, un alt „infern discutabil“. Cu o deosebire, totuși, importantă: în timp ce în versurile tinărului Ioan Alexandru toate drumurile duc spre mit, în poemele lipsite premeditat de suavitate toate drumurile „cad [...] în urit“. Adică în prozaismul existenței, ceea ce nu înseamnă că poezia, astfel gândită, nu-si construiește mica ei mitologie tocmai prin refuzul de

a primi marile mituri. O poezie care ocolește cu obstinație sublimul și o mitologie nutrită de golurile, nu de plinurile existenței, Mihai Elin caută „ceva anume“. Probabil principiul înalt și pur pe care îl caută de regulă poeziei și, neaflindu-l în realitatea imediată, notează absentele, elementele impure, secunde sparte ale timpului, senzația de vid, stările spiritului împotmolit în tăcere... Mai toate imaginile merg spre acest sens al lucrurilor: „drojdie stelară“, „un gol întins cit duhul iernii“, frigul scitic, „fălci de ceață“, atomi putrezi care colcăie în tăcere și, prin toate, trece umbra de singe a poetului... Cite un ecou din Blaga („auzi cum suie-n cer dogoarea / și-n palide sudori se scaldă“) este repede acoperit de o imaginație ce prinde „vaietul tăcut“ din univers, „bezna colcăind de fagăduință“, „bișugala timpului“ și, în genere, tăcerile și culorile unui întineric „rece ca jalea“... Ca toți poezii din generația sa, Mihai Elin crede că „nici un cuvînt nu-i destul de puternic“ și deplînge soarta însului înecat în „vagoane de vorbe“. Poetul își scrie viața pe calendarul din piața pustie și, înmărmurit de veghe, ascultă întinucimile scunde și observă lumina fără nimb: „Lumina de jos și lumina de sus — / cînd singur sub o spărtură a nopții râmii / înmărmurit în veghe — / lumina înstrănată, lumina fără nimb. // Gol de hohot străvechi. Cînd respiră / nefința în tine și crește / desăvirșită și pură.“

Poemul cel mai pregnant din această serie neagră este **Pe inserat**, o pictură în tonuri violente a atrocităților realului: „Pe inserat, pe lingă abatoare, / cum se-nțărită între ei dulăii, / sălbateci încodindu-și beregata, / zbirliți și miriind din oase, / cu ochii galbeni și rostogoliți / și clăntăind din fălci, / puternici, carnivori, aduimcînd / ciosvirte singerinde, iuți și grei / și întrupați din ura lor vorace. // Dulăii flocoși, cățele hămesite / cu blana linsă, strălucind roscată, / buldogi pătrați și încrețiți de furii, / ogarii cu boturi lungi, iscoditoare, / și lași și innădiți din salturi lingușite, / vași corciturii lîhnite, spițăi stearpă / și ciini de rasă fiinduiți cu anii / de toți hingherii pe la cotiturii, / Ciini de pripas și chinuți de pureci / și ciini spălați fugiți pentru o noaptea, / atrasi de un miros de singe proaspăt — / cum se încaieră pe lingă abatoare, / tirînd ciolane, măruntaie aburind, / și uneori chiar cite-un stirv de-al lor, / fierbinte, gîlgiind de viață încă, / Ruptii, sfișiați, însingerați pe boturi, / le scinteiază colții de tăise / cînd hăpăie în foamea lor cinească. // Și cum se potolose apoi sături / și cum își ling ei rările preocupați, / și-si vād de pureci și isi fac sista / și cum se string apoi, tirziu, în haită / în jurul unei cătelandre în călduri

/ și se pornesc pe strada ta, schelălăind, / nocturni, sături și poficioși de nuntă, / diformi, stîrniți de lună-n calca ta — / dulăii și buldogii și ogarii.“
Aici se vede limpede că poezia încrîncănată realista a lui Mihai Elin se bizuie pe o concentrare impresionantă de elemente nepoetice. Despărțirea de stilul înalt, conceptualizant al epocii este definitivă. Ra-reori limbajul poemelor este mai blind și reveria mai calmă, ca în aceste însemnări autumnales: „E o seară cu multă otravă / și poduri prăbuse în vale / cînd simți plîngînd depărtarea / și toamna devoră / trimbe de scrum și vocile stinse-ale zilei. // Și ai lăsat în urmă orice drum.“ și tot rareori notația, de obicei violentă și inestetica, atinge un anumit rafinament formal. Rețin aceste versuri remarcabile: „plesnesc în cer vertebrele luminii“ și „Cînd cumpăna din lucruri, fără veste, / se prăbusește-n ochiul mort al verii“...

ÎN poemele grupate în ciclurile **Desprinderea de pămînt** și **Întregul meu astăzi** sînt puține elemente noi: aceeași sensibilitate la „vîltoarea și încăierarea de duhuri“ amestecate printre lucrurile în cădere, aceeași poezie cu gustul cenușii pe buze. Poemele au o anumită forță și reușesc să impună o viziune despre violența existenței. Poetul este un fiu al himerei și trăiește într-o rostogolire veșnică de lucruri. Cuvîntul lui este un cirilg care trage din adîncuri o fantomă și fantoma (alter ego ?) se transformă într-o ventuză miloasă... Fantezia nu este prea inspirată aici (Așa te dezvălui, șiroind și inform), însă în alte versuri notația este mai coc-

rentă și imaginația poetului găsește relații mai sugestive liric între stările sale existențiale și obiectele din afară. Două poeme, din această categorie, mi se par convingătoare pentru talentul liric al acestui autor incredibil de discret. Unul (mai exact: prima parte, cea cu adevărat remarcabilă) este un fel de artă poetică. O mărturisire despre învelișul vorbirii („am spart învelișul vorbirii“), eterna fantasmă a poetului de ieri și de azi, Mihai Elin anunță că a jupuit toate cuvintele și toate silabele și din ele au zburat păsări, fiare și un inger însingurat. Mai departe este o parabolă, poate, a existenței poetului care trăiește în „miasma absentei...“ Cîteva definiții sînt reușite. Nu le pot cita aici. Al doilea poem (**Vremea călătorilor**) dă titlul întregului volum. Este o meditație (o meditație figurată, cu multe elemente din sfera materială, ușor umflată retoric) despre singurătate și spaiala de existență: „Am simțit în jur dubla noapte, umflată, / plesnind de nebulie. / Respirația ei a pătruns în oasele noastre bătrine / că o sirenă prin ceață. / Vocea ei ne bîntuie somnul / de animal cu auzul tocit de milenii de pîndă. / Și vocea ei și-a creat o limbă / în care înșși zeii se pot pierde. / Și în limba asta ea spune și vorbește. Spune / și vorbește și întreabă mereu cu minie. / Și cheamă ceva sau pe cineva să se-arate, să vină. // Să vină c'n golul care se-nținde, / din suflul care ne-atinge plutind fără sprijin, / din haloul unui cuvînt, / din țîntul / pe care ființa noastră îl adulmecă pe de margini. / Să vină din țîmp și uitare. / Să vină din moarte.“

Eugen Simion

„Lui Eminescu“

■ Sub semnul marcării centenarului Mihai Eminescu, Liceul Industrial nr. 2 Brăila, cu sprijinul Comitetului județean Brăila al U.T.C., a realizat o foaie volantă — „Lui Eminescu“ — bogat ilustrată, avînd un sumar variat.
Sînt adunate aici escuri ale unora dintre cei mai reprezentativi eminescologi (Ioana Em. Petrescu, **Eminescu și generația pașoptistă**; Al. Husar, **Eminescu și istoria națională**; D. Vatamaniuc, **Opera poetului**; Petru Rezuș, **Eminescu și folclorul**, publicistică semnată de Ștefan Cazimir, Fănuș Neagu, Constantin Parascan, un microuesuc pornind de la simbolistica numărului în postumele eminesciene (Eugenia Văjiaș, **Treceere și eternitate**);

o interpretare structuralistă a poeziei **Și dacă...** datorată lui I. Cărăc, un inventar al monumentelor reprezentîndu-l pe Marele Poet (Victor Macarie) s.a.
Paginile centrale reproduc imagini ale bustului dezvelit la Brăila, realizat de sculptorul Dumitru Pasima, și un interviu luat acestuia de prof. Gheorghe Calotă care, alături de Candiano Pricuputu, Ștefan Dima, Silvia Crisan și Costache Hârjoghe, a participat la redactarea acestei publicații — făcînd o genealogie, pe filieră paternă, a Poetului. Documentată, cu o grafică elegantă și sobră, publicația „Lui Eminescu“ se constituie într-un frumos omagiu adus poetului național.

Prepeleac

Cenușăreasa noastră

■ FATA moșului, „frumoasă harnică, ascultătoare“ este prin calitățile ei soră bună cu Cenușăreasa europeană a evului de mijloc, mutată într-un cătun din nordul spațiului românesc. Pe aici nu sunt castele de piatră. Doar construcții vechi și durabile de cuvinte. Căci, ce este o legendă?... Deși aceste construcții se aud numai, și ceea ce le definește, e că aparțin tuturor. Pe aici, iarăși, nu trec prinți, opresați de ziduri, conveniențe, baluri zgomotoase. Conduri nu se poartă; și ai și 30 la picior, nu se găsește; și că fetele umblă-n opinii; încît desnodămîntul nu va avea nici el fastul feudal cunoscut. Poate că un Făt-Frumos ar fi fost mai la îndemînă, — nu costă nimic, o fantezie. Dar nici el măcar nu-l aruncat în virtejul acțiunii, s-o ia de nevestă pe fata moșului, oropsită, schimbîndu-i peste noapte condiția. Nu, ea se va mărita cu un gospodar de treabă din sat.

Cadru social, așadar, modest. În schimb, examenale la care este supusă biata fată... Nu că am cădea noi victimă unui fel de patriotism local; însă avem bănuiala că Cenușăreasa occidentală ar fi făcut cu greu față împrejurărilor știute, care, toate laolaltă, alcătuiesc un sever cod etic, o riguroasă „carte de muncă“, minuțios întocmită. Cățelușă bolnavă ce trebuie spălată, îngrijită; pomul suferînd, curățat de omizi; fintina „milită și părăsită“, pe care s-o sleesti, s-o rinești, spre a-i reda apa limpede, binefăcătoare; cuptorului, nelipit, să-i faci fața cuvenită, piinea să fie piine, — și iată cum, așa, ca un exemplu de agerime și îndeminare:

Fata, care știa că de făcut treabă nu mai cade coada nimărui, își susleacă mințile, călcă lut, și lîpî cuptorului, îl humui și-l grijî, de-ți era mai mare

dragul să-l privești. Apoi își spală frumusețea miinile de lut și porni la drum.

Cu fusta ori tunica ridicată pînă la genunchi, cu gambelor înnegrite de must sau de terciul țării, așa calcă fetele strugurii, așa zdrobesc ele ciorchini și tot așa calcă și lutul vîltoarelor forme, din Mesopotamia, Egipt, Creta, Tracia și pînă în Italia, trăind și azi culcate pe marmoră, pe granit, pe smalțul cărămizii arse, prizoniere, roabe ale muzeului civilizației terestre.

Fata își spală frumusețea miinile de lut și porni iarăși la drum... Cu această frază sprintenă se poate încheia o epopee, a cărei viteză este doar viața simplă, casnică, devotată, robace, răbdătoare, generoasă în totul, pe nebagăte de seamă, și pe care istoria, lacomă de gesturi îndrăznețe și de violențe, nu o consemnează. Și rău face.

SFINTA Duminecă, oricît ar fi ea de bună la suflet, o pune pe fata ră-tăcită mai întii să-i gătească, și să aibă grijă, bucatele să nu fie „nici reci, nici fierbinți“, și să-i mai spele și copilașii. Ce prelenții! În fine... Eroina se apucă de treabă. Asta-i viața ei. Muncă, muncă și iar muncă.

Întîi și întîi face lăutoare, apoi iese afară și începe a striga: — Coptii, copii! Veniți la mama să vă lee! Cînd colu... ce copii? care copii?! numai balauri și tot felul de alte lighioane mari și mici, o grădină zoologică. Extravagantă, această bătrînă Doamnă Duminecă! Să fi trecut între timp la franciscani?... Drept răsplătă, îi spune fetei să se suie-n pod și să-și aleagă lada, avea cuvioasa acolo o sumedenie de lăzi. Surghiunite alege lada cea mai mică. Tipice fetelor vrednice. Așa sunt ele. Se mul-

tumesc cu puțin. „Sfînta Duminecă cam încrețește din sprincene“, și pe drept cuvînt... Ce s-o mai lungim! Modesta lădiță conținea: herghelii de cai, cirezii de vite și nenumărate turme de oi! Adevărul este că pe fetele de acest soi, rar le bate norocul; dar și cînd le bate...

CONTRARIUL este fata babel: slută, rea, tîmnoasă, invidioasă. Vrea și ea o ladă ca a sor-si vitrege și re-face itinerariul. Cățelușă, pomul, fintina, cuptorul o roagă pe rînd să fie îngrijite, însă ea le răspunde cu impertinență: — Da! cum nu! Că nu mi-oi festeli eu minuțele tătucuței și a mămucuței! Multe slugi ați avut ca mine?... La sfînta Duminecă, jale. Nu-i în stare de nimic. Și mai alege și lada cea mare și scumpă, plînă, după cum știm, de monștri, care, la deschidere, le vor devora, pe ea și pe mă-sa. Și fintina nu i-a mai dat apă, nici cuptorul plăcinte, nici părul pere, cățelușă o va mușca și o va fugări ca pe o nemernică și-o leneșă și-o încrezută ce este. Iar cititorul, terminînd de citit, își zice: uite, domnule, că mai e o dreptate pe lumea asta! Și noroc o poveștile.

FATA moșului nu are nume. Nici nu e de trebuință. Ea este Marea anonimă, Esența, modelul fetelor noastre frumoase, harnice și modeste pe care le vedem zilnic pe stradă, în tramvai, metrou, autosautroleibuze, cînd vin, și pe unde lucrează ele. Casierite, chelnice, șoferite, doctorite, vătămănițe, judecătorețe, inginerite, ofițerite, strungărițe, artiste, tramvaiste, textiliste, chimiste, telefoniste, cheferiste, farmacistice, modiste, profesoare, învățătoare, educatoare, vînzătoare de piine, de lapte, de fel de fel, mulgătoare, sefe de fermă, agronoame, astronoame, matematiciene, fiziciene,

alergătoare, mari campioane... Mariorara, Lenuța, Codruța, Ioana, Victorița, Gherghița, Păunița, Sofița, Minodora, Leonora, Neli, Mimi, Fifi, ori Zizi, Gina, Corina, Lina, Dorina, Geta, Aneta, Lucreția, Felicia, Cornelia, Vasilica, Dumitra, Nastasia, Aspasia, Ana și Stana... Fete cu cap. Fete cu școală. Exemple unde muncesc. Și care întorcîndu-se acasă după cite o zi grea de lucru, spală, calcă, cos, cîrpec, mătură, deretică, și iar spală monștrii sfîntei Duminecă, sau leagănă frățilorii, surioarele, îi îmbracă, îi dezbracă, îi plimbă, îi învață, dau fuga și cumpără și cară vin iar acasă și iar gătesc, pun masa și iar spală și calcă și mătură și aranjază și cu o mină invirt lingura-n strachină și cu alta țin sub ochi cartea pe care-o citesc; și muncesc de se spetesc și miinile lor se înăspresc, și nu că ar avea găr-găuni, dar visează și ele la o excursie, nu departe, să vază lumea cum e, și dacă-i adevărat ce zic alții că ele ar fi cele mai frumoase, mai ascultătoare și mai cuminți din lume; și moda, cum mai e, să nu rămînă mai prejos, și-un parfum, dacă se poate, un fard, cutiuța vrăjită ce le dă ochilor fascinanta strălucire care ne turbură... Nu, pe aceste brave, minunate Cenușărețe, nu le va lua de nevestă nici un prinț. Iar ele știu, și nu le pasă, și rid, și de aceea și cîntă vescele cu mindria lor de fete de cartier vechea romanță pe care o cîntau și mamele și bunicele lor și străbunicele: Iubitul meu nu este prinț, n-are palate, nici dorinți... Nimic, nici o ambitie vană, decît dragostea ce le-o poartă.

Toate, fără excepție, fetele moșului...

Constantin Toiu

Revenire la dragostea dintii

Critica

Ovid S. Crohmălniceanu
Al Doilea Suflu

CU volumul *Al doilea suflu* *) de Ov. S. Crohmălniceanu revine, după el însuși de înțeles, la iubirea sa dintii, niciodată uitată, cum se și cuvine, cronică literară. Criticul lasă astfel să-i scape ca din întâmplare, însă cu siguranță premeditat, cînd scrie despre *Desenul din covor* de Nicolae Manolescu, cronicar literar cu cea mai îndelungată activitate neîntreruptă din istoria criticii naționale, această semnificativă mărturisire: „Există o plictiseală a cronicarului literar, osîndit nu o dată să parcurgă miile de pagini anoste. Pompiliu Constantinescu a cunoscut-o bine, ca unul dintre marii devotați ai acestei indeletniciri îngrate, drept care notează undeva: «criticul, plecat constant pe masa de lucru, înăbușe în el plinsetul surd al unui cititor răpît de la peregrinarea lecturilor călăuzite de simplul bun-plac». Această stenahorie m-a brîuit de cîteva ori, determinîndu-mă să intrerup țînera cronică literară măcar pentru o vreme. Dacă am revenit, a fost deoarece altfel activitatea critică rămînea pentru mine fără nici un haz. Nicolae Manolescu dovedește mai multă rezistență ca noi toți».

Minus observația despre „rezistența” lui Nicolae Manolescu, rezistență într-adevăr impresionantă, dar în formula căreia poate că intră, în afară de o puternică vocație și un incontestabil mare talent bine antrenat, și o foarte specifică incapacitate de plictiseală, o impermeabilitate organică și cu multe implicații în actual critic propriu-zis la „stenahorie”, acest paragraf, demn oricum de toată atenția, figurează și pe ultima copertă a cărții lui Ov. S. Crohmălniceanu, spre a-i sugera, se înțelege, dacă nu neapărat conținutul, măcar spiritul. Este de notat, în primul rînd, că Ov. S. Crohmălniceanu face și aici, ca și în cîteva texte din volum, nu insistînd, dar direct și convingător, o — din păcate, mereu necesară — pledoarie în favoarea cronicii literare, pusă periodic sub semnul întrebării de înși a căror competență culturală e dovedit nulă, de autori fără talent dar

*) Ov. S. Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, Editura Cartea Românească, 1989.

Promoția '60

De dragul iubirii

■ RADU CĂRNECI (n. 1928) : Noi și soarele (1963), *Orgă și iarbă* (1966), *Iarba verde*, *acasă* (1968), *Umbra femeii* (1968), *Centaur îndrăgostit* (1969 — antologie), *Grădina în formă de vis* (1970), *Oracol deschis* (1971), *Cîntînd dintr-un arbore* (1971), *Cîntarea cîntărilor* (1973), *Banchetul* (1973), *Horă de vultur* (1974), *Heraldica iubirii* (1975 — antologie), *Nobilă stîrpe* (1976), *Teimerile lui Orfeu* (1978), *Un spațiu de dor* (1980 — antologie), *Timpu judecător* (1982), *Sonete* (1983), *Pasărea de cenușă* (1986), *Clipa eternă* (1988 — antologie). Poate că nici unui alt poet al promoției '60 nu i se potrivește mai bine ca lui Radu Cărneeci vorbele epistolei lui Pavel, „dacă dragoste nu e, nimic nu e”, în înțelesul lor profan, de eros ridicat prin voluptate vitalistă la extaz, iară însă abolierea conțințentei (după cum, în înțelesul creștin, de iubire ontologică, necondiționată și hrănită de transcendență, aceleași vorbe se potrivește de minune lui Ioan Alexandru, din aceeași promoție literară). Unul din cele patru mituri considerate de G. Călinescu drept cardinale pentru poezia lirică românească, anume cel al „zburătorului”, e abundant ilustrat în poeziile acestui înflăcărat erotofon, de cele mai multe ori în deplină autonomie, uneori în asociație cu alte două teme lirice de mare tradiție, chthonismul și temporalitatea. Erotica lui Radu Cărneeci epuizează mulțimea contradicțiilor a stărilor afective implicate subaltern în sentimentul iubirii, atitudinea poetului e mereu elogioasă vis-à-vis de ființa care-l înfiorează, gesticulatia e aproape întotdeauna grandilocventă, cpatantă, menită să captiveze, iar nu să convingă, „subiectul” elogiului devenind prin suvedențele de înfășurări estetice „obiect” de cult, pină la pierderea identității sem-

agresivi, de pensionari ai unor glorii de conjunctură, de burocrati pentru care un articol despre o carte nu e decît un „material”, de snobi „teoreticeni” și „specialiști” altminteri incapabili să redacteze o biată recenzie cu cap și coadă, care însă nu obosesc să-și strige, desigur cu „aparatură” bibliografică ajutător, disprețul pentru foiletoniști etc.

Și totuși, faptul se impune la lectura volumului ca o evidență, în comentariile din *Al doilea suflu* Ov. S. Crohmălniceanu este departe de a face figură de cronicar, chiar dacă scrie despre cărți și autori de astăzi. Cum nu face, de pildă, nici Adrian Marino în rubrica lui din „Tribuna”, unde se ocupă sistematic de apariții recente, dar din unghiul „ideilor literare”; muncă de cronicar autentic, spre a rămîne în cadrele aceleiași generații, indeplinește în schimb Al. Piru.

Reintors și prin obiectul preocupărilor în actualitatea imediată (fiindcă *Literatura română dintre cele două războaie mondiale*, cea mai solidă lucrare consacrată perioadei, este o carte concepută în spiritul unei substanțiale actualități), Ov. S. Crohmălniceanu practică mai degrabă o critică de a doua instanță, exprimată la un anumit interval de timp după consumarea celei „de întâmplare”, cum este denumită, cu o expresie ironizată de Marin Sorescu, critica propriu-zis foiletonistică. Articolele lui Ov. S. Crohmălniceanu corectează ori adălesc, după caz, observațiile formulate de cronicari, dezvoltă ceea ce a fost doar schițat sau propun interpretări noi, reliefează și accentuează trăsături ignorate ori abia dessemnate. O critică de consolidare, așadar, mai selectivă și mai temeinică prin însăși natura ei. *Al doilea suflu* începe cu un portret alcătuit prin alăturarea de contraste, făcut lui Geo Bogza, continuă cu o foarte interesantă interpretare a poeziei Mariei Banuș, în care se descoperă „o atitudine fundamentală față de materie”, poeta simțînd-o ca „mustind de poezie, mai cu seamă în stadiu germinal, cînd dă la iveală forme încă indecise ale vieții, muguri, spori, filamente, protuberanțe moi, pseudopode umede, sclipind sub șiroirea lichidului amniotic din care abia au ieșit”, urmează o neașteptată valorificare a liricii lui Virgil Teodorescu, „în momentele sale faste, căci există și destule altele, greu de amintit fără o jenă stăruitoare”, din unghiul „umorului poetic” de factură avangardistă. Ov. S. Crohmălniceanu analizează apoi, cumeticuloasă insufleție, cea mai recentă traducere în limba română a lui Faust, subliniindu-i marile izbinzi și scriind acest just elogiu: „Această ediție integrală și savantă, publicată cu prilejul a 150 de ani de la moartea lui Goethe, constituie o mărturie capitală asupra maturității culturale pe care a atins-o azi în România receptarea literaturii universale, prin operele ei fundamentale. Iată de ce noua tălmăcire a lui Faust, așa cum se prezintă, este un adevărat eveniment spiritual”. Spiritul indeobște măsurat pină la o prudentă calculare a judecăților, Ov. S. Crohmălniceanu nu-și poate reține entuziasmul, un entuziasm

indreptățit și avizat („Despre această magistrală tălmăcire, cel mai judicios lucru este a spune că măreția faptei faustiene a molipsit-o și o caracterizează”). După semnalarea incitantei cărți a lui Petre Solomon despre Paul Celan vin două portrete critice dense, cel dintîi consacrat lui Cezar Baltag, al doilea poeziei Ilenei Mălăncioiu.

OMASIVĂ prezentă în cartea lui Ov. S. Crohmălniceanu este constituită de ceea ce numim, cu o formulă nu tocmai nimerită, dar la-ndemină, „literatura tinerilor”. Mulți dintre autorii care au debutat la începutul deceniului acum pe sfîrșite s-au bucurat de atenția și sprijinul lui Ov. S. Crohmălniceanu. Sintem, aici, în spațiul unei critici de susținere integrală și entuziastă, cu toate atributele caracteristice: vibrație însuflețită pină la patetism a tonului, judecări care sînt și ingenioase formule menite să impună un autor și să atragă interesul, căldură aproape paternă, dar și un oarecare abuz de adjective, cerut de specificul însuși al „lansării”. Despre Hanibal Stănculescu se spune că are „o siguranță a exprimării uimitoare. Nici n-a părăsit bine mantaua lui I. L. Caragiale, și arde etapele artei narative, ajungînd să incheie volumul cu un monolog a la Céline, veritabilă bucată de bravură”. După ce înzestratul debutant este pus în relație cu Arghezi și Cehov, la capătul comentariului se găsește o glumeață formulă, dar care nu este mai puțin expresia unei defintive consacrară: „S-a ivit un nou prozator plin de talent și-și face o intrare spectaculoasă, traversînd Alpii, călare pe elefant. *Hanibal ante portas!*”. Incheiere de mare efect, urmează însă ca prozatorul să o și confirme. Un excelent comentariu despre poezia lui Mircea Cărtărescu, indiscutabil cel mai talentat și mai complex poet dintre autorii intrați în literatură la începutul deceniului al nouălea, începe în trombă: „Nimeni, de la Nichita Stănescu încoace, n-a dat ca Mircea Cărtărescu senzația că poezia noastră a pornit să-și schimbe cu totul înfățișarea. I se pot găsi și lui, firește, antecesorii, inițiativele pe care le ia sînt detectabile și în scrierile altora dintre colegii săi de generație, cum să scape această memoriei infatigabile și atenției vigilente a criticii literare? Dar semnele de ruptură cu o anume practică poetică încetăținită la noi după anii '60 poartă marca Mircea Cărtărescu”. Chestiunea, fără a nega valoarea poeziei lui Mircea Cărtărescu și nici caracterul ei reprezentativ, chiar de port-standard pentru o anume direcție poetică, este dacă nu cumva așezarea într-un raport de continuitate prin ruptură față de Nichita Stănescu simplifică prea mult evoluția liricii românești postbelice. Ov. S. Crohmălniceanu notează astfel că „un Arghezi delirant” poate fi decelat în poezia lui Cărtărescu și că „de la Eliot, Pound, Wallace Stevens și Ginsberg vine gustul și pentru poemul gigantic”, nu doar „tehnică palimpsestului”. Perfect, dar de ce nu se face absolut nici o referire la poe-

mele lui Leonid Dimov (unele tot „gigantice”), și acelea de pus în legătură cu Arghezi, și în ele fiind folosită o „tehnică a palimpsestului”? În plus, Dimov a propus și el, și a reprezentat, o mare schimbare în practica poetică românească de după 1960, iar prin fastul verbal și curajul de a aglutina, într-un virtje imens de metamorfoze și viziuni, un lexic de o uluitoare bogăție, poezia lui este chiar mai mult decît un reper pentru poezia „optzecistă”: e un model, rareori totuși mărturisit ori asumat deschis. În schimb, foarte judicioase sînt opiniile criticului despre romanul lui Sorin Preda, *Parțial color*, carte despre care s-a scris la apariție puțin și, cu mărunt excepții, aiurea (cum avea să se întîmple, fatalitate!, și cu următorul lui roman, *Plus minus o zi*, țîna indignării unui multilateral cronicar... și sportiv), ca și cele privind romanele *Unde se odihnesc vulturii* de Gabriel Chifu, *Compunere cu paralele inegale* de Gheorghe Crăciun (a cărui problematică, dincolo de finețea tehnică, e necesar pusă în valoare). Și, parcă spre a preîntîmpina o posibilă (și obtuză) oblecție de partizanat, Ov. S. Crohmălniceanu nu ezită să includă printre preferințele sale și un roman polițist, *Atac în bibliotecă* de George Arion.

Linia care unește nevăzut, dar mereu perceptibil, comentariile din *Al doilea suflu*, indiferent de vîrsta și de notorietatea autorilor comentați (sînt analizate și cărți de Ștefan Bănuțescu, Augustin Buzura, Radu Cosașu, George Bălașă, D. R. Popescu, Marin Sorescu, Nicolae Manolescu, Silviu Iosifescu, Bedros Horasangian, Costache Olăreanu, Mircea Horia Simionescu, Valeriu Cristea, Sorin Titel, Dinu Pillat, pe nedrept uitatul Eugen Bălan) este sensibilitatea criticului la talent, ironie și experimentalism. Cînd calitățile se-mbină, entuziasmul său e, cum se spune, nefărîmurit, iar comentariile capătă o factură sărbătorească (spre exemplu, cele despre Radu Cosașu și Marin Sorescu: sînt texte critice fundamentale pentru înțelegerea literaturii lor). Uneori însă, am impresia, nu se face o suficient de hotărîtă despărțire între joc, întotdeauna fecund, și joacă (superficială și chiar conformistă, putînd duce, spre a-l parafraza nu pe Sartre, ci pe Kundera, la apariția unui „idiot de la littérature”, tip de autor dotat cu o anumită ingeniozitate, dispus către inofensive și pseudo-inteligente, căci lipsite de gravitate, jocuri de cuvinte, găselnițe, bazaconii și năstrușnici).

Cartea lui Ov. S. Crohmălniceanu, curajoasă și de o remarcabilă franchețe a opiniilor, se incheie cu un emoționant capitol despre Benjamin Fondane (*Fondaniana*), poate, este de sperat, nucleul unui viitor volum dedicat acestui mare poet ce aparține deopotrivă literaturii române și celei franceze, pierit într-o cameră de gaze. O carte ce se citește cu mare plăcere intelectuală și literară, dar și pentru ideile și atitudinile deschise asumate.

Mircea Iorgulescu

și a unei imaginații patetice pozînd în reverie: „Frumoasa mea, sunt soarele, mai iată! / Odorul meu ridică-te să vezi / cum iarna s-a topit și ploala beată / dansează peste fosta zăpezi // Privește, de sub ploa, cum rid și spre tine / cimpiele și vile-nflorînd / și-n roiri turturile și albine / se-ntrec iubînd // În zare marea cerul își sărută / albastre păsări se sărută-n zbor / și însăși stîncina bucurie mută / își aurește proaspătul izvor // În crîngul de smochini e mare nuntă / — esențe de iubiri născînd iubiri — / odorul meu, te scoală, ziua-i sfîntă / sosită-i clipa marii împliniri // Din cuibul tău în stîncă despicală / o, porumbița mea, sosește-mi dar / de muzici șiroind mi te arată / mîrgăritar // Și frunții mele dărînd cunună / în dreapta mea strălucitoare stînd / s-auzi cum cerul și pămîntul sună / spre tine blind...”. Iar, odată cu trecerea timpului, elanul sentimental e înlocuit treptat de un elan ca să zic așa estetic, îndrăgostitul de discurs galant lasă loc discursului îndrăgostit de sine însuși, a cărui înfățișare exemplară rămîne, orice s-ar spune, sonetul. Sonetele lui Radu Cărneeci, partea cea mai rezistentă a liricii sale, au părut multora drept petrarhiste, grație deopotrivă înfățișării prozodice și atitudinii conținute. Cele mai multe sînt însă mai aproape de retrospectiva celor voiculesci decît de natura prospectivă a celor scrise de poetul italian. Un ton de aducere aminte care mai păstrează ceva din suflul vitalist de odinioară, dar sub protecție clasicist-elegiacă, se aude în mai toate, limbajul e mai abstract ca niciodată, declamația pare că s-a stins în calmul contemplării, arătîndu-se, paradoxal, mai intensă, precum roseața soarelui într-un amurg de vară, versurile nu mai comunică alt stări lăuntrice (iubirea în primul rînd, dar și îngîndurarea de timp) cît se spun pe ele însele ca și cum s-ar privi în oglindă, deplasarea spre estatism e probată de tentația performanței ma-

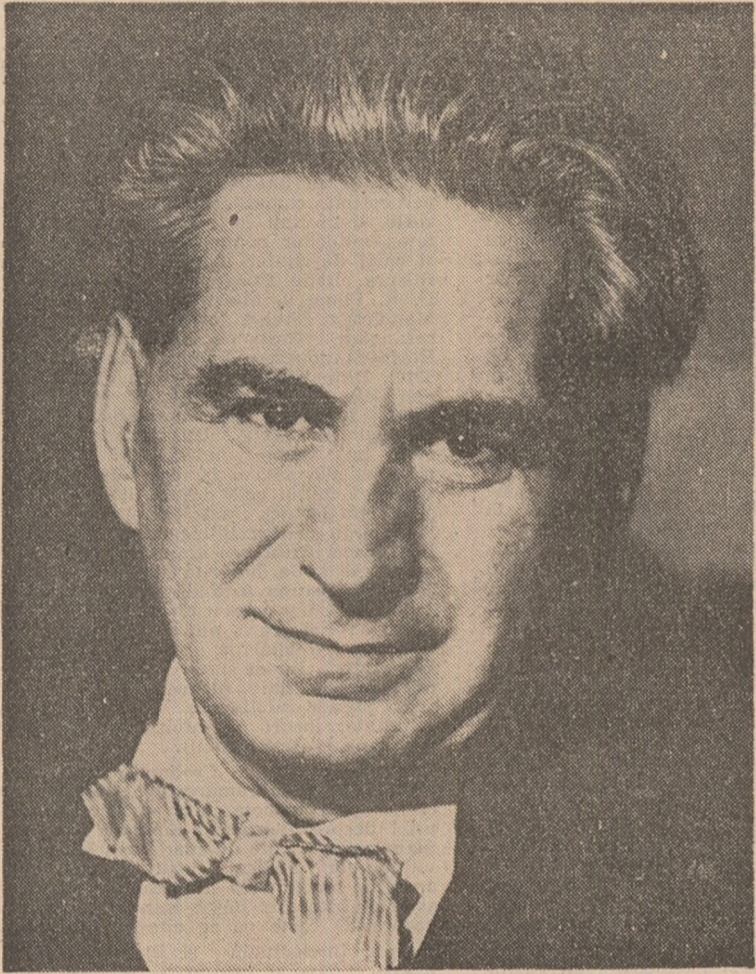
neriate în așa-numitele de poet „rondsonete”, falsă alianță de sonet și rondel, sau într-un glosso-sonet ori în frecvența (neplăcută) a infinitivelor lungi.

Melancolia e semnul tutelat al cărților mai noi ale poetului. Se putea distinge, pe sub defilarea de vorbe îndrăgostite, și în sonete: „Eu mor puțin în fiecare seară / cînd somnul vine firea să-mi cuprîndă / și sunt doar apa mută din oglindă / înmărmurită-asa mereu și iară // Și trupul stă în impietrita gheară / iar fața mi-e de taină suferindă / cînd spaima — nebunia să-l aprindă — / dansează-ntră făcliile de ceară // Nu-mi este alături somnul tău de veghe / ca trupul meu cu trupul tău să-ndure / aluneccarea sub a morții zeghe — // O, dac-ar fi... ar fi deasupra noastră / un vuiet și-o miraasmă de pădure / iar suflutele-n joacă lor albastră...”. E prezentă însă autoritar în rondsonetele din *Pasărea de cenușă* și în poemele de dimensiuni mai ample de la sfîrșitul antologiei *Clipa eternă*. De dragul iubirii însă, Radu Cărneeci transferă și acest sentiment acutizat de apropierea senectuții într-o formă de elogi și într-un apostrof bizar al clipei cea repede Discursivitate, care nu i-a fost străină nicînd, ca și grandilocvența, declamația, avîntul retoric cu redundanța implicită, schimbă doar decorul, trece din lumea afectelor în lumea ideilor, evident idei despre afecte. Dorința de a mai fi în dor, ispi-ta nestînsă a erosului conecată la meditația de înțelept asiat provoacă uneori un scurt circuit greu de reparat al expresivității.

Poet al tuturor ipostazelor laice ale iubirii, Radu Cărneeci este, în cele mai bune texte ale sale, o natură inclinată spre elogiul erosului, un liric preocupat de plasarea senzualității pe orbita inefabilului, asumîndu-și demn tot ce decurge dintr-o atare riscantă mișcare.

Laurențiu Ulici

SENSUL CLASICISMULUI

19 iunie 1899 – 12 martie 1965

TEXTUL astfel intitulat nu reprezintă deloc prima adeziune a lui Călinescu la idealul clasic: și nu va fi nici ultima. E, totuși, expresia cea mai cuprinzătoare și sintetică a unui anumit program care se va cristaliza treptat în conștiința autorului, desigur că nu independent de viziunea globală câștigată asupra literaturii române. Cum singur mărturisește în chiar cuprinsul acestei lecții de deschidere (ținute la 16 I 1946 la Facultatea de Litere din București), Călinescu a dezvoltat puncte de vedere similare într-o „închidere de curs” pe vremea când era profesor la Iași. Tot la Iași criticul a izbutit să scoată (mai exact, să dirijeze) „Jurnalul literar” (1939), după ce eșuase în alte locuri și cu alte prilejuri. De altfel, câteva din punctele programului de acum reiterează inițiative formulate și nefructificate la „Capricorn”, în 1930. Nu-i lipsit de importanță faptul că, dorindu-si încă de la începutul carierei sale publicistice o revistă și obținând-o în sfârșit, Călinescu ține să dea acesteia o îndrumare clasică.

Intr-adevăr, încă din **Cuvânt pentru început**, directorul „foaiei săptămânale de critică și informație literară” visează la un „secol de aur” românesc și aruncă sugestii în vederea unei epoci clasice. Urmind „un plan hotărât” în care „nimic nu e improvizat, fără semnificație”, revista își propune să întretină o atmosferă de înaltă cultură, să antreneze intelectualii — pe cei tineri îndeosebi — spre un ideal constructiv, să influențeze mentalitatea publicului printr-o informație sistematică, asigurată de rubrici fixe. În plan strict literar scopul declarat al criticului era de a face din poezi scriitorii, adică de a-i educa astfel încât spontaneitatea să le fie dublată cu timpul de o conștiință artistică. „Bardul analfabet” trebuie înlocuit de un scriitor cult, în stare să definească pe alții și pe sine în primul rând, fără opacitățile unui orgoliu inconstent. „Nu o pasiune face un poet, ci capacitatea de a o supune unui stil” — scrie G. Călinescu în deplin acord cu alți clasici ai

secolului al XX-lea, Valéry sau T.S. Eliot. Și, mai departe, dind programului o anvergură supraliterară: „O cultura română contemporană, dar și intelectuală de mare tinută”.

Ideea necesității spiritului critic în cultura românească contemporană, dar și aceea a întruchipării lui în chiar persoana directorului străbat mesajele lui Călinescu din paginile „Jurnalului literar”. Paralelismul cu Ibrăileanu și Maiorescu e forțat nu o dată de proaspătul conferențiar de estetică. Nu înființase el încă în 1938 „Noua Junime”? Orientarea revistei e definită într-o largă și generoasă perspectivă istorică: „Roadele acestei politici se vor vedea mai târziu. „Convorbirile literare” au apărut ani de zile numai cu intenții bune și cu literatură mediocră. Dar apoi au sosit Eminescu, Slavici, Creangă, Caragiale. A pregătit tere-nul, criticeste, este și aceasta o acțiune utilă”. Din păcate, revista și-a încetat apariția înainte ca directorul ei să poată consemna mari descoperiri în cimpul literelor românești. Inițiativa de a se oferi generațiilor tinere drept maestru rămâne oricum simptomatică pentru noua etapă a activității criticului și a conștiinței sale de sine.

Pentru G. Călinescu, exeget al lui Eminescu și Creangă, al istoriei literaturii române de la origini până în prezent, clasicismul reprezintă o sinteză exemplară, un stil al măreției. Examinind clasicismul, romantismul și barocul (în eseu cu același titlu din 1945) nu ca pe niste curente literare istoric localizabile, dar ca forme perene ale spiritului, el amina concluzia ce devine o premisă a manifestului din 1946: „Înțeleg clasicismul nu ca un stil, în opoziție de pildă cu romantismul, ci ca un mod de a crea durabil și esențial, la îndemina claselor. Acest sens nu-i de altfel în totul deosebit de acela stilistic, fiindcă marea literatură este în fond aceea de stil clasic, iar ce este măret în romantism, baroc aparține tot tinutei clasice”. Clasicismul apare, așadar, aici ca un fel de stil al stilurilor, veritabilă apoteoză.

Dar nu atât felul în care concepe autorul clasicismul ne interesează acum, cât rostul (orj „sensul”) pe care invocarea exemplului clasic îl are în economia programului său. Cu alte cuvinte, ne vor ține mai degrabă implicațiile de ordin practic decât cele de ordin strict teoretic. Căci nu o discuție generală ne propune de această dată Călinescu (precum în **Clasicism, romantism, baroc**), ci o aplicație la literatura română. În plus, clasicismul călinescian nu este nostalgie, ci năzuință; ideal prospectiv, nu retrospectiv. Într-un cuvânt, clasicismul înseamnă aici efort de clasicizare.

Concentrarea observației și meditației asupra literaturii autohtone, asupra celei contemporane în mod special, nu are loc însă în absența comparației cu celelalte literaturi consolidate, îndeosebi cu literatura franceză. Dintr-o asemenea perspectivă, i se reproșează romancierului român „spiritul cronografic”, adică înțelegerea realității ca strictă determinare spațio-temporală, confundarea ei cu contingenta. „Mistica excesivă a evenimentului” (sublinierea mea), spune Călinescu oarecum pleonastic intrucit formula indică deja un exces, mai cu seamă în condițiile în care evenimentul e definit ca pură accidentalitate istorică. În măsura în care e preocupat de imediatul „mișcărilor de opinie”, romancierul autohton cade „prea adesea” în jurnalistică.

Criticul respinge obiecția că ar tăgădui astfel inspirația inevitabil socială a oricărui scriitor și previne invocarea în replică a romanului francez din secolul al XIX-lea, despre care admite el însuși că, într-un fel, „continuă memorialistica secolului XVIII”. Raporturile cu istoria sint însă cu totul altele. Generalizind, adică făcind din literatura franceză în ansamblul ei o ilustrare a tipologiei clasice, G. Călinescu sustine că „un clasic francez ia ca pretext sau ca mijloc de reprezentare istoricului spre a formula universalul, care îi este apriori cunoscut, în vreme ce scriitorul român încearcă a desprinde din observația momentului o schemă universală, pe care în momentul începerii romanului n-o are clară în minte”.

În ultimă instanță, deosebirea este aici una între **deducție și inducție**, dar paradoxul este că autorul o meneste pe cea dintâi literaturii (în orice caz literaturii mari), în ciuda specificului artistic al acesteia — așa cum rezultă el din tradiția romantică — de a fi deținătoare a individualului sau, cel puțin, de a porni de la particular și concret înspre general. Sfidind reprezentarea modernă, Călinescu se reîntoarce — peste romantism și bergsonism — la soluția clasică a ilustrării universalului.

Refuzul pozitivismului nu e mai puțin pregnant, formulat cum este printr-o răspundere spectaculoasă a accepției termenilor: „Orice literatură mare, așadar clasică, este o literatură de cunoaștere, iar cunoașterea înseamnă reprezentarea rațională a victii, spre deosebire de reprezentarea empirică, documentară”. Documentarea e echivalată cu empiria, amindurora negându-li-se aportul cognoscitiv. De remarcat măcar în trecere faptul că acest clasicism teoretic al lui Călinescu îl opune atât pozitivistilor care absolutizau observația, documentarea, cit și intuiției individualului preconizate de antipozitivisti.

„Se abuzează la noi de expresia ironică «documentar»” — scria autorul încă în 1938, în **Cîteva cuvinte despre roman**, ce pot fi considerate tot o profesiune de credință clasicistă, prefigurind textul capital din 1946. Autorul nu respinge documentarea, dimpotrivă, condiționează astfel reusita romanului, dar o înțelege în ordinea universalului, nu a particularului. Romanul trebuie să documenteze „neapărat”, însă „ca suprarrealitate” și în chip semnificativ. „Iar semnificație vrea să zică factor universal, etern”. Acesta constituie „nodul vital” al romanului, nicidecum ambianța socială, considerată „secundară” chiar la Balzac cel care, crede Călinescu, nu-i decât „un fel de Molière al veacului său”, Balzac e citit prin Molière, așa cum Gide sau Proust vor fi citiți prin Balzac.

Sociologia care „se găsește și la furnici și la albine” se cere, așadar, depășită, ca și psihologia individuală, „care nu devine artisticeste interesantă decât cind a intrat

într-un tip”. Vorbind despre psihologii unor personaje caragialiene, criticul e pune cu pertinentă aplicație viziunea clasică asupra caracterului celei naturaliste: în vreme ce ultima urmărește geneza și cauzalitatea fenomenelor, primăiluz trează esența acestora. Prin urmare, ar spune rezumind, una explică, cealalt exemplifică.

Nu spirit de observație i se pretinde clasicului, ci puterea de a surprinde „omu în unitatea lui vie, tipică și liberă”. Tipologia clasică se întemeiază pe libertatea morală, nu pe determinare socială: „Clasicul a ignorat notiunea de societate pertru că socialul e un cerc cu mult mai fr gust decât tipul și care contrazice postulatul libertății morale a individului”. I reprezentarea naturalist pozitivistă om își pierde tocmai responsabilitatea, și ceașta trecind asupra mediului, eredității etc.

Surpriza este însă de a vedea rididă-se acest convingător esafodaj spre învedere că opera caragialiană stă su zodia naturalismului, nu a clasicismului. Nu întâmplător, în capitolul rezervat lui Caragiale din **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, preeminent e acordată prozei ca „mai caracteristic pentru mentalitatea artistică”, mentalitat care face din autor „naturalistul nostr prin excelență”. Dacă tendința criticului în comentariul schitelor e să releve „u balcanism în linia Munteniei”, comedii — deși nu de caracter, ci de moravuri — îi servesc drept argument antilovinescian perenitatea lor e recunoscută și chiar „structura tipologică”. Dar caracterel sint „minimale”. „Nu întilnim aici pe mi zantrop, pe avar, pe ipocrit, adică marile probleme de viață morală”.

Tot în capitolul despre Caragiale, Călinescu disociază net analiza de tipologie, publicistica mai veche lăsind impresia că această disociere constituie un reper pentru modul său de a-si reprezent evoluția prozei autohtone. Încă în 1933, e măsura progresul romanului în **obiectivare**, nu în analiză. Mai mult, considera analiza „o formă de lirism”. În repetat rinduri se declară el împotriva proustianismului ca modă și ca metodă, „ca de coperire tehnică de stînga” față de valorile sigure ale genului riscă să trea drept perimate: „Ori scriem ca Proust ori murim, Balzac, Tolstoi, Dostolevsk depășiți! Mai rămîne ceva din Stendhal!”

Nu mai puțin caustic este G. Călinescu cu față de o altă orientare a prozei contemporane românești, ilustrată cu precă dere de tineri. E vorba de teoria „experienței nude”, a autenticității, a „romanului-jurnal”. Exaltarea actului pur al vieții nu e altceva decât tot lirism, afirmă criticul, cerind romancierului „putința de transfigurare a lumii”: „Adevărul romancier rămîne un poet, adică un auto de poeme, fiindcă nu trebuie să se uită între Virgil, Ariosto, pe de o parte, și Flaubert pe de alta, nu e deosebire de esență, romanul fiind continuarea epopeii”.

Romanul analitic de inspirație proustiană, cit și romanul „experienței nude constituie în ochii lui Călinescu exces aparent contrare ce trădează fiecare în parte o insuficiență de ordin artistic și sint pindite împreună de pericolul banalității. Soluția criticului — „viața să e subordoneze creațiunii” — vădește deși o exigență clasică. Lirismul analizei e și acela al relatării brute pot fi depășit prin caracterologie. Plodoaria pentru obiectivare a criticului nu trebuie înțeleasă în sens comportamentist, romancierul — presupunem — riscind într-un asemenea caz să se edifice deodată cu personajele sale. Or, Călinescu îl vede „dinainte edificat”, așa cum declară în **Sensul clasicismului**.

REVENIM acum la textul nostru de bază de care ne-am îndepărțat numai spre a arăta că optiunile clasice ale autorului sint mai vechi și că acțiunea sa de clasicizare în treprînși în paginile „Jurnalului literar și continuată apoi prin manifestul din 1946 a fost pregătită. Aproape toate punctele programului din 1946 se regăsesc în publicistica anterioară, cristalizate treptat s enunțate începind chiar cu anul apariției **Vieții lui Eminescu**, adică odată cu impunerea autorului în conștiința publică

În Cuvinte despre roman, articolul pe care l-am mai citat, el constata, de pildă, că în literatura română „foarte rar s-a atârnat vreă temă capitală”, și oferea chiar o listă de asemenea posibile teme, cu precizarea că ele „nu trebuiesc inventate, ci umaj scoase din îndelunga observare a ării literaturii...” Același reproș și formulat și în **Sensul clasicismului** prin critica efectelor goanei după inedit, după mesagerii noi, a scriitorilor noștri: „Liricatul face din cauza aceasta sfortări de angularizare în lirică și de exotizare în roză” — scrie G. Călinescu. Și adaugă, u fără un abstract sarcasm: „Nicăieri rmeticul n-a fost primit mai fără rezistență ca la noi, tocmai fiindcă prin el ruinea de a fi universal pare îndulcită”.

Cu „rușinea de a fi universal”, dominanță — după părerea lui — în mentalitatea terară autohtonă se „războiește” Călinescu elogiind lucrul în variantă al poetilor șiici, recurgerea (fără jena reluării) la eme de multă vreme cunoscute. Accentul personal nu lipsește în asemenea înreprimări, iar elementaritatea nu trebuie onfundată cu banalitatea — ne atrage tenția criticului. Cît despre exotismul proie noastre, acesta „nu constă neapărat în ăutarea de geografii exterioare”, ci în iziunea deformantă asupra naturii imediate. De altfel, însăși importanța „corșiritoare” acordată naturii în romanul omănesc este considerată o atitudine nelasică.

Dar nu atît excesul descriptivist îl inlispane pe autorul nostru cît faptul că peisajul descris e „frecvent dezumanizat, ăsat să se dezvolte în voia lui iratională”. În felul acesta, adaugă el, „România tare este o țară mică se revelă în proza noastră ca un continent vast și sălbatic”. Acest pasaj, ca și altele, vorbind în conuinare despre „țărani preistorici”, „ființe sustrase oricărei societăți organizate”, nu trimit, fără dubiu, la Sadoveanu, u toate că referința nu e numită.

Nu putem să nu raportăm însă aceste observații la imaginea pe care Călinescu) dă despre Sadoveanu în **Istorie**. Acolo această transformare a peisajului era remarcată fără a fi în vreun fel sancionată: „Moldova e văzută ca o America incintăoare cu Piei-Rosii, ca o Brazilie din vremea emigrării...” Dimpotrivă, comentariul critic nu-și ascunde simpatia pentru o asemenea reprezentare: „Un curios și fericit din punct de vedere artistic instinct de regresivitate face pe scriitor să amestece pe om cu vinatul, să se bucure cînd acest vinat vine din linistea totală a pădurii nestrăbătute și cînd prin viclenie scapă înapoi”. Atitudinea se schimbă însă în textul programatic din 1946 unde sensul însuși al pledoariei transformă aprecierea anterioară într-un reproș, mai precis, o reduce, retroactiv și implicit, la reușita de ordin artistic. Nu ne rămîne decît să înțelegem că exegetul recunoaște valoarea scriitorului fără să mai adere la viziunea lui.

Dar diferențierea este încă mai vizibilă și mai semnificativă dacă avem în vedere ce scria G. Călinescu despre Sadoveanu în cuprinsul eseului său sintetic despre **Specificul național**. Ne amintim că, în „dupțarea de sălbăticie abruptă a lui Sadoveanu”, el vedea „un element ossianesc” și, consecutiv, o confirmare a existenței unui substrat celtic în structura psihosomatică a poporului român. Mai mult, „regresiunea spre civilizația de mod arhaic, pasivitatea față de natură” întilnite la Eminescu, Sadoveanu, Hogaș, constituie „punctul fundamental” al specificului autohton. Departe de a reprezenta numai o „necomplexitate care trebuie depășită”, regresivitatea spre moduri de viață primitive era interpretată, cum știm, ca o dovadă a vechimii.

Iată însă că acum tendința aceasta regresivă e considerată o formă de dezumanizare, o „viziune în diformitate”. „Eludarea moralului” și „zugrăvirea omului ca natură” nu-l mai satisfac pe Călinescu a cărui judecată de valoare cade cu atît mai decus cu cît se dispensează de numele scriitorului. De altfel, ea nici nu vizează un tic personal, ci o obișnuință mai largă, un mod deficitar de a privi lumea, caracterizat prin pitorlesc și lirism.

Ce se întîmple ? Face criticul un obiect de reproș din ceea ce calificase mai ina-

inte — cu încintare — drept „punct fundamental” al specificului? Să nu aminăm răspunsul care e afirmativ, deși autorul însuși nu-l formulează prea răspicat. Totuși, opțiunea lui e clară, programul clasic interzicîndu-i orice fel de cocheterie cu „primitivismul”, fie el reconsiderat, și obligîndu-l să se despartă de sine în acest context și în acest „punct fundamental”.

EXISTĂ o divergență principială între orice inițiativă specificistă (sau numai specificitoare) și orice efort de clasicizare. Tendința celei dintîi este de a aprofunda o diferență specifică, tendința celui de-al doilea — am spune simplificînd pentru simetrie — e de a se înscrie într-un gen proxim. Nu se poate ignora oricum funcția modelatoare a clasicismului, funcție exercitată în sens universalist și, ca atare, atenuînd, reducînd din ireductibilul specificității. Însă dincolo de această opoziție de principiu, cazul în sine al **regresiunii** creează o incompatibilitate, căci regresivitatea înseamnă nu numai coborîre în timp, dar și în scara umanității. „Natura rudimentară a omului”, așa cum era ea înfățișată de Sadoveanu³⁾ — și nu numai de el — era departe de idealul clasic, de „umanitatea canonică”.

Clasicismul lui Călinescu vine să-l corecteze „specificul”, am fi tentați să spunem dacă, așa cum am văzut, în chiar încercarea de circumscriere a specificului, deschiderea spre universal n-ar fi fost prezentă. Mai sigur e să conchidem că specificul național rămîne valabil pentru trecut, pentru tradiția autohtonă din ale cărei straturi profunde a și fost dedus, iar clasicismul se exprimă ca un îndemn pentru prezentul literaturii române și, mai ales, pentru viitorul ei.

Efortul teoreticianului este de a adapta criteriile clasice la comentariul literaturii moderne astfel încît exhortațiile lui să nu pară anacronice. Este vădită în acest sens încercarea de clasicizare a **modelelor** romanului românesc contemporan. Nu numai Balzac, dar Proust însuși e calificat drept clasic: „...cît e valabil în Proust e obiectiv și organic și prin aceasta clasic, deși aglomerat cu incetiveală”. Moment de subit și parțial disponibilitate, căci știm cît de potrivit proustianismului în literatura română a fost G. Călinescu.

Romancierii români dintre cei mai importanți sînt supuși unor criterii clasice încă în **Istorie**. Despre Hortensia Papad-Bengescu, de pildă, exegetul notează în trecere, fără să-și sublinieze reproșul: „Aci nu sînt tipuri, caractere, oameni buni ori oameni răi, ci indivizi bine ori rău conformați, sănătoși sau bolnavi”. Tipologia morală îi lipsește, deci, autoarei, ca și „ideile generale”. Reperete clasice sînt încă mai evidente în capitolul consacrat lui Camil Petrescu. Am putea chiar spune că prețuirea acordată romanțierului se drămuiește în funcție de satisfacerea lor. De la început, romanul **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război** e considerat „mai puțin proustian” și „mai degrabă stendhalian”. Criticul gustă la lectură „acel aer de nepăsare formală, de precizie pe care o cere autenticitatea indiscutabilă a faptelor, care este al clasicilor francezi, al lui Proust, al lui Diderot, înainte de a fi al lui Stendhal”. Dar se declară nemulțumit de faptul că autorul își multiplică propriul discurs prin intermediul personajelor sale, în vreme ce „un romancier de tipul clasic izbutește să dea iluzia limbajului eroilor săi, imitîndu-le cum s-ar zice conduitele verbale...”.

Cîteva aliniate mai încolo, lui Camil Petrescu „solitar, impulsiv” și subiectiv i se opune un Balzac neverosimil, înregistrînd spețele de oameni „fără minie și fără iubire, cu pasiune numai de colecționar”. Imaginea aceasta a lui Balzac obiectiv și chiar imposibil are de ce să ulmească astăzi; ea era chiar la data formulării călinesciene deja depășită de exegeza balzaciană. Lui Călinescu nu-i va fi căzut în mină Balzac visionnaire a

³⁾ Sadoveanu intră aici în discuție numai ca o ilustrare și, bineînțeles, numai printr-un / singur aspect al operei lui. Operă care în totalitatea ei nu e deloc incompatibilă cu clasicismul.

lui Albert Béguin din 1938. Trecînd peste asemenea detalii bibliografice, important și semnificativ este altceva și anume: în loc să-l „romantizeze” pe Balzac, G. Călinescu simte nevoia să-l „clasicizeze”. Numai așa îl putea recomanda drept model scriitorilor români, „deocamdată” singurul model „firesc”, adică în linia unei evoluții organice.

Respingînd o modă sau alta din romanul românesc contemporan și, implicit, modelele inspiratoare — pozitivismul naturalist zolist, analitismul de sorginte proustiană sau „experiențialismul” gidian, Călinescu nu stabilește nici o legătură, de pildă, între teoria „evenimentului pur” și aceea a „sincerității” și „autenticității”. Viziunea omului „în turmă” întilnită, printre alții, la Rebreanu îl displace însă (dincolo de valoarea indiscutabilă a autorului) în aceeași măsură ca și notația de jurnal intim cultivată îndeosebi de tinerii prozatori („noua generație”). Amîndouă aceste perspective contrazice, în chipuri diferite desigur, punctul de vedere clasic, singurul pe care criticul îl consideră profitabil și recomandabil pentru scriitorii români.

Procedul de a privi pe om „în turmă” identificat la Rebreanu ne trimite însă din nou la capitolul **Specificul național** din **Istorie...** unde era explicat prin însăși forma noastră de civilizație în care „covîrșește factorul colectiv”. Tocmai din această cauză, ni se spunea, „subiectele cu mișcări de gloată, răscoală, războaie, răzmerițe izbutește mai bine (vezi Rebreanu)”. De această dată, procedul respectiv e pus pe seama sociologiei și alăturat reprezentărilor zoliste și unanimiste.

Dacă am citi aceste afirmații ca pe niște secvențe ale unui text unic, ar urma că, pe de o parte, viziunea sociologică³⁾ e produsă firesc de o societate în care factorul colectiv e covîrșitor, pe de altă parte, că e singura adecvată reprezentării acestei societăți. Dar Călinescu nu mai leagă astfel lucrurile și problema adecvării o rezolvă cu hotărîre printr-un refuz. Dacă s-ar generaliza o asemenea „metodă”, spune el, „literatura noastră ar fi o literatură fără oameni, o artă a iraționalului, a ininteligibilului”.

Omul „în gloată”, cu depersonalizarea pe care o presupune, cu pierderea libertății morale definitorii, e departe de modul clasic de a-l concepe pe cît este pannonul față de portret. Încă o dată, Călinescu lasă impresia că nu(mai) aderă la ceea ce constată, că, în orice caz, nu recomandă ceea ce mai înainte specificase. În **Istorie** această presiune a obștii asupra individului apăsătoare ca o dimensiune specifică firească tradiției noastre rurale. Aici accentul cade asupra gregarității. Perspectiva dezumanizantă a sociologiei (astfel înțelese) este respinsă odată cu organicitatea gregară ce pare s-o fi inspirat. În felul acesta, soluția clasică înseamnă și despărțirea de o anumită tradiție.

Și, desigur, racordarea la alta. Mentalitatea clasică se dobîndește prin educație și e o formă de abstragere care nu exclude sociabilitatea manifestată cu predilecție în conversație (dialog) și corespondență și întemeiată pe o „aceeași edificare asupra lumii morale”. Exemple de mentalitate clasică descoperă Călinescu și la unii scriitori români (pașoptiști moldoveni sau junimiști), fără însă a dezoverta în vreun fel această observație care, de altfel, lipsește în **Istorie**, unde criticul nu identifică nici o perioadă clasică în evoluția literaturii naționale.

Identifică, în schimb, aspecte clasice la autori foarte depărtați de clasicismul așa zicînd canonic, la Anton Pann și la Creangă, în opera cărora descoperă chiar o variantă autohtonă rurală a umanismului³⁾. Lor li se adaugă, în **Sensul clasicismului**, C. Negruzzi (din **Păcălă și Tîndală**) al cărui „gnomism pur, lipsit de

orice invenție personală, făcut din combinații de parimii”, este apreciat a fi „de metodă clasică”. Călinescu vorbește chiar despre „un clasicism al poeziei, folcloric”, avînd însă în vedere mai ales fondul paremiologic și doar în măsura în care acesta a fost preluat de literatura cultă.

TRADIȚIA folclorică este, așadar, recuperată în spirit clasic, prin convenționalismul ei. Ea e, de fapt, „clasicizată” mai întîi spre a fi recuperată. Cu alte cuvinte, „gloată” e transformată într-o „societate exemplară” și, consecutiv, produsele ei. Într-adevăr, a vorbi despre vechimea, noblețea, complexitatea și erudiția lumii rurale înseamnă un act de clasicizare a tradiției autohtone. Și din acest punct de vedere, nu numai din altele, **Sensul clasicismului** se arată a fi fost anticipat în monografia Ion Creangă, în eseu Camil Petrescu — **teoretician al romanului** (1939) și, bineînțeles, în **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, unde o anumită filieră tradițională e recompusă (și, nu o dată, închipuță) cu o predilecție ce ne lasă recunoscută și calificată ca atare.

„Clasicismul adevărat se recunoaște prin tendința de abolire a geniului, de reducere a biograficului, a jurnalului interior” — scrie G. Călinescu apropiîndu-se de încheierea eseului său și făcînd mai înainte disocierea între cultul clasic al operei desăvîrșite și cultul „persoanei geniale” atribuit Renașterii. Abolirea geniului înseamnă abolirea eului, absorbierea lui într-o operă „aparent anonimă și uneori cu adevărat anonimă care trăiește de la sine”. „Desgenializarea literaturii” pe care o recomandă criticul e, de fapt, o **deromantizare**, deși el preferă alți termeni — „desgotizare”, „regrecizare” — probabil spre a indica opoziția între „Nord” și „Sud”, între „natură” și „cultură”.

În conformitate cu modelul clasic propus, scriitorul român se cuvine să contemple evenimentele „cu un ochi străin”, să nu se lase nici surprins, nici absorbit de ele, să depășească documentarul sociologic sau istoric prin caracterologie și, în genere, studiul particularităților printr-o perspectivă categorială. Accesul la „umanitatea canonică” este condiționat de reducerea lirismului și a proiecției subiective.

Astfel concepută, clasicizarea nu e decît calea cea mai sigură de acces la **universal**. Idealul clasic devine aspirația colectivă a unui popor — care e expresia unui tip de particularitate — de a fi exponat al universalității: „Fiecare nație de pe lume e îndreptățită să sperie că va fi sortită să exprime de la locul ei terestru adevărurile universale”. Ceea ce nu se întîmple în chip necondiționat.

Între teoria specificului național și aceea a clasicismului, la G. Călinescu există nu numai o legătură, dar și un clivaj pe care autorul a fost puțin dispus să-l marcheze singur, deși nu se poate să nu-l fi constientizat. Poziția sa este, oricum, sensibil diferită de la un caz la altul: în primul era rezumată și consacrată o tradiție, în al doilea, contemporaneitatea e avută în vedere împreună cu șansele ei de clasicizare, adică șansele ei de viitor. Specificul național era reconstituit, idealizat chiar pe alocuri, dar nu recomandat, nu absolutizat. Călinescu îl recompune, nu îl propune spre a fi menținut în continuare. Aspirația lui se dovedește a fi una spre „umanitate canonică”, nu spre o specificitate canonicizată, spre un specific național canonic. La cinci ani după apariția **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent**, **Sensul clasicismului** vine să corecteze tacit unele accente specificiste din finalul ei sau măcar să preîntîmpe o interpretare a lor în sens specificist. Nu trebuie să pierdem din vedere asemenea revizuiri atunci cînd vrem să ne folosim de autoritatea cuvîntului călinescian. Specificitatea nu se definește, de altfel, decît prin comparație iar închistarea nu conduce decît la **provincialism**, care înseamnă tocmai iluzia aberantă că norma proprie se confundă cu norma universală.

Mircea Martin

Radu ALBALA

Sclava iubirii

Neuitatei Marta R.

„Le-am văzut luminate de sărbătoare, precum am văzut filiiindu-le la porți steaguri albe sau negre...”

I EȘFAM amindoi de la cinematograful Miorița — un film de Nikita Mihalkov, „film de cinema-tecă”. Dar în loc să trecem strada spre confortabilul spațiu de parcare, Vlad mă luă de braț și cîrmi la stînga. Luîndu-mă după pașii lui, ne oprirăm la pen-ultimul din cele cîteva blocuri; după încă unul, marea arteră se intrerupe, făcînd locul unei străzi.

— „Strada Corbeni”, citi Vlad pe tablă. Înainte vreme, se numea Aureliu. Blocul ăsta de pe colț, ia te uita comedie, poartă numărul 189 I, a fost clădit mai recent. „... aici, în spatele acestuia, 135, zise el pășind pe sub o boltă și arătîndu-mi un loc viu, un loc de-o nimica toată, se înalță încă un bloc cu tot atîtea etaje, pu-tînd același număr, însoțit de litera B, și care a căzut la cutremur. Ocrotiți de ze... deși netrecuți necum pe la biserică, dar nici pe la primărie, coabitau aici maritalmente de cîteva ani încheiați — și păreau fericiți — o pereche de amici de-ai mei; fericiți — pînă la „Un strigăt în noaptea de vară”, „groaznica tragedie”, „impresionanta dublă sinucidere din Calea Moșilor” cum a titrat atunci. „... la una”, singurul cotidian de prînz și „de senzație” care, după dispariția confrărilor „Tempo”, „Evenimentul” și altele, mai apărea în București.

— Nu e vorba de „Ultima oră”, condus de regretatul nenea Nae, ulterior apreciat romancier al mediilor de țară și de minerii, pe care i-a înfățișat în cîteva ample volume?

— Cred că da. Ziarul relatează pe larg, cred că își procuraseră și fotografiile „eroilor”, cum doi tineri — tineri erau, desigur, el avea vreo 21-25 de ani, iar ea, chiar cu vreo 7-8 ani mai mare decît dînsul, tot tină ră, se cheamă că era — doi tineri concubini s-au aruncat, îmbrățișați, de la etajul 7 al unui bloc de pe Calea Moșilor. Cauzele dramei rămîneau obscure. Se știa doar că autopsia relevase la amindoi o însemnată cantitate de alcool. Iată, aici e locul unde s-au făcut una cu pămîntul.

Nu era, desigur, nici casa Julietei, nici mormîntul celor doi nefericiți amaniți din Verona, către care își îndreaptă anual pașii sute de turiști veniți în pelerinaj, dar mărturisesc că vederea peticului acela de tărănă nu m-a lăsat de gheață. Ai citit, firește, povestită cu tot dramatismul de Bălcescu, răfuiala lui Mihail Viteazul cu creditorii turci, în casa viziterului Dan, dar altfel îți tresare inima cînd calci cu piciorul pe strada Stelea Spătarul, unde s-a aflat această casă, ai fost, firește, impresionat de imaginea frumcasei Pena, care, tesmenită și ticăloșită, dormea la Curtea Veche, dar altfel îți tresare inima cînd pășești tu însuși printre luminările de acolo, din pangar, știi, firește, că Anton Pann a fost înmormîntat în curtea bisericii Lucaci, dar altfel îți tresare inima cînd citești cu ochii tăi: „Aici s-a mutat cu jale în cel mai din urmă an”. Or, lui Vlad, cum am mai spus, fiecare colțșor de oraș îi stîrnea o poveste și așa se face că cele mai scurte plimbări cu dînsul deveneau după cîteva pași, adevărate „promenades ar-cheologice”.

— Ei bine, astăzi, după patruzeci și atîți de ani, cînd toate termenale de prescripție s-au împlinit, pot să-ți mărturisesc că eram acolo, cu dînsii, în încăperea, cînd teribila defenestrare s-a produs. Are dreptate legiuitorul că, în lungul răstimp al unei prescripții, vinovatul nesancționat de justiție își ispășește vina, dacă nu altfel măcar prin grozavele sale frămîntări de conștiință. Uite, imi simt — adăugă el, oprindu-se în loc — imi simt astăzi, ca niciodată, suflul greu. N-ai vrea să mă ajuți să mi-l descarc?

Vedeam instalindu-se lanterna magică. Fiîndcă, precum s-a spus despre unii poeți creatori ai unei „stări de poezie”, mi se părea că are, ca și Nora, darul ca, indiferent de urzeala epică și de caratele ei, să întemeieze, din te miri ce, pelsaje năruite, chipuri pe lingă care însuși trecuseși, dar parcă demult, de tare demult șterse de pe ecranul veșniciei, o fascinantă și cuprinzătoare „stare de poveste”.

Si tot el mă solicita să-l ascult.

— Mai incăpe vorbă? chiar acum, dacă vrei.

— Bine, să mergem să-ți spun cît a fost de „dublă” și de „sinucidere”. Să mergem undeva să ne așezăm și să bem un păhărel. Dar unde? e nouă și au închis peste tot.

— Cum „unde”? Mergem la mine, am tot ce trebuie, chiar ca să facem „noapte mare”.

E RAU trei surori, începu el, după ce gustărăm ceva în bucătărie (nevastă-mea era plecată, pe cîteva zile, la o prietenă din Brașov) și ne instalărăm pe două fotolii. Erau trei surori despărțite de cite un an-doi de vîrstă. După ce tatăl lor, unul din cei doi patroni ai băncii „Zimbru”, a murit secerat de un atac de apoplexie, la o nunță, au părăsit Iași și s-au instalat cu toatele la București. Cea mare, după ce a urmat, sau n-a urmat, pe atunci nu era obligatoriu, niște conservator, s-a făcut actriță: frumusea foc, cum era, cum erau toate trei, și nu lipsită de talent, n-au ocolit-o succesele, nici pe scenă, a jucat și cu Iancovescu, nici în viață. După un prim divorț, se alcătuiseră, cînd Nora l-a părăsit, cu Adrian, care, în vremea cînd, cum zicea el, nu mai avea ce vinde și „vindea gălăgie”, i-a îmbrăcat efectiv clătura în cap unuia de-i făcea ochi dulci, acolo, „la Picu” pe strada Grigore Manolescu. Prăpădise bietul Adrian bu-nătate de sculă, dar și acela merita vă-zut: parcă era un tablou înrămat. Se pare că, înainte de dispariția lui, se și căsătoriseră; de altminteri, nici despre ea nu s-a știut nimic multă vreme, pînă de curînd, cînd cineva a întilnit-o la Miami, unde era proprietărea unei flo-rii. Cea mijlocie e cea mai cuminte: s-a măritat de timpuriu cu un inginer, Ionescu, și-l poti întilni și astăzi plim-bindu-se, la braț, pe străzile Capitalei. Cea mică, hai să-i zicem Tais, deși a trecut de atunci atîta vreme și s-au făcut praf și pulbere totul și toți, incît numele nu mai au nici o importanță, Tais, așadar, a fost nițelșor mai neastîmpărată. După o primă căsătorie cu un celebru arhitect, s-a măritat cu un mic moșier oltean, bărbat elegant și boieros și încă de tot verde, în ciuda celor vreo cinci-sprezece ani cîți îi despărțeau. Dar între aceste două mariaje, s-a mai petrecut un episod, pe care am să și-l relatez la rîndul povestirii, dacă mai ai răbdare să ascuți. Deocamdată, aș mai bea ceva, zise el privind-și balonul de coniac golit, și mă tem că nu mai găsesc nici o circiumă deschisă.

Nu-mi intra prima oară în casă și știa că la mine asta e rînduiala: primul pahar îl torn eu, pe urmă se servește fie-care singur. Nu era odambla, o învâ-țasem de la tata și își avea temeiul ei: într-un bar pot exista un număr nelimitat de băuturi felurite; la început, gaz-da întreabă pe fiecare ce dorește și-i pune în pahar — dar nu-i poate ține mîntre pe toți, o seară sau o noapte întregă, și apoi se evită și riscul ca, tot îndemnat de o prea ospitalieră amfitrion, să te pomeniști că ai îngurgitat cantități peste apetențele tale.

— Bine, bine, cunosoc. Pînă una alta, ca basamacuri ai un singur fel, e drept că e „Gaston Lagrange”, și ca oaspeți doar pe mine. Așa că mai lasă teoriile și chestiunile astea fundamentale și adu-ți aminte că eu sint de-prîns altfel... ca la Galați!

— Am înțeles, să trăiți, don' Căpitan! Luă balonul în palmă, îl „consideră”, îl miroși, îl „reconsideră” și, după ce-l acoperi cu palma cealaltă, îl miroși din nou, așa cum, într-o boată din Paris, generalul marchiz de Galliffet îl dojenea că nu face pe prințul de Galles, viitorul Eduard VII, apoi, sorbind o picătură, reluă:

— Așadar, Taisei i-am fost prezentat într-o după-amiază, la Nora. Fuseseră colege la același pension, în Elveția, și, la o ceașcă de ceai, își povesteau amîn-tiri „din studentie”, așa cum dumneata și cu mine ne amintim citeodată de unul care a căzut la bacalaureat fiîndcă n-a știut să răspundă dacă Ștefan cel Mare minca sau nu mămăligă, sau de altul care, întrebat de Aristide Bazilescu ce vede el, pe mina stîngă, cînd merge de la Facultate spre Brătianu, răspunsese:

„oameni și case”; „nu — a replicat exi-gentul profesor — nu, sintem aici într-o instituție de învățămînt juridic și e cazul să vă exprimați științific, nu tot ca pre-cupeții din piață: dumneata, student la drept, nu vezi «oameni și case», ci per-soane și bunuri”. Și l-a trîntit. Acum, Nora evoca „examenul” ei final de ab-solventă, sau cum să-l spun, „proiectul de diplomă”, imi vine să și rid, dar fapt e că, la capătul celor cîțiva ani al res-pectivului institut, merit ca, pe lingă alte cunoștințe teoretice și practice — o limbă străină, două, literatură, istoria muzicii și, mai ales, arta corespondenței — să asigure elevelor ei pregătirea nec-esară pentru a deveni desăvîrșite amfi-trioane de casă mare, capabile să orga-nizeze și să supravegheze alcătuirea și servirea unui dîncu oricît de pretențios, se da acest „examen”, care consta dintr-o dublă probă practică în serii de cîte două: o candidată compunea menu-ul, iar cealaltă așternea masa și o servea; „comisia” se alcătua din inșiși com-esenii: vreo cinci, șase profesoare și, in-vitat din afară, „un vieux beau”, domnul Adalbert Quentin de Latour Latour (să te fi ferit Sfîntul să nu-l bisezi, cum se cûneva, patronimicul), spaima lumii, „președintele” ei. Iată ce povestea Nora că a pătîit. Strînsese ce era de strîns după consumarea fripturii, măturase, conștiin-

LUCIA MAFTEI : Din ciclul Metamorfoze

cios, cu perița și fărășelul, fărîmăturile, adusesse farfuriile și tacimurile pen-tru desert, servise și prăjitura, dar în timp ce toți începuseră a gusta, domnul de Latour-Latour stătea incremenit, os-tentativ, cu mîinile la piept. Nora îl pri-vea incurcată, știi tu, ca la o „întrebare incuetoare”. „Desservir ça veut dire en-lever de dessus de la table ce qui n'est plus nécessaire, ce qui devient même de-goutant pour le service suivant” scandă președintele, „potrivindu-și dîntele”. „Eh bien, monsieur...”, îngăimase Nora. „Eh bien, mademoiselle, o inginate ac-asta, desservez donc!” Și, după o pauză: „enlevez-moi d'ici cette salière! Ah, non, c'est incroyable, c'est inadmissible!”

— Și ce s-a întimplat?

— Nu știu, dacă n-a reușit să i se a-probe o reexaminare, cred că a rămas repetentă, săraca... Și tot repetentă o fi rămas și săraca Tais, care, ca „proiec-tantă”, încheiase o masă, începută cu homar cu maioneză, cu o „crème bava-roise, știi tu — știa foarte bine Nora — crema aceea sofisticată și delicioasă de vanilie”. „C'est incroyable, c'est inadmis-sible, c'est à vous faire rendre! se oță-rișe, iarăși, președintele. Atîta galben la o singură masă!”

— „Ai noștri tineri la Paris invată...”

— De! Pe Tais am mai întilnit-o de cîteva ori, pe urmă, am fost și invitat la dînsii pe vremea cînd era măritată cu arhitectul. Se bucura de un farmec deo-sebit, blondă, cu un chip minunat de frumos, care emana, cum să-ți spun, un fel de lumină lăuntrică, molcomitoare și stenogenă. Isteață foc și, evident, deloc necultivată, avea, cînd vorbea romă-nește, o savoare suplimentară: din cele trei surori venite, deodată, de la Iași, cea mare, actrița, își însușise o limbă literară fără cusur; mijlocia o dăduse, foarte repede, se pare, pe o limbă bucu-reștencască, de parcă ar fi fost născută

și crescută, fără a trece prin vreo școală, aici, pe cheiurile Dimboviței: „dă cînd”, „pă miine”, „dăstul”, „văz că” și așa mai departe — cit pe ce să uite și acor-dul predicatului cu subiectul; ei bine, singură ea, Tais, mai dădea la iveală urme de fond autohton din „dulșe țirgul Ieșilor”. Nu rostea, desigur, „hîrchie”, sau „ghînșor, bre!”, nici nu zicea că „o chicat o perjă-n glod”, dar nu rarele ei flash-uri de „e un magar”, „vină mine”, „o cămeșă frumoasă”, „șasă lei” și altele asemenea, sunau, în geografia lingvistică a Capitalei, insolit și exotic, păreau gra-țiosul răsfaț al unei copile care, cu fus-tele sumese, străbate un riu sărînd, una cite una ca pe niște reperi de mult cu-noscute, sigure și verificate, pe cîteva, rare și puține pietre de vad. Ce vrei, s-a spus că „l'erotisme est dans l'oeil”, dar e, crede-mă și în auz, în ureche.

— Apollinaire zicea că dragostea e „le dérèglement raisonné” al tuturor celor cinci simțuri.

— În pofida acestor daruri și podoabe, n-am prețuit-o însă decît ca pe o cucoană, sublire desigur, dar a cărei calitate stăpînitoare rămîne dragostea pentru că-min, bucate alese și copii — ceea ce francezul numește, cam aspru, poate, „un pot au feu”. Asta pînă într-o ciu-dată după-amiază și seară de vară, ciu-dată mai ales prin consecințele ei. Dar ce părere ai avea, bătrîne, de o cafea?...

— Foarte bună părere aveam. Se făcu-se „miine”.

Am pus cafeaua în ceaști, i-am turnat din nou în pahar, cum era deprîns el, „ca la Galați” și m-am așezat, cuminte, pe fotoliul meu.

MĂ găseam, așadar, într-o vară, la moșie la Conu Costi Paleologu, l-ai știut, ne-am și întilnit de cîteva ori acolo, înainte de moartea lui năpras-nică. Jucam bridge, pe una din terase, Tais, amfitrionul, eu și... zău că nu-mi amintesc cine era al patrulea. Pe ea o găsiserăm acolo cînd am venit. Mai pe urmă am auzit că stătea la conac de vreo zece zile: părăsise domiciliul con-jugal și aștepta, acolo, judecarea acțiunii ce intențase pentru „separare de corp”, premergătoare celei de divorț. Era, cum îți spuncam, prin iunie, mi se pare, dar pădurea din apropiere și numeroșii co-paci ai parcului domoleau arșița; în schimb, seceta dănuia teribilă, nu prea plouase nici luna trecută și oamenii („se duce dracului porumbul”) începuseră chiar a se îngrijora. Deodată, am tresă-rit cu toții auzind un zvon de glasuri care se apropia pe aleea cea mare a par-cului și te las să-ți imaginezi cu cită bucurie am răspuns — Tais era cea mai bucurioasă, aruncase cărțile și bătea din palme — că da, sigur, că primim paparudele...

Și fetele oacheșe au început a se ivi. „Paparudă-rudă, vino de ne udă”, veneau jucînd și cîntînd în cor, bătînd din palme, sîrînd și pocnînd din degete, in-cinșe, toate, cu cite o bogată centură de salcie, drept unică „îmbrăcămînte”, cu cununi de flori de cîmp și cu panglici în părul despletit, își băteau tălpile de se ridicau trimbe de praf din peluza de gaz-on din spatele conacului unde fuseseră îndrumate să-și dea „reprezentafia”, își înduiau în cadență trupul, într-un ritual ce venea din cine știe ce străfunduri ale preistoriei, chiuiau și scandau necurmat și obsesiv aceleași cuvînte „paparudă rudă, vino de ne udă”, „chelli, cheilili, să descui porții!...”, „dă, Doamne, o ploaie, pămîntul să-l moaic”, aceeași litanie, capabilă să îm-blînzească inima celui mai cinos Dum-nezeu al precipitațiilor atmosferice. Și hărmălaia ajunse de-ți spîrgea urechile atuncî cînd oamenii curții, îndeplinînd, în sfîrșit, tot mai penetrantele și mai imperioasele revendicări ale fetelor, for-mulate în timp ce jucau, ieșiră cu cîteva găleți de apă, pe care le aruncară peste ele. Tais, care nici pînă acum nu prea mai avea astîmpăr, ceru să i se aducă putineii de lapte, cu zer în el și, cînd i se aduse, făcu un lucru care ne cam lăsă cu gurile căscate: își despletî pîrul, zvrîli cit colo bluza și sandalele și, cu o nebanuită putere, luă putineii în brațe și merse cu el la cea care juca cel mai îndrăcît dintre toate. La fel de arămie, era, ciudat, blondă și părea mult mai ră-sărită decît tovarășele ei, abia nubile: coapsele se rotunjeau, împlinite, și sinii perfect formați; fată de celelalte, purta în plus niște pinteni cu zurgălăi și, îm-pletîți în cunună, îi strălucneau cîteva bănuți. Tais aruncă peste ea zerul din putinei, apoi, dînd vasului cu piciorul, se strecură în ceață, potrivindu-și pasul și hukurînd mai tare decît toate.

La căderea serii, fiesta se curmă. Conu Costi porunci să se poștească fetele și cei cîteva oameni din sat care le însoțiseră, la o gustare, sub un umbrar unde erau bătute în pămînt cîteva mese lungi, cu băncițe lor. Cel dintîi așezară pe table „artistele” inșiși darurile primite de la săteni: ouă, mălai, calupuri de brînză — nici nu știu cum le-ar fi putut lua cu ele. La acestea se adăugară bucatele de la conac și o vadră cu vin; o francă vo-ioșie ne cuprînce pe toți, conu Costi puse de-i aduse dinăuntru o tașcă de piele și i-o înmîină fetei acleia mai răsărite care părea stăroștița lor și de care Tais nu se mai dezlipa, nu știu ce găsiseră de tot șuşoteau amîndouă, iar cînd aceasta scoase din tașcă un teanc de bancnote noi-nouțe, le strînse în mina stîngă și, ri-zînd rotund cu capul dat pe spate, trase cu policarul dreptei peste marginea lor, fă-cîndu-le să zbirnie ca un pachet de cărți de joc, le scuipă și le frecă de bărbie,

petrecându-și apoi cureaua pe după git, izbucnirăm cu țoții în urale și aplauze. Și atunci se făptu minunea: fulgeră scurt, de câteva ori, apoi tună, și, chiar ca din senin, se dezlănțu o ploaie torențială. Larma se frinse. Sățenii se inchinau, iar noi stam și ascultam, parcă nu ne venea să credem, ropotitul ploii pe acoperișul umbratului. Doar câteva fete, în frunte cu Tais și cu nouă ei prietenă, ieșiră: hăuleau, țupăiau, călcău tropăind în băltoace și își aduceau ofrandă, riurindu-se, cascade de apă vie fața, ceafa, gîtul, sinii, ca și cum ar fi vrut să spele, pe rind, de pe tot întinsul trupului lor, toate relele agonisite în toate zilele și nopțile acelea de secetă și arșiță.

Am mai ospătat, pe urmă, cit am mai ospătat, pină cînd, înțelegînd că averea nu va conținea așa curînd, am luat-o la fugă, cocoșai, așa cum alergă oamenii care vor să se ferească de ploaie și am ajuns, fiecare în legea lui, uzi learcă, la conac. Istovit de toate cîte se întîmplaseră în după-amiaza aceea și în seara care l-a urmat, poate că și băusem prea mult, n-am știut cum să mă dezbraz mai degrabă, să mă usuc cu ștergarele din odale și să mă bag în pat. Somnul m-a luat numaidecît, dar, pe cit a venit de repede, pe atît de repede a și fugit. M-am uitat la ceas, era abia trecut de douăsprezece; m-am foit ce m-am foit și îndu-mi seama, în sfîrșit, că nu-i chip să adorm la loc, mi-am luat pipa și lanterna electrică și am ieșit. Ploaia se oprise; mirosea pătrunzător a nuc. Pe cer norii se risipeau, fugăritându-se și jucîndu-se, parcă, de-a v-ați ascuns cu stelele și cu luna. Am străbătut cerdacul pină la scară, cu gîndul să fac cîțiva pași, dar m-am răzgîndit, înainte de a cobori de pe prima treaptă: curtea, deși pietruită, era plină de bălți, cu totul inaccessibile bețiilor mei papuci de casă. M-am resemnat să mă fiți doar, încoace și încolo, pe cerdac. Dar cînd să-mi aprind pipa, în mină cu ea, cu lanterna și cu chibriturile — prea multe obiecte pentru puțina mea îndeminare! — am făcut o mișcare greșită și am scăpat cutia pe jos. Care nu mi-a fost mirarea cînd, căutînd-o cu fascicolul de lumină, am descoperit, pe scindurile podelei, urmele a două perechi de picioare descalte; întocmai ca impresiunile digitale, în us, pe o fișă de cazier, erau perfect marcate cu noroi și una din ele prezenta o particularitate ciudată: la țalpa stîngă lipsea, apriat, un deget: cel de lingă haluce. Urmele se însirau, neîntrerupt, perfect paralele, oprindu-se drept în ușa care dădea în camera Taisei, de unde se auzea, de alfel, și un chicotit însoțit de un zumbet de voci care mi se năzărî, cu totul într-alurea firește, eram buimac de somn și cu vinul în cap, că vorbeau franțuzește. Îți inchipui că n-am stat să ascult, și ce rău am făcut, fiindcă a doua zi dimineața se făcuse nevăzută, cum era și de așteptat, toată ceata de paparude, în cap cu starostița lor, dar se făcuse, cum nu mai era de așteptat, nevăzută și Taisa noastră.

Au trecut vreo câteva zile, peste conac coborise o oarecare impaciență, conu Costi îl purta, oricum, într-un fel răspunderca, pină cînd, în seara celei de-a treia, în timp ce-mi frecam virful de cauciu pe al tacului cu tîbșir, iar el și-l pritrivea pe al lui pentru lovitura la care-l era rîndul, i-am relatat, așa, într-o doară, că văzusem cum pe podeaua cerdacului în noaptea aceea, după ploaie. Mare meșter la jocul ăsta, conu Costi nu umai că rată bila pe care își propusese să o atingă, dar nimeri în masă, cit pe ce să rupă, ca un începător, postavul. Chemă un fecior, același care-i adusese, atunci, din casă, tașca plină cu bani, se trase cu el într-un colț și declară apoi că nu mai e în stare să joace. Să facem o plimbare călare sau, mai bine, să mergem dincolo să bem un pătărel și să ascultăm puțin muzică, primise, tocmai, de la Berlin, cvartetul în la minor, cu Adolf Busch și ai lui. Nici nu apucase să-l pună, „Știi, e antepenultimul cvartet și opus al Titanului. În acordurile lui găsi-se, înainte de a-și pune la cale sinuciderea, nepricopsitul ăla de Spandrell, al lui Huxley, dovezile existenței lui Dumnezeu“.

Eram încă în sala de biliard cînd, prin ferestrele deschise, am auzit ropotitul unui grup de călători care se îndreptă spre poarta de ieșire.

Cum, necum, nu știu dacă post hoc sau propter hoc, a doua zi dimineață, cocheta, zimbitoare și afabilă ca întotdeauna, Tais își ocupa din nou locul obișnuit la micul dejun. Și viața și-a reluat cursul. Am plecat la București, Tais a obținut divorțul din vina soțului, care, elegant, nici nu se prezentase la proces, dar i-a restituit, potrivit sentinței civile, zestrea întreagă pină la ultimul bănuț. S-a remăritat cu moșierul și s-a instalat la casa și la conacul lui, unde își îndeplinea cu aceeași distincție și grație datorii de amfitrionă. Și ar fi trăit norocoși pină în zilele noastre, dacă la cîteva ani după război, cînd din toate acestea începea să rămină doar amintire, n-ar fi căzut „lovitura de trăznet“: Tais l-a cunoscut pe amicul meu și „le pot au feu“ a dat iarăși în foc, și de rîndul ăsta nu numai pe trei zile...

— Ci pină la final, cînd, după cite înțeleg, a recedat împreună cu „amicul“ tău, cu alte mijloace, firește, „Jalnică întimplare a lui Piram și Tisbe, sau perirea a doi iubiți“.

— Păi, nu despre asta ne fuse vorba? Dacă mai ai răbdare, povestea abia începe.

(Fragmente din volumul cu același titlu)

Areta ȘANDRU

Geloșii

S E furiează pină în dreptul ușii. În cameră e liniște deși, cu citeva ore înainte, încăperea semănase cu coperta unei reviste care anunță trei filme explozive. Încearcă să prindă clanța și, brusc, simte cum podul palmei i se umezește de emoție. Dincolo de ușă era atît de mare liniștea încît inima începe să-l tropăie furios din pricina spaimel. Dacă Lola s-a sinucis? Cearta lor a fost, ca de obicei, o aiureală. Precis că mai tîrziu aveau să cadă pe ginuri și să se întrebe: de la ce au început? De data aceasta s-au certat serios. Și-au aruncat în față o logodnă întreagă și chiar un sfert de nuntă. Căzuseră victimă socrii, un unchi, bunicul din partea tatălui și o verișoară de-a patra. A fost analizat cu de-amănuntul un dar primit din partea unei tinere și divorțate doamne, care le incredințase un fier de călcat. S-a ajuns la concluzia, pentru că, nu-i așa, concluziile se pot trage și mai tîrziu, că în timp ce el primise cadoul din mîinile un pic cam dezgolite ale unei care-l pupase apăsător pe obraz, ea distinsese trei etape din istoria estetică a fierului de călcat. Este o ușurare, apreciază Lola, tardiv. Nu este adevărat, se împotrivese Radu, luîndu-i apărarea; singurul motiv pentru care această ființă lipsită de apărare a venit la nunta noastră este că pentru un asemenea tip de oameni importanță rămîne conștiința participării.

Ghinionul a făcut ca puțin mai tîrziu ea să se împiedice într-o sticlă de bere uitată de musafiri plină, lingă piciorul mesei. Acest incident nu a rămas fără urmări deoarece minute în șir în seara aceea mirasa a murmurat la urechea celor care veneau s-o invite la dans în o sticlă e o sticlă care e o sticlă.

Lui Radu nu i se părea deloc curios faptul că Lola ținea mină atît de bine, de parcă ar fi avut loc ieri, nunta lor care se consumase cu vreo zece ani în urmă. Dacă stai să te gîndești, a ține mină o nuntă cu tot tacumul, de care ai avut parte cu atît de puțin timp în urmă este o performanță demnă de invidiat. Memoria ei funcționase fără greș de-a lungul mariajului lor și uneori, unele nimicuri îi lăsau într-o stare de perplexitate.

Îngrozit, văzu cum privirile ei se opresc asupra statuetei de două palme reprezentînd un nud de femeie fără cap. Doi sini jucăuși sculptați în ipsos îl priveau provocator, cerîndu-i parcă ajutorul.

Prea tîrziu însă. Dintroz săritură, Lola se ridică din balansoar. O secundă și-nu du-l s-ar fi făcut pulbere. Instinctul îl făcu să se arunce spre perete unde, prins într-o ramă aurită, se afla agățat un desen pe care el primise din partea unui prieten din copilărie, rămas neidentificat. Un pictor cumpărase un desen de la alt pictor, îl ștersese cu guma meticuloasă și l-a făcut cadou Lolei, nu se știe dacă la virsta preșcolară, scriindu-i:

X șters de pictorul Y.

Cîndva, Radu se zbuicimuse o noapte întreagă. De la cine avea desenul? Ce relație exista între Lola și pictor? Apoi, lucrurile au intrat în normal. Cumpărase, la rîndul lui, statueta. Din capul locului, obiectul acesta l-a speriat. Ea tipul de bărbat care nu e capabil să-și cumpere, o viață întreagă, nici măcar o șocetă de unul singur. Statueta era a scunsor pentru început printre cămășile necălcate din șifonier, timp de o săptămînă întreagă. Oricum, Lola nu avea să dea peste ea atîta timp cit el nu avea să epuizeze cămășile de la „Nufărul“. Noaptea avea coșmaruri. Visa că statueta lui fusese zădărită, mai mult chiar, statueta plîngea. Irritat de aceste lacrimi, deși statueta nu avea cap, Radu se trezea ofînd și primul lui gest era să meargă la șifonier să se incredințeze că statueta lui există.

Asta pină într-o zi. Într-o zi cu mult soare și calm în casă, în care el preluă inițiativa de bun gospodar și făcu o țigaie cu clătite. Trei motive pentru care Lola considera că merită să trăiești și viața e frumoasă. Torcea, în consecință, tandru, dîndu-se în balansoar și așteptînd făruri plină cu clătite umplute cu gem de măceșe. Mizînd pe buna ei dispoziție, Radu îi oferi pe tavă clătitele promise plus statueta pe care o scoase pe furis din șifonier. Lola avea s-o adopte și s-o pună în primul raft de cărți, plezîndu-și, de încintare, mîinle și exclamînd după ultima imbuțătură de clătită: dacă ai fi femeie așa spune că acest fragment de autobiografie îți aparține; probabil că statueta e umplută cu argilă scoțiană; o ținem dacă vroii și îți face plăcere.

Dacă îl făcea plăcere? Sigur că da. Răsuflase ușurat. Lola și-a păstrat timp de citeva ceasuri tîndrețea din gesturi și blindetea din priviri. Citeva zile chiar, trecînd pe lingă raft sau cîntînd o carte la întimplare, își lăsa într-un gest protector două degete pe umărul delicat al Marceliei. Pentru că ei îi venise geniala idee ca statuia să poarte un nume, Radu nu mai avea de ales.

L A zile mari, Marcela era ștearsă de praf cu un evantai din pene de struț. De la o vreme, însă, buzele ei scăpărau citeva cuvinte pe care le murmură cu șfială: nud de la cine o fi o fi un dar e o femeie la mijloc.

Atunci Radu constata îngrozit că aceste perle izvorite din gura Lolei nu sînt altceva decît declarație codificată, eliptică, transformată într-un fel de diagramă criptică ale cărei legături cu persoana lui și cu viitorul statuetei nu sînt greu de descifrat.

Probabil că și Lola credea sincer în cuvintele pe care le rostia și cu ajutorul cărora, cu un pic de bunăvoință, Radu putea să construiască o serie de propoziții capabile să-l pună într-o stare de șoc: de la cine naiba o fi nudul acesta? o fi un dar? dar-dar, dar nicuși chiar așa, dacă e o femeie la mijloc?

Deoarece Lola îi era doar soție și nu avea alt grad de rudenie cu ea, Radu nu credea o iotă în atitudinea Lolei față de statueta. Observînd că pe fața ei se cuibărește îndoiala, Radu încercă să-i explice că Marcela reprezintă pentru el virtuțile de evocare a unei stări sufletești, a unui mediu ambiant, a unei existențe umane. Coșmarul revenise, Marcela se putea transforma oricînd, în funcție de toanele ei, într-un monument funerar, într-o statuie cernită.

Prezentul statuiei era asigurată. Viitorul însă rămânea incert. Și, totuși, chiar și asupra prezentului mai existau îndoiele. Dacă Lolei îi venea din senin și, cu tot seninul de afară, să dea cu statueta de podca? Din vorbă în vorbă (afară era senin), au convenit că au luat lucrurile prea în serios pentru a nu fi amuzați de ele.

Un pact provizoriu. Peste trei zile au reînceput ostilitățile. Uite, chiar azi dimineață Radu s-a trezit cu o undă de îngrijorare. Se simțea de parcă ar fi fost un raft de bibliotecă. Un raft de bibliotecă pe care stau înghesuite cărți, un fular, o marcă postală, un acvariu și o cutie de ierbicide bipiridyle. Hotărît, în asemenea ocazii e greu să reacționezi. Indispuș, se gîndi ce ceartă o să mai aibă loc. Ori de cite ori avea scîntimentul că e raft de bibliotecă, i se întimpla ceva neplăcut. Coadă ochiului drept i se zbătea nervos. Lola îi aduse cafeaua și se abținu cu greu să nu-i atragă atenția că, de fapt, lui îi place cafeaua îndulcită și nu amară cum i-o pregătise Lola.

Mal tîrziu, la birou, s-a întrebat cui îi place cafeaua amară și, peste două ore și jumătate, cînd avu revelația persoanei fizice căreia îi place cafeaua neîndulcită, simți că se elatină. Ceru un extraverbal și-și spuse că e o chestiune de șansă ca să o găsească pe Lola în ambianța plăcută a beneficiarului unui șir de cafele amare care au transformat în reflex gestul ei de a nu mai pune în binefăcătoarea licoare lingurița de zahăr.

În timp ce el se îndreptă spre casă mohorit și cu un bilet de voie în buzunar care certifica starea incertă a sănătății sale, acasă, Lola tocmai trebuia prin bucătărie. Decodată Lola își schimbă brusc direcția și se îndreptă gînditoare spre hol, făcînd un gest pe care nu-l făcuse timp de zece ani de la căsătoria lor. Se îndreptă de parcă ar fi fost teleghidată spre pardesiul lui care atrîna cu un aer posac în culier. Un pardesiu pe care, ca să-l judeci drept, trebuia să-l judeci dinlăuntrul lui (adică luat pe umeri), pornind de la datele lui esențiale (dădea căldură, era moale etc.). Pardesiul semăna foarte bine cu un scriitor care atunci cînd se trădează mărturisese adesea mai mult decît un scriitor care se spovedește. E cert că Lola nu se îndreptă spre el din motive estetice. O forță necunoscută o îndreptă spre unul din buzunarele din interior ale pardesiiului, o forță nu mai puțin copleșitoare decît aceea în care un autor își propune să preschimbe vrăjitoarele în soții blajine sau să sigileze fantomele cicălitoare într-o sticlă de coniac.

Cu infinită precauție, scoase din buzunarul secret o foaie de hirtie împăturită în patru. O prinse cu două degete ca pentru a nu-și lăsa amprentele pe ea și căută din ochi un scaun pe care să savureze catastrofa. De cinci ani își spu-ne că ceva nu era în ordine. Scrisoarea, pentru că nu se îndoia nici o clipă că e o scrisoare de dragoste, o infricoșă și, paradoxal, o făcea fericită. Avea, în sfîrșit, corpul delicat. Cu infinite precauții, o duse la nas. Mirosea a parfum, un motiv serios ca să-și ducă mina la timp. Minute în șir simți că tavanul se prăbușește peste capul ei. Nu se grăbea. La ce bun? Vroia să savureze catastrofa. Acum, cînd, în fine, avea certitudinea că e trădată, simțea cum se liniștește, cum se transformă într-un strop de miere.

În acest timp, fără veste, ușa de la intrare se deschise și Radu intră pe hol întunecat la față de parcă ar fi deslușit, cu citeva minute în urmă, cauzele răului

universal și doar în sînul căminului căuta leșirea din impas. Își scoase soșonii pe care se topeau ultimii fulgi de nea. Ceva din privirea de leu greu de domesticit se putea citi în ochii Lolei. Radu ardea de nerăbdare să-și pună testul în aplicare, sugerîndu-i Lolei să-i mai facă o cafea, poate cea de dimineață fusese o simplă întimplare, dar ochii ei l-au șocat făcîndu-l să rămînă citeva secunde în plus cu fularul în mină. Un chip de tragediană îl privea pierdută fără să-i adreseze nici un cuvînt. Așa cum stătea cu mina întinsă, semăna cu donatorul universal de sine. O privi concentrat și observă că ține între degete o foaie de hirtie. Interogativă, privirea lui Radu respinse șocul pe care îl propunea, stîns prin aer, bucata de hirtie suspicios de albă. Pentru el, în clipa aceea, hirtia nu exista, așa cum nu existau pentru Lola cuvintele: oare încetează o pătlăgiță să fie o pătlăgiță, pentru că e numită operă de artă?

Își răsfiră în joacă degetele fluturîndu-le prin dreptul feței împietrite a Lolei: hei, pe ce cîmpie sînt ochii tăi?

Din ochii violeți de neliniște ai Lolei picurau stropi uriași care se porniră ca într-o cascade la vale. Lola citi hohotînd: Minciuni și Alt fel de minciuni.

F OAlA era împărțită în două și titlurile scrise citeț cu majuscule. Un scris ordonat, de femeie, desigur, care scoatea în evidență vocalele, o deficiență de scris moștenită din școala primară. O viață clădită pe minciuni, se smiorcăi ea, nu mai este viață. Ce vroia femeia aceea de la ei doi? Abia își pusese mozale în baie, de o săptămînă își cumpăraseră perdele noi, la ce bun toate astea? Aș vrea să mor, scînci ea abia auzit. Speriat de-a binelea, Radu încetă să se mai preocupe de propria lui suferință. El nu știa clar de ce dramatiza Lola povestea, după cum i se părea nefiresc ca ea să boccească pe hol, strîngînd în mină ce? Chiar, de ce se lamenta Lola în fața unei foi de hirtie?

Brusc își aduse aminte de visul de azi-noapte. Nu era suficient că avusese coșmaruri, că se visase raft de bibliotecă. Luă peticul de hirtie în mină. Vroia să vadă, nu fără emoții, ce l-a produs alături rîu Lolei. Hirtia îi aparținea sută la sută. Era biletul pe care l-i trimisese o colegă cu un chip diafan, după părerea multora, dar, bineînțeles, nu și a lui Radu și cu care nu avea nimic de împărțit. Își mușcă buzele de ciudă. Cum de fusese atît de imprudent? Scrisoarea putea fi trecută în rîndul citorva obiecte cu încărcătură simbolică asemănătoare celor intrate în arhiva filmelor retro: o fotografie ce cade din ramă anunțînd sfîrșitul, o pereche de papuci pregătiți iubitei pe care calcă nesimțitor un polițist, o sabie aruncată pe fereastră, garnitura de mireasă pluitînd pe apele unui riu.

Infrigurat, luă foaia de hirtie în mină. Efectul pe care l-i produse scrisul bine cunoscut putea fi comparat cu cel al unui traveling aerian în timp ce coboară de-a lungul etajelor unei case.

MINCIUNI, citi el primul cuvînt. Ei bine, se consolă el, și ce-i cu asta? Zimbi multumit. Dacă toată viața lui s-ar clădi pe minciuni și pe alt fel de minciuni, viața ar avea suficiență culoare. Iubito, îi spuse Lolei, sînt cele mai bune minciuni pe care mi le-a servit vreo dată cineva. Lola apucă consternată foaia din mina lui Radu. Lacrimile îi sceseră surprinse de neprevăzută situației. Citi aproape umilită:

MINCIUNI: se face un aluat mai îndesat din două găbenbușuri, trei ouă întregi, ulei și făină cit se cere (cit se cere?, se orientă ea ca toate femeile practice observînd că nu există nici o indicație cu privire la gramaj). Se frămîntă aluatul și se lasă o jumătate de oră să se odihnească. Se întinde apoi o foaie subțire, se taie cu roțița dințată fișii de 6-7 cm. lungime pe 2 cm. lățime (unde o fi roțița? se foi neliniștită).

Ajunse la capatul paginii, dar lectura i se păruse atît de interesantă încît simți nevoia să o ia de la capăt. Trecu apoi la cea de-a doua jumătate de pagină unde aceeași mină de femeie subliniase: ALT FEL DE MINCIUNI. Citi: se fac minciuni la fel ca mai sus. Lola observă cit de nuanțată este vizuinea acelei femei asupra minciunilor. Îl chemă pe Radu care apucase între timp să-și dea soșonii jos. Scrisoarea aceasta, îi șopti ea la ureche, are ceva sentimental în ea, viol și melancolic în același timp, copilăresc și savant. Lucrul acesta o face să fie luminată de o flăcără ușoară, de un lirism lipsit de emfază. Minciunile ei au darul să farmece, de aici ușurința sa spumoasă, grația sa acriană și plină de măsură.

Uimit mai ales de faptul că o femeie e gata să o laude pe alta și să-i pună în valoare calitățile. Radu o privi în ochi hipnotizat. Tocmai pusese de cafea, știa că trebuie s-o întrebe ceva în legătură cu cafeaua, dar nu-și putea aminti deloc. În ochii mari ai Lolei se putea citi atîta tandrețe, cit nu încăpuse de la logodna lor și pină în pragul căsătoriei. Turnă cafeaua în două cești minuscule. Apoi se furiașă pină la dulapul cu haine, o găsi pe Marcela ascunsă într-un pulovăr de mohair. Cu ea cuibărită la piept, străbătută distanța egală cu cea dintre ecuator și poli și întră în bucătărie. Sfirșit de oboșeață, împleticindu-se, intră în încăperea care începea să semene din ce în ce mai mult cu un stup devastat de urși:

— Spune-mi, spune-mi Lola, am voley să o pun pe Marcela pe raft?

Și cum Lola nu avea de gînd să-l răs-pundă, preocupată prea mult de conținutul scrisorii-rețetei, Radu își amintii, în secunda următoare, că se visase raft de bibliotecă și ori de cite ori visa acest lucru avea să i se întimpla ceva rău. Cu pași șovăielnici, se îndreptă spre șifonier.

„Săptămîna păpușilor”

■ LA sfîrșitul lunii mai și începutul lunii iunie, la București s-a desfășurat cea de a doua ediție a Săptămîinii teatrelor de păpuși și marionete. Inclusă în programul Festivalului Național „Cîntarea României”, manifestarea, găzduită de Teatrul „Tîndărică”, a reunit un număr impresionant de spectacole, recitaluri (în concurs și în afara lui), vernisaje ale unor expoziții inscripționate tematic în sfera de preocupări a participanților, colocvii. S-a conturat o imagine cuprinzătoare a activității teatrelor de păpuși și marionete din țară.

O primă remarcă, legată de repertoriul puține piese scrise anume pentru acest tip de spectacol (lucrări noi, și mai puține), preferință (dictată, probabil, de oferta existentă) pentru dramaturgia ori scenariului de recital; același titlu în repertoriul mai multor teatre (Ariciul albastru de Al. T. Popescu), dramatizări după aceeași operă (Punguța cu doi bani). Nimic nepotrivit, desigur, în montarea unui text la mai multe teatre, dar senzația de sărăcie a repertoriului rămîne. Nimic nepotrivit, de asemenea, în reprezentarea unor opere clasice ale literaturii pentru copii. E firesc ca adaptările după Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, Frații Grimm să constituie piese de rezistență în repertoriul unui teatru pentru cei mici și nu ne indoim că și nepoții preșcolarilor de azi vor asculta încîntați Povestea porcului, îi vor însoți pe Lizuca și Patrocle spre casa bunicilor și vor respira ușurați cînd Scufița Roșie va fi salvată. Este nevoie însă, sintem incredințați, ca teatrul de păpuși să se adreseze nu numai copiilor din toate timpurile ci și celor de azi — la fel și nu tocmai cu bunicii lor cînd aveau vîrsta grădiniței. Ne referim, desigur, la o raportare autentică la actualitate și nu la încercări modeste (ca să nu le numim nereușite) de utilizare a timpului prezent. Sigur că nu ne-a convins, de exemplu, piesa lui Toma Biolan, **Baladă pentru toți copiii lumii**, prezentată de Teatrul „Așchiuță” din Pitești, cu toate că vorbea despre o tristă realitate a zilelor noastre, apartheidul — sau despre îndatorirea școlilor de a colecta fier vechi. Duhul pămintului, ieșit dintr-un ulcior străvechi, deznădăduit din pămint, purta pe eroina piesei citate — o fetiță, pînă în Africa de Sud, unde copila participa, împreună cu cățelul (și cu duhul, bineînțeles), la scoaterea din lanțuri a unui negru, fără a uita să aducă în țară lanțul recuperat, pentru a-l depune la fier vechi!

Educative nu la nivelul intențiilor, ci al efectului au fost spectacolele în care nu s-au făcut lecții, ci teatrul. **Piticul urias**, prelucrare de Dan Frățicu (autor, de asemenea, al regiei și scenografiei) după piesa cu același nume de Dan Hîndoreanu, a vorbit copiilor despre valorile morale autentice și acelea declarate doar, despre curaj, spirit de solidaritate, responsabilitate față de ceilalți. Ciștișii din prima clipă de fantezia nezăgăzuită, de umorul savuros al acestei povesti din țara piticilor, prezentată de Teatrul din Sibiu, micii spectatori au urmărit un joc, au particioat la joc.

Educativ, de asemenea, a fost **Luca-fărul** de Mihai Eminescu, realizat la Teatrul de păpuși „Vasilache” din Botoșani, tot de Dan Frățicu, spectacol care farmecă, bucură, îndeamnă la meditație, în care rostire, lumină, mișcare, imagine se întîlesc inspirat pentru a da statură scenică și vibrație inegalabilului poem eminescian.

Creator inzestrat pentru teatrul de păpuși s-a dovedit și tinăra regizoare Mona Chirilă, autoarea unui spectacol intr-adevăr reușit cu **Scufița Roșie**, dramatizare de Mircea Vaida după Frații Grimm (Teatrul de păpuși din Constanța). Cu umor ușor persiflant, cu ironie tandră, ni se deapănă firul povestii cunoscute.

A reținut atenția, la actuala ediție a Săptămîinii, preocuparea de a îmbogăți, de a diversifica mijloacele de expresie obișnuite, tradiționale ale teatrului de păpuși și marionete, prin interesul arătat pantomimei (**Puzzle** de Dan Hîndoreanu, la Teatrul din Sibiu, de exemplu) prin rolul mai important atribuit jocului actorilor (formula mai inspirat utilizată în **Aventurile unui cocos** de Cristian Pepino la Botoșani, mai stingace în cazul **Povestii porcului**, dramatizare de Oltea Goraș, regia Geo Popa, la Teatrul din Bacău). Și au reținut atenția, deopotrivă, exercițiile de înaltă măiestrie profesională oferite în **Mănușa** după Mihai Eminescu (regia: Liudmila Szekely-Anton, cu Brîndusa Zaița-Silvestru, Cristina Popovici și Paul Ionescu) sau recitalul inspirat al soților Elena și Ștefan Sîndulescu, **Vintură lume** — ambele ale Teatrului „Tîndărică”, de asemenea, recitalul artiștilor arădeni Adela Moldovan și Aurica Spîrk (**O rază de soare**). Colocviul final a interesat pe toată lumea.

„Săptămîna” a fost, în linii generale, o reușită, dînd prilej de meditație asupra neîmplinirilor repertoriare dar și a modelului de personalizare a unor colective.

Cristina Dumitrescu

București: Debut dramaturgic în actualitate

P IESA Fără aprobare, cu care debutează gazetarul, prozatorul, scenaristul de radio și televiziune Petre Ispas (n. 1931, Buzău, studii juridice la București), e subintitulată, cu adevărat, „reportaj dramatic”. E inspirată dintr-un loc tipic de muncă, bine cunoscut de autor, unul din marile șantier ale construcției socialiste, unde unele obstaculizări birocratice dereglează pentru o clipă elanul muncii. Autorul a fost, în tinerețe, muncitor, activist politic și ziarist în atare spații și a dobîndit o experiență directă, pe care o utilizează acum, prob și avizat, în lucrare. Ea are adevăruri omenești caracteristice mediului de confruntări și confruntări între om și natură, unde îndărătnicia ambilor termeni ai durei conflictualității forțează caracterile și contribuie la arderea unor impurități morale.

Dintre scenariile pentru radio și televiziune pe care le-a scris și din piesele publicate pînă acum, Petre Ispas se arată a fi, mai ales în drama interesantă și concentrată, intitulată **O față** (apărută în revista „Teatrul”), un dramaturg cu propensiune spre investigația destinului mai puțin obișnuite, văzute într-o perspectivă unanimistă, și spre forarea unor situații paradoxale ale conștiinței. **Fără aprobare** e mai puțin intensivă ca dramatism și mai extensivă ca tentativă de cuprindere a mediului dat. „Reportajul” narează dexter întîmplările, le leagă, le explică, într-o expunere curată, în care și verbul clar rostit, umorul de calitate, și imprecățiile ori nostimele sintagme argotice, individualizează. Prezintă colorat, chiar dacă sumar, muncitori, tehnicieni, țărani. Ciocnirea inițială, dintre doi oameni interesați, de personalitate — vechiul conducător al șantierului și noul conducător (amîndoi de aceeași profesie inginească și de aceeași vîrstă, priteni) — oferă o premisă favorabilă declanșării coliziunii intenționate. Aici e intrutotul, adevărat al doilea termen al subtitlaturii, „dramatic”. Păcat însă că în ceea ce urmează își fac loc retrospectivii mai puțin dramatice (unele melodramatice) lateralizante, amortizînd socul inițial.

Povestirea se va încheia printr-o surpriză privitoare la veritabila identitate a inginerului Dinu Munte „venit de la centrul” (el avînd un nume coeficient de neverosimil — dar tot teatrul lumii pune adesea la încercare logica obișnuită), și într-un mod fericit (dincolo de accidentele trecătoare și care nu lasă urme — și ele aduse și îndepărtate apoi pe fir reportericesc). Dacă nu mă înșel, piesa de față e prelucrarea unui mai vechi scenariu radiofonic, ceea ce explică unele simplificări.

E probabil că, în viitor, autorul va fructifica mai amplu și cu mai mult dramatism circumstanțele pe care le-a trăit și care se află în memoria sa afectivă, demonstrînd că rezolvările și optimismul fundamental îndreptățit al celor ce zidesc pentru viitorime își au rădăcinile în procesualități complexe, iar sursele, într-o luptă aspră, necurmată, cu dificultăți, în situații care cer gîndire cutezătoare și, adesea, eroism.

Teatrul Mic a apreciat just seriozitatea demersului artistic al dramaturgului debutant și i-a asigurat reprezentarea cuvenită, printr-un regizor experimentat și aplicat, Cristian Hadjiculea — el rînduind fluent peripețiile, caracterizînd în schițe în genere posibile, personajele —, o scenografă dotată, Maria Miu — ce a stilizat cu iscusință și bună sugestie, șantierul, inserînd, tot stilizat, alveolele locative dictate de acțiune — și o distribuție aleasă cu grijă.

L-am regăsit în ea pe excelentul Nicolae Pomoje, actor capabil, auster, știind să apese totdeauna pe cuvîntul trebuit și să fie grijuliu cu postura scenică, — elegantă, severă fără afectare (el e inginerul Dinu Munte), folosind ironia ca un scalpel. L-am regăsit, de asemenea, într-o formă bună și, pînă la un punct (unde-l lasă textul) inventiv ca mască și atitudine, pe Nicolae Iliescu (inginerul Flușcă). Cu mai puțină substanță literară, dar cu o doză apreciabilă de umor, personajul Ion Șuteu zis „Gură spartă”, tînr șef de brigadă, a fost intruchipat satisfăcător de Florin Călinescu. Un crochiu de inspector acru și tăios izbutește Petre Moraru. Un maestru stîncos dar cu inimă mare (numit chiar Gheorghe Sîncă) e Papil Panduru, totdeauna la locul lui în atare roluri de statură și suflet. Sanda (Mariei Ploaie) e volatilită, desî strădania acțiunii e vizibilă. Monica Mihăescu își pierde personajul pe drum (ingineră Cerbu) deși, și ea, își tricotează meritoriul puțin-repliei. Ioan Chelaru joacă într-o manieră agreeabilă și convingătoare un maestru înțelept și surizător. Alții, completează decorul.

Una din puținele piese noi ale actualității în această primă jumătate a anului, reportajul dramatic **Fără aprobare** de Petre Ispas justifică investiția repertorială a Teatrului Mic. Presupun că ea va avea efect stimulator pentru autor. Nu-i puțin lucru să fii adoptat, chiar de la naștere, de această scenă.

Valentin Silvestru

Papil Panduru (stînga), Maria Ploaie și Nicolae Iliescu în premiera Teatrului Mic, **Fără aprobare** de Petre Ispas. Regia, Cristian Hadjiculea. Scenografia, Maria Miu.

Oradea: O poveste grea de înțelesuri, din vremea lui Horea

D IN noianul de documente, legende și creații folclorice legate de răscoala românilor transilvăneni, Dumitru Radu Popescu a selectat câteva date și imagini privind reprisiunile sălbatice ale nobilimii maghiare și armatelor imperiale, ca și despre spaimea răspîndită în rîndurile acestora de unii din capii răsculaților. Horea părea a se afla peste tot, în toate satele și orașele, în toate acțiunile, numele lui era notat în toate rapoartele. O figură cvasilegendară, ofițerul german dezerter Salis, poreclit de români Chivără Roșie, personaj ubicu, alăturat răsculaților, în credința populară nu putea fi prins niciodată. Un alt participant, viteazul și neînfricatul ofițer român Mihai Popescu — poate un strămoș al scriitorului? (numit de următorii și Poperszky) — a fost nevoit, pînă la urmă, să treacă munții în Bucovina. Printre cei mai singeroși executori ai sentințelor capitale s-a distins zeulșul călău Anton Grancsa din Deva, care a decapitat, într-un răstimp scurt, 56 de oameni. Reținînd asemenea detalii precum și starea generală de război țărănesc eliberator, scriitorul nostru n-a creat totuși o piesă documentară, ci un poem dramatic de evocare, o comedie tragică parabolică de o stranie frumusețe, cu un remarcabil ambitus istoric și filozofic. A numit-o **Păpușarii cehi**, implicînd o trupă de artiști străini care au particioat la răscoală, prezența acestora semnificînd un grup de manipulatori (și manipulați, totodată) dar și a unor artiști croici, care, ca și în alte piese ale autorului, relevă capacitatea artei de a fi o terapie sufletescă și, deopotrivă, o manifestare a umanului, cu virtuți purificatoare. Subintitularea piesei **Moara de pulberc** trimite spre ideea zădărnicii tuturor opresiunilor și împilărilor, atunci cînd dreptul oamenilor și popoarelor e proclamat de mulțimi ce se ridică eroic spre a-l afirma. Probabil că al treilea titlu nimerit ar fi fost **Ultima noapte a unui călău bătrîn**; în iureșul evenimențelor, acest personaj ciudat, antieru sînistru, al cărui fond sufletesc nu constituie un obiect curent de cercetare pentru literatură, își reia viața, ororile pe care le-a făptuit, — ucigînd nu numai condamnați ci și prieteni, asasinînd și femeia iubită — dîndu-și apoi sie însuși moartea, ca o palidă, neînsemnată ispășire și ca singurul final posibil al unei existențe lipsite de noimă.

Categoria estetică a noii, bogate, dense scrieri a lui Dumitru Radu Popescu, aflată sub semnul ambiguității fertile a dilemelor de conștiință, îmi pare a fi aceea a realismului oniric. E zugrăvit cu certitudine fondul majestic al răscurăturii împrejurări. Dar exorcismul călăului are loc în visul său tulbure, în care victimele se înalță din mormînte pentru a-i releva fără cruțare adevărul ce și-l ascunde și lui însuși. Identitățile lor se schimbă mereu, fantasmale se amestecă neconștient cu eroii reali.

Procesul pe care i-l face istoria bătrînului călău Gabor — și pe care el e silit să-l accepte — începe de la meseria lui dintîi. A fost muzicant, la Viena, orașul Curții, amic petrecăreț al artiștilor. Dar și-a trădat profesia, și-a întinat arta. Și-a renegat visul din tinerețe și și-a ucis (cu adevărat, sau în efigie) prietenii, iubirile. În timp ce pe ceilalți aspirația către frumos i-a dus în rîndurile celor ce fisurau lutosul imperiu și-i înspăimîntau pe barbarii lui servitori, pe renegat l-au dus printr-o călău. A fost fericit alegîndu-si singur acest drum, imprumutînd o haină (și un nume) care nu era a lui? Aici are loc, în afară de procesul de nemănie ce i se întentează, și o interesantă dezbateră eudemonologică: poate fi fericit — chiar ca izbînditor — un că-

lău? Răspunsul e că n-are cum fi astfel: nu poate fi iubit de nimeni; e o slugă netrebnică, totdeauna rău plătită pentru abominabilele-i servicii, ocolit chiar de cei pe care-i slujește. N-are familie, e un marginalizat social. Nimeni nu dorește să-i evocă isprăvile, e o dejecție a istoriei.

Lucirea întunecată a dramei, nocturnitatea ei cu un cer mat, pe care cînd se aprind stelele e ca să lumineze o fărâdele, luna pîrînd și ea vesnic bolnavă, impun o dramă originală de zbateri sufletească proiectată pe un ecran istoric. Poate că divagările protagoniștilor au o oarecare dilatație. Iar transformările repetate și îndelungi ale păpușarilor și confuziile între personaje au efect redundat. E însă o cutumă a autorului de a incurca deliberat drumurile pentru ca cititorul și spectatorul să caute denodările lor, să particioe la întortocherile chinuitoare propuse. Să remarce, încă o dată, că întîmplările mari ale lumii se re-percutează extrem de divers în indivizi, granița dintre lumină și umbră fiind tremurătoare și nu totdeauna deslușită. Și să rețină ceva din cauzalitățile istorice complicate care fac ca relațiile între călău și victime să ducă spre glorificarea implicată și reală a celor ce s-au jertfit, fără să pregete, pentru libertatea și înălțarea neamului, într-un martiriu nobil.

Scriitura e, ca totdeauna, scintilietoare. Sarcasmul viguros, poezia, caricatura, tragismul, caracterul dilematic, reveria sînt mixate cu rafinament.

A ȘEZIND în spațiul scenic o cărușă cu coviltir, lăcaș umblător al artiștilor, și, deopotrivă, cutie cu suveniruri fierbinți și înghețate ale unei mîntî răscolite, și situînd în centru ferosul butuc al execuțiilor, spectacolul orădean a mai adus doi factori de stabilitate compozițională și atmosferă. Podeaua e acoperită cu paie. De la început, vedem oamenii săpîndu-și, cutremurător, propriile gropi. Va fi, mai apoi, și o masă a spectrelor. Și colocvii în jurul unui foc fără flacără. Aa, tot, un nesomn cronic. Luna, palidă, spinzură fără strălucire. E, în scenă, veselie sinistă; apoi o coloprire a îngîndurării. Și pe urmă, un aer otrăvit, de carnașii săvîrșit cu sine rece, profesional, meticulos. Articulînd solid construcția edificii scenice, Ioan Ieremia, unul din regizorii de virtuoziitate, care au dovedit o înțelegere adîncă a acestui dramaturgii originale, moderne, orchestrînd totdeauna teme de însemnătate ale istoriei și ale unui prezent etern, a decifrat și acum, cu inteligență, propunerile esențiale ale piesei. Iar dacă n-a stabilit totdeauna raporturi stringente între eroi și a lăsat să dănuie scenic o oarecare monotonie — de la un moment dat, în partea a doua a reprezentației — a găsit în schimb ambianța necesară coșmarului și a dat dezbaterii fervoarea de idei pe care o reclama. Povestea de demult și fabulația ei morală sînt susținute în primul rînd de Ion Mîinea, interpretul lui Gabor, actor puternic, statornic și limpede, care păstrează continuu axul sufletesc al insului răscurînd torturant întrebările, îndoielile, ripostele, coborînd lent și inexorabil spre aceeași groapă în care se află și cei ucși de dînsul. Miriam Cuibus realizează scăpărător (doar cu unele exaltări vocale și gestuale) multe ipostaze ale Femeii, cu tot ce a însemnat ea — și cu ce nu a izbutit să însemne — în biografia maleficului erou. Jucîndu-l cu un efort fizic apreciabil și în ton glacial, ori cu violență ironică, pe Popluhar, Daniel Vulcu e un suport important al reprezentației. Talentul incontestabil al lui Eugen Harizomenov, umorul său autentic și tare sînt afectate, din cînd în cînd, de oscilații ale tensiunii și de regretabile pierderi de voce. Petre Panait, în Novotny, e o prezență utilă. Mișcarea în cerc a ansamblului, decorul, costumația extravagantă, anistorică nu însă și incertă, dau consistență acestui spectacol reverberant al scenei orădene.

"Noiembrie, ultimul bal"

Flash-back

Singura față

■ ESTE foarte bine, este mai mult decit instructiv, să vezi cite un film de acum aproape treizeci de ani, pentru a învăța din nemuritoarea lui falsitate ce înseamnă adevărul. Nu pretind să ne punem pe ris, să ne distanțăm, să fim spectatori ca la teatru, să facem haz de necaz, ci doar să înregistrăm poncifele cu o minte limpede și imparțială. La sfârșit nu trebuie să tragem concluzii și să împărțim verdicte, ci doar să înregistrăm apelul rațiunii.

Un om răătăcit (**Omul cu două fețe**, Zbigniek Brynyk 1962) se întoarce după o misterioasă absență în țară. Și-a schimbat numele și chiar chipul, căci este artist de circ. În afara fardului din arenă, mai are câteva cicatrice și modificări ale feței care îl fac de nerecunoscut. Mai mult, pe străzile pe care zburdase cindva fericit (și pe care, și acum, restul oamenilor se plimbă într-o inconștientă bună-dispoziție), renegatul nostru umblă rigid și crispat, cu un rictus de criminal pe față. Numai după acest comportament și poliția ar fi putut să-l descopere. Dar Franz König, fostul Franțișek de pe vremuri, pe care îl iubiseră părinții, colegii și chiar o fată, nu se sinchisește de ce ar zice detectivii din umbră. El este omul (de aceea a și venit) unei periculoase rețele de spioni, ceea ce se traduce prin schimbarea unor valize cu documente prin restaurante și baruri. Atita, și ar fi fost de ajuns; dar el rămâne veșnic încrunțat. Curind vom afla că această perpetuă stare nu este propriu-zis minată de alte gânduri ascunse, ci provine din remușcările care încep să-l cuprindă. Și din aceste remușcări îi vine, de altfel, pieiroa. Căci, încercând să se împacă cu cei dragi, colindă cartierele noi, asistă la joaca strengărilor, intră chiar în legătură cu mama și restul familiei, și toți — fără excepție — nu numai că îl bănuiesc, dar îl și resping. Fratele oțelari și soția asistentă medicală îl repudiază și fac tot ce pot să-l demantele. Dar nici o muștrăre — și nici amănătarile, chiar — nu izbutesc să desfacă fața de piatră din rictusul ei mineral. Omul se întoarce la hobby-ul detestabil. Pe bulevardele cu oameni tineri și cinstiți, fața lui — acum și mai boțită, și mai crispată, strangulată de ură — trece. Și numai în arena circului grimeurul reușește să-l adauge un suris, dar și acela de faină și farduri.

Romulus Rusan

Radio, t. v.

Pagina nr. 16

■ Cu emoție mai mult decit cu nerăbdare aștept în fiecare mijloc de săptămână să deschid ultimul număr al programului „Tele-radio”, ecran larg cuprinzător pe care este proiectată munca a zeci și zeci de redactori, tehnicieni, colaboratori.

De reală utilitate se dovedesc aceste informativ reproduce uneori în structura paginilor interioare și prezente totdeauna pe coperta exterioară a publicației, adică pe pagina nr. 16. Aici sunt anunțate indeobște noi cicluri sau sintipărite știri, informații, premiere ale micului ecran, selecțiuni din repertoriul radiofonie. Mai ales acestea din urmă sint insoțite și de imagini care de fiecare dată ne impresionează printr-o elocvență forță de sugestie. Se dovedește, astfel, că înregistrările teatrale realizate în studio, înregistrări ce ajung pînă la noi grație pregnanței lor sonore, sint adevărate spectacole în care actorii, marii noștri actori, se compoartă ca pe scenă, adică cum de altfel și bănuiește orice ascultător cu minimă experiență, ei nu citesc textul pur și simplu, ci interpretează, angajându-se total în performarea rolului încredințat.

■ Răspunzind interesului corespondenților, Poșta redacției aduce citeva mostre documentare referitoare la primele transmisiuni de radio în limba română. Continuarea ciclului **Din istoria radiofoniei** ar avea posibilitatea să lărgească informația și să aducă documente sonore elocvente pentru un domeniu ce reține atenția marelui public.

Principiile și viața (Ștefan Iordache și Șoimița Lupu în Noiembrie, ultimul bal)

fuziunea psihologică a personajelor, această imagistică apare uneori limitativă. În alt registru, cel al unei „epopei a mizeriei”. Prințul re-visează experiența de viață, „condiția socială” a fetei, visurile ei; atmosfera sordidă a unui tîrg cenușiu alungat afară din cetate, la poalele unor imense ziduri, ura părințelii față de copii, ura copiilor, „uciderea” tatălui, subterane intunecoase, roșul din rochiile femeilor pierdute și din uniformele soldaților, un „campament barbar” grotesc, un spațiu al mizeriei, al culturii agresive, al vulgarității violente, în care pînă și „un ciine e o piine” (personajul „hingherului” este văzut și exploatat ca o efigie a acestei lumi halucinante). Există în film și un (aparent) registru realist, un spațiu al fastului și de sinele, cu sfeșnice, oglinzi, mantii, picturi, covoare... Regizorul îi reușesc memorabile momente de atmosferă (vezi secvența cu vinătoarea în vilceaua de basm și ospățul la conacul maiorului Ortac; vezi dansul funebru al generalului cu Daria).

Pe lîngă spațiul reveriei erotice, pe lîngă spațiul halucinant al mizeriei, pe lîngă spațiul cotidianului realist, există, în film, și spațiul naturii propriu-zise, creat cu sugestii impresioniste și expresioniste — natura, loc de vinătoare dar și de refugiu, de contemplație, cu ceruri misterioase, cu un iaz înșelător, ascunzînd „porțile” spre „lumea cealaltă”, o lume, oricum, mai fericită.

Filmul nu are atmosferă, are o interacționare continuă de atmosfere.

Diversele registre stilistice se interferează continuu (ex : în secvența cu vizita fetei la prinț, confesiunea ei e spartă de alte imagini, viziuni ale prințului : Ea la braț cu „hingherul”, morga, „uciderea” tatălui, doamna Barboni dansînd cu sora ei, cadru care va reveni și spre sfîrșit, în secvența Balului). O mișcare ascendență plină de rafinament : personajele schimbă locurile în cadru ca să ajungă cu fața în dreptul unor lumini aprinse, în dreptul unor oglinzi (un motiv plastic obsedant al filmului) ; sau : Daria și Emil se rotesc la început cu o mișcare prefigurînd-o pe aceea de la „ultimul bal”. O imagine de o mare densitate culturală, cu trimiteri picturale și cinematografice, inclusiv la experiențele precedente ale operatorului, Călin Ghișu, cum ar fi **Glissando și Intunecare** (filme în familia cărora, dincolo de diferențele de rigoare, intră și acest **Noiembrie, ultimul bal**). Un rafinament evident și în muzică (Aurelian Octav Popa) și în coloana sonoră (Sotir Caragață) și în costume (Cătălina Ghișu) și în decoruri (Constantin Simionescu, Călin Papură, Petrică Veniamin).

Cu oricît — incontestabil — măiestrie ar fi stăpînită și condusă tehnica sofisticată a povestirii, ea marchează filmul în sensul unei diluări a substanței dramatice, al unei estompări a emoției (pornim de la premisa că un film despre „lipsa emoției” trebuie să emoționeze și el). Din materie cit pentru zece melodrame, Dan Pița construiește un univers de certă fascinație, dar rece și distant ca o fișă psihanalitică.

Recunoscînd, desigur, și acum, talentul și personalitatea regizorului, vom spune, totuși, că-l preferăm pe Dan Pița cel din filmele de actualitate, cu luciditatea și directetea lor nelipsite de o secretă magie. Iar la capitolul ecranizării, cap de serie rămîne, credem, echilibratul, clasicul, consistentul **Tănase Scatiu**. Descoperi un paradox în acest **Noiembrie**... atît de obsedat de vizualizare, de discurs fidel propriului cod : o serie de segmente — esențiale — nu sint rezolvate în, și prin, imagine, ci pur verbal (generalul povestește „am observat lacrimi în ochii Dariai”, Aglae povestește, doamna Barboni povestește și ea etc.).

Interesantă și pregnantă în sine, galeria de personaje apare eteroclită. Un personaj e balzacian (tatăl fetei — Gion Popovici), altul dostoevskian (maiorul — Sergiu Tudose), altul dickensian (hingherul — Valentin Popescu), familia doctorului (Cornel Revent — Cătălina Murgea)

joacă în stilul comediei satirice, femeile (Șoimița Lupu — Daria și Gabriela Baciu — Aglae) au figuri foarte expresive, dar se ferece de trăire, își recită textul, îl aud parcă rostit de o străină gură. Personajele cele mai convingătoare ale filmului sint create de cunoscutul critic Florian Potra (în rolul generalului — inteligent, căldură în joc, nuanțare bogată, umor în tristețe) și de Gabriel Costea (Emil, fratele Dariai), revelația unui tînr actor plin de talent, capabil să transmită cu o forță neobișnuită ferilitatea tragică a personajului. Viziunea regizorului a produs mutații capitale în ceea ce privește personajul Prințului : acesta nu mai e un Cantacuzin contemplativ, visător, incapabil să trăiască adevărat, la cei aproape 49 de ani ai săi, o iubire nouă, ci, în interpretarea lui Ștefan Iordache, un spirit mai degrabă agitat lăuntric, laș-meschin, ridiculizat cu sarcasm (v. bigudiurile din capul personajului, gestul repetat de control al ridurilor de la ochi, fardonatul caraghios, etc. etc.). Citeva amănunte caracteristice „mutației” : în Sadoveanu, Prințul iese la vinătoare, „înșă nu împușcă niciodată nimic” ; în film, ridică victorios, ca pe un trofeu, rata sălbatică ; în carte, Prințul „interpreta pe Chopin ca nimeni altul”. În film îl preferă pe Mozart; în roman, prietenii cei mai apropiați ai Prințului sint cărțile; pînă și obsesia Dariai — Prințul o leagă tot de cărți ; „n-ar fi frumos, se întreabă el deodată, să vadă o cărecare profil delicat privind spre legăturile pretioase ale unor volume care nu se găsesc decit aici și în citeva biblioteci apusene ?” ; sau, cînd află de viitorul măritis al Dariai, Prințul din carte „se așează pe scaun palid, înturnînd o privire spre odaia de alături, unde erau pianul și biblioteca. Dar, într-o asemenea împrejurare, de acolo nu-i putea veni nici un ajutor”. Semnificativ : în film apar în viața Prințului scări somptuoase, balcoane, picturi, oglinzi, tapiserii, dar tocmai biblioteca nu apare. Între cele două personaje (Prințul — Daria) există o relație metodic construită, dar nu se simte vibrația unei pasiuni neimplinite : relația de Pygmalion și Galateea e și ea mai mult declarată decit continuată. La sfîrșit, prințul se vede dansînd cu Daria în lumina sfeșnicelor, dans care se leagă de imaginea — finală — a porților spre altă lume.

Sigur că, văzînd filmul a treia sau a patra oară, după ce tot acel puzzle epic e rezolvat, demontarea mașinării e plăcută și îți relevă o serie de finețuri, de detalii în construcție (de pildă : în cadrul imediat următor sinuciderii celor două fătări nefericite, dominat de „zvонul de vijelie înaltă a rațelor sălbatice”, prințul își pune ochelarii și privește înainte : inelul de la degetul lui mic nu mai apare la mina dreaptă, ca pînă atunci, ci la mina stîngă. Se poate accepta decit și interpretarea că întregul film este privit (și se privește) într-o oglindă, ca într-o convenție de gradul doi a tuturor convențiilor exersate de-a lungul povestii. Cu alte cuvinte, și registrul aparent realist, obiectiv, nu este altceva decit tot un exercițiu de stil al prințului. Filmul începe cu imaginea prințului la masa de scris, încadrat de cele două femei, întorcînd capul și privind spre spectatori : în citeva rînduri, de-a lungul filmului, revine cadrul cu prințul în fața hirtiei de scris ; tot ceea ce apare în film este o „realitate” privită prin filtrul cultural al unui aparat de filmat interesat nu atît de „seva vieții”, de ce se întimplă, cit de modul în care materia de viață devine cinema.

Așa privind lucrurile, molipsindu-ne de la spiritul filmului, ne-am putea întreba : ce (nu) scrie prințul ?... S-ar putea avansa ipoteza că, după ce a glisat de la izvoarele Marienbad-ului, la 8 1/2, la Ken Russel, la Joyce, la Robbe-Grillet, la cite și mai cite, poate chiar și la optzeciștii noștri, prințul se așează și scrie (tocmai acum...) un roman textualist! Cu titlul, provizoriu, **Noiembrie, ultimul bal**.

Eugenia Vodă

Ioana Mălin

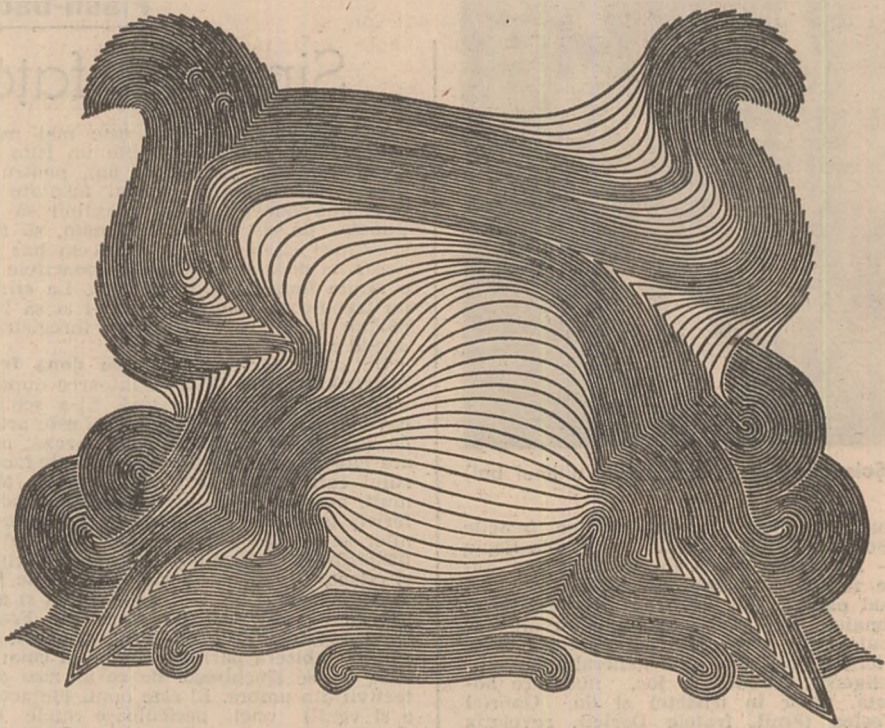
CITITORII care intră la filmul realizat după **Locul unde nu s-a întimplat nimic**, așteptînd să vadă o „ecranizare” tradițional-sadoveaniană, căutînd „lumina mare de aur”, „incendiul mareaș al asfințitului”, „vremea prietinoasă”, „nobilă lumină eternă”, „soarele risipind o ceață de aur deasupra tîrgului”, „cerul azuriu”, — au surpriza să descopere, pe ecran, cu totul altceva.

„Ce se imprumută de la o carte? Situații. Dar situațiile nu au nici o semnificație în sine. Ceea ce contează e sentimentul cu care aceste situații sint exprimate, imaginația, atmosfera, lumina, în definitiv interpretarea lor. Or, interpretarea literară a unor fapte n-are nimic de-a face cu interpretarea cinematografică a acelorași fapte. E vorba de două moduri de exprimare complet diferite” (Fellini dixit). Recenta noastră premieră, **Noiembrie, ultimul bal**, trebuie văzută și înțeleasă în primul rînd ca un legitim **film de autor**, și doar apoi ca o posibilă ecranizare după Sadoveanu. Situația fundamentală a romanului e păstrată cu exactitate într-un scenariu cu o structură modulară (Serban Vesescu în colaborare cu Dan Pița) : „O descendență de mahalagii medioderi — citim în roman, — cu zestre puțină și orizont hermetic închis, nu putea avea altă soartă decit aceea care-i era de mai înainte dictată. O situație fără doială tragică — gîndeste personajul principal, prințul Lai Cantacuzin, despre o copilă, Daria, contemporană cu Tess d'Urberville, scoasă din „mediocritatea-i oribilă”, educată, culturalizată, rafinată, transformată într-o „mică minune”, pătrunsă de „principii sacre”, îndrăgostită în taină de profesorul ei, și „condamnată la ceva mai rău decit moartea” : întoarce, „in gunoi”, acceptarea vieții „așa cum este”. Doar că fata alege moartea, în luciul iazului.

Ironia blajină, „acru de fatalitate melancolică” din pagina cărții, culoarea de epocă (**Tîrg moldovenesc din 1890**, se subintitulează proza inspiratoare), sint înlocuite, în film, cu încercarea programată de a descifra și de a impune acestei proze de observație realistă a „provinciei plate” — un filon mitic și tragic.

Regizorul mizează totul, acum, ca niciodată, pe formulă, pe o tehnică narativă exersată cu o vizibilă voluptate stilistică. Din acest punct de vedere, filmul reprezintă un tur de forță, o demonstrație de gîndire în imagini, o demonstrație de cinema. Filmul seamănă cu acele sfere de cristal care închid în ele o ninsoare, o imagine, o poveste ; de aici avantaje și dezavantaje. Avantajul de a simți, tot timpul, o mină de maestru care stăpînește obiectul și jonglează cu el după pofta inimii. Dezavantajul : senzația că tot ceea ce se vede înăuntrul acelei sfere nu e „viață” ci... compoziție. În locul unei compoziții descriptive, regizorul propune una „viscerală”, analogică, realizată printr-un sofisticat montaj audio-vizual (montaj : Cristina Ionescu). Filmul încearcă să vizualizeze interioritatea personajului central : un descendent al Cantacuzinilor, de un obolovism princiar. De aici, încercarea de a prinde în imagine fluxul conștiinței, asociațiile neașteptate din mintea personajului, subconștientul, visul. Acțiunea liniară va fi pulverizată și reorganizată din acest punct de vedere, prin continue schimbări de perspectivă narativă, distorsiuni temporale, flash-back-uri și forward-uri, alternanța mai multor registre stilistice. În intenție, așadar, filmul nerealizării unei iubiri, văzut prin prisma stărilor de suflet și a obsesiilor prințului. Implicat, sugestia unei vieți de prisos, a unui univers redus la un balet mecanic, a unui loc în care „nu se întimplă nimic” și în care orice gest ieșit din stereotipie e sortit eșecului. Pot fi descifrate și citeva ecouri, chiar dacă timide, ale unor teme constante din filmografia lui Pița : tema inautenticității trăirii, tema „răului” aparent inofensiv sau suportabil, în fond ucigător. În absența cvasi-totală a reperelor istorice și sociale ale unui tîrg moldovenesc din 1890, filmul propune, în schimb, restituirea unei experiențe interioare — invitîndu-ne să privim lumea prin ochii eroului.

Ce (și cum) vede eroul ? De pildă, în registrul reveriei erotice (un simulacru de citat) : Prințul intră în baia personală — din cadă răsare și se ridică în picioare Fata îmbrăcată în roz cu apa șiroindu-i pe rochie ; sau : Prințul privește un scaun gol — o vede apoi pe Fată șezînd acolo — Prințul se privește în oglindă, întoarce privirea, vede acum, pe acelasi scaun, o altă doamnă pe care „o jubeste”. Aglae Argintar ; în citeva rînduri Prințul o vede pe Fată în rochia albă de dantelă, mireasă, alături de el în docar ; sau : într-o pădure, o vede pe Fată tot în rochie de mireasă, își imaginează că o îmbrățișează lîngă copacul bătrîn, dar ea dispore ca o nălucă. Nici în imaginație Prințul nu îndrăznește să vadă în față mai mult decit o nălucă decorativă. După cum se vede, în această concretizare a sugestiei nu e loc pentru prea multă subtilitate. Obsesiile personajului sint, în ultimă instanță, destul de convenționale și previzibile. În loc să adîncească pro-

LUCIA MAFTEI : Din ciclul Metamorfoze

Căminul Artei (etaj)

■ PUNCTUL la care se află astăzi Lucia Maftei, fără îndoială una din personalitățile prospectoare ale ceramicii noastre cu un program extrem de fertil, era într-un anumit fel previzibil. Ne conduceau către propunerile actuale toate inovațiile de morfologie propriu-zisă, de tehnologie și, mai ales, de substanță, ca și extrapolările în zona graficii ca studiu științist preparator, de fapt integrată ideii de formă spațială ca o scriitură în sine și nu ca un decor agreabil. Abstractizarea obiectului/formei ar fi scopul acțiunii formative, dacă prin aceasta înțelegem o restructurare de concepție decorativ-funcțională, în favoarea construirii unei ambianțe la interferența factorilor expresivi cu cei de arhitectură a habitatului. „Foile” ceramice, prin transparența lor virtuală recuperând ideea de palimpsest — sau „cărți de lut” — peste care scriitura „în masă”, deci în materialul modelabil, aduce semnele unei grafii seis-

mologice, reprezintă moduli ce pot fi permutați și combinați după sollicitările ambientului. În expoziție artista ni-i propune din propria perspectivă, asemenea unor compuneri spațiale ce pot părea imaginile micro ale unor macrostructuri, incinte sau receptaculi de o fragilitate pe care mizează, de fapt, jocul cu lumina și subtilitatea raporturilor cromatice. Nu lipsesc nici formele care aparțin încă statutului acreditat al domeniului, deci cu o finalitate deschisă funcționalității agrementate, dar ele sint mai mult un reper pe traseul trecerii într-un teritoriu pe care nu-l vom mai putea investiga cu vechile noastre cutume perceptiv sau norme stilistice. În fond toți acești „Cilindri” și toate aceste „Foi” nu sint decît un joc sever organizat, mai puțin supus aleatorului decît pare, cu materialul laminat în straturi de o finețe ce se dovedește robustă, apt de surprize și performanțe ce se descoperă acum sub mina artistului-artizan. Căci, inconteștabil, Lucia Maftei este un subtil analist al situațiilor plastice posibile, în sensul proiectării lor

prealabile pe scheme intersanjabile — „Marele desen friză” de 1/18 m o dovește — dar și un excelent practicant, stăpînind materiale și tehnologii datorită cărora totul devine posibil. Chiar și Metamorfozele, implicînd în substanță dinamismul, mișcarea, devenirea, într-un acut spirit baroc deloc străin ca tensiune întregului demers al artei. Cu ea sintem în plin teritoriu al certitudinilor și, intuind un anumit grad de aventură ce ne antrenează și pe noi, în cel al insolitului rezultat din acumularea experiențelor unice în felul lor, la granița dintre genuri și domenii. Expoziția de acum devine un reper exemplar pentru noua cartografie a spiritului euristic propriu talentului Luciei Maftei.

Galeriile Municipiului

■ UN cuplu deja rodat în confruntările „duplex” cu publicul ne propune o asociere prin empatie pe filiera tensiunilor expresioniste, uneori aduse pînă în pragul strigătului, într-o compunere care alătură pictura lui Ioan Cezar Corăci și sculptura lui Anton Slijevschi. Tonul general este acela al participării totale și netrucate la intimitatea dialogului virtual om-realitate, sinceritate ce se transferă integral în structura comunicativă, nu fără cenzura detectabilă și necesară a ordinii artistice. Ioan Cezar Corăci este chiar un stilist, în sensul inscrierii decise și fertile sub semnul unei sume de procedee de sintaxă și morfologie picturală care îi conferă originalitate și un ton aparte. Semnul mare, ceea ce nu înseamnă decît genul proxim, sau clasa, ar fi cel al pasiunii pentru culoarea-formă-strigăt de tip Van Gogh, detaliile apărîndu-i subiectului în cauză tocmai din lucida conștiință a imposibilității echivalării unui caz solitar. Universul tabloului se constituie, într-un fel cosmogonic, prin acumularea și exacerbarea tușelor de culoare intensă, de esență fovă, ca o ardere pe verticală, într-un elan ascensional. Ulterior echilibrat și tinzînd către calmul orientatei, ceea ce dovedește fertilitatea trecerii de la explozie la organizare și distanțare cerebrală. Afectiv, Corăci rămîne un pasional implicat în substanța demersului, în căutarea expresivității picturale și nu neapărat a restituirii subiectului, în definitiv doar un pretext pentru desfășurarea strategiilor plastice. Apar tot mai frecvent în ultima perioadă ecouri din lecția constructivismului cezalian, mai ales în modelarea culorii și în analiza planurilor geometrice organizate ceea ce marchează un început de drum, la cântul unor acumulări ce s-au grefat mai ales pe peisaj și, cu o nouă înțelegere, pe figura umană. Artist de cursă lungă, Ioan

Cezar Corăci ne propune nu atît surpriza unei revelații — ea avînd loc chiar prin această expoziție — cît sentimentul împlinirii sigure.

Celălalt expozant, sculptorul Anton Slijevschi, este o forță telurică în stare să se cenzureze pînă la a produce forme subtile și structuri romantice, energia gestului ce decupează reliefuri sau siluete rîmînînd caracteristica dominantă. Pentru el lemnul înseamnă în primul rînd un material „viu”, cald și capabil de afecțivitate și pulsație organică, astfel încît universul omului se transferă firesc, prin cosubstanțialitate, în noua existență. De la Himere, pînă la grupuri cu structură realistă acuzată, artistul știe să mențină un ton unificator și o vitalitate irepresibilă, de esență barocă, mai ales cîtă tot se află în virtuală mișcare pe scheme serpentine. Articulare cronologică a lucrărilor ne arată o evoluție constantă către sinteză și simplificare tectonică, forța expresivă organizîndu-se vizibil în cea simbioză cu ordinea din care va rezulta o altă expresivitate. Important rămîne, totuși, elanul primar, și simțul formei, care pare un dat instinctual, nu trebuie să renunțe la el decît în măsura în care logica organizării va oferi o compensație suficientă. Căci Anton Slijevschi este un rapsod autentic și orice artificiu, sau intercalată exteroară dotării sale, trec în plan secund și se anulează sub presiunea talentului.

Artind

■ SE impune consemnată trecerea prin această galerie a unei foarte bune și originale arte-designer, Ana Maria Nagy, ale cărei propuneri din spațiul atît de proteic al sticlei dovedesc inteligență, luciditate proiectivă și un talent aparte. Obiectele sale funcționale au formă, tehnicitate, priză spațială și colorit de cea mai bună calitate, în sensul apartenenței la categoria ambientului complex, preluînd tradiția genului dar propunînd variante inedite, în orice caz marcînd o deplasare de ton. Formele pur decorative atestă o gîndire spațială ce se sprijină pe înțelegerea ideii de ambianță modernă, dar și pe o bună cunoaștere a meșteșugului, de unde și posibilitatea executării variantelor celor mai diferite, cu rafinament și simț al expresivității, ca în cazul acelor planuri transparent-articulate care compun un habitat două soluții modulabile. Sintem în fața unui nume de reținut, ceea ce înseamnă foarte mult pentru un domeniu ilustrat de foarte buni creatori și inovatori.

Virgil Mocanu

Balet

„Visul unei nopți de vară” la Opera Română

ÎN cadrul unei seri Shakespeare, desfășurată la Ateneul Român, realizatoarea spectacolului, Cristina Vasiliu, atrăgea atenția asupra faptului, semnificativ pentru orice cultură, că pe scenele bucureștene se desfășoară în prezenta stag.une nu mai puțin de douăsprezece spectacole de teatru, de operă și de balet inspirate din opera shakespeariană. De curînd, pe scena Operei Române din București, o nouă premieră de balet se adaugă acestui palmares cultural : Visul unei nopți de vară, balet montat de Mihaela Atanasiu, căreia îi aparțin libretul, regia și coregrafia.

Noul balet este o lucrare cursivă și unitară stilistic. Coregraful a reușit să-și impună stilul întregii trupe de balet a Operei și să realizeze o fuziune mult mai strînsă între vocabulele clasice folosite și mișcarea sa, de concepție modernă. În acest sens — și nu numai în acesta — personajul cel mai bine construit coregrafic este năzdrăvanul spiridus Puck. Singurele desprinderi din context sint variațiile solistice pentru bărbați, cum ar fi cea a lui Oberon, care rămîne o insulă clasică neintegrată subiectului, deși, în confruntările cu celelalte personaje, plastica acestui rol are personalitate și valoare.

Pe parcursul baletului, visul și realitatea nu alternează ca momente, ci se interferează continuu. În consecința acestei viziuni se inscrie și faptul că Theseu este și Oberon, iar Hipolita este și Titania, ei schimbîndu-și doar costumul și atitudinea... În general, însă, visul și halucinația sint sugerate mai mult de muzică și de scenografie. Aceasta din urmă, semnată de Viorică Petrovici, este deosebit de frumoasă prin decoriurile ce creează în balet o atmosferă de poezie și mister (pădurea) sau de somptuozitate glacială (salonul cu oglinzi), după caz. Costumele nu insoțesc, însă, întotdeauna fericit siluetele personajelor, precum cele concepute pentru Hermia și Helena, care le taie linia. Dar revenind la coregrafie :

e ancorată cu precădere în real, visul neapărînd decît ca o altă față a realității.

Abordînd universul shakespearian, Mihaela Atanasiu propune prin libretul său o viziune mult mai ascuțit satirică — mergînd chiar pînă la șarjă — asupra tuturor istoriilor amoroase, de diferite nuanțe și coloraturi, din balet : Helena aleargă năîngă, orbită după Demetrius ; Demetrius aleargă ca fermecat după Hermia ; Titania îl respinge, năzuroasă, pe impunătorul ei soț, Oberon, dar cade în mrejele unui măgar ; culmea parodiei este atînsă în momentul de dragoste, de un comic îngroșat, dintre Thisbe și Pyram, în piesa jucată de artiștii amatori. Ceea ce sugerează însă neîncrederea creatoarei pentru orice fel de dragoste este privirea ironică în care îi învăluie și pe cei doi tineri ce se iubesc cu ardore, Hermia și Lysander — și aceasta încă de la prima lor apariție în scenă și nu numai în momentele cînd sint „fermeceți” de Puck. Iubirea adevărată a fost izgonită astfel și din viață și din vis, căci fastul pompos al celor trei nunți din finalul baletului, final învăluit și el într-o fină undă de ironie, nu poate pleda pentru contrariu. Este însă dreptul coregrafei, ca al oricărui creator, de a avea o viziune sceptic-ironică asupra acestui etern subiect.

Unde, însă, Mihaela Atanasiu se desparte de Shakespeare, e în acel moment de exultantă incintare al Helenei, ce începe chiar să cînte de atîta mulțumire, cînd, după ce a îndurat disprețul celui pe care îl iubea, se găsește brusc în situația de a avea, în același timp, doi iubiți. Renașterea, ca și antichitatea și-au permis, din punctul de vedere contemporan, unele libertăți, problematică sesizabilă și în opera lui Shakespeare, de la Sonete la piesa Cum vă place, dar cele sugerate de balet sint mult ulterioare momentului și aparțin altui mediu. În piesă, Helena e stupefiată și apoi indignată de ceea ce i se întîmplă, crezînd că ceilalți s-au înțeleș între ei să-și bată joc de ea. Un

asemenea gen de licențe dau naștere unor stridențe, după cum stridentă este, în colajul muzical realizat de ing. Lucian Ionescu, și alăturarea unor lucrări de Benjamin Britten, Mendelssohn Bartholdy sau alți compozitori, cu șlagăre contemporane.

Dar dacă maestra coregrafă nu crede în dragoste, crede în schimb în artă și, aparent paradoxal, în făpturile de vis, căci căldura pe care le-a refuzat-o îndrăgostiților îi învăluie pe actori, în acel emoționant moment cînd, intimidăți de răceala și strălucirea curții lui Theseu, se retrag, ca niște copii orfani, învăluți protector doar de deplina înțelegere a creatoarei lor.

Cea mai multă dragoste a investit-o, însă, coregrafula în năstrușnicul Puck, căruia i-a dat și frinele spectacolului, el punctînd și conducînd continuu, cu violență, acțiunea. Năzdrăvanul duh, pus pe șotii, are multă gingășie, iar risul său nu e satiric, ci e un zîmbet luminos. Plastica specific coregrafică ce dă viață acestei făpturi e variată, complexă, dar totodată unitară, topînd tehnica de factură clasică în mișcarea modernă — uneori cu ecouri ale plasticii dansurilor negre, perfect integrate — și este plină de fantezie. Personajul a trecut repede rampa, căci interpreta rolului, absolventa din anul trecut a Școlii de coregrafie bucureștene, Alma Munteanu, a răspuns tuturor acestor sollicitări într-asa fel, încît a făcut o realizare din primul ei mare rol.

De altfel, aproape toți interpreții au creat personaje pline de personalitate. Anne Marie Vretos, primă balerină, cu o strălucitoare tehnică clasică, a abordat pentru înția oară un rol mare gîndit într-o manieră modernă, manieră pe care și-a însușit-o, creînd o Titanie ale cărei alunecări în visări erotice au poezie, și pe alocuri umor. O frumoasă plastică modernă — cum am mai avut prilejul să remarcăm și cu alte prilejuri — are Florin Brîndușă în rolul lui Oberon, asemă-

nător unei mari feline, cu acea flexiune a soldului care devine marea stilistică a personajului.

Aproape jumătate din acțiunea baletului stă pe umerii celor două perechi de îndrăgostiți, Hermia și Lysander, Helena și Demetrius. Roxana Colceag este drăgălașă și în același timp comică în rolul Hermiei, dar foarte talentata balerină își neglijează în mod nepermis silueta. Beatrice Bleonț, această puternică personalitate dramatică a baletului Operei, și-a construit cu multă inteligență rolul ingrat, tot timpul pe muchie de cuțit, al Helenei, în care drama se împletește cu ridicolul. Gheorghe Anghelus, în Lysander, a creat un rol pandant, ca linie interpretativă, celui al Hermiei, dansat cu dezinvoltură și umor, în timp ce Tiberiu Almosnino, sobru, trăiește cu convingere exasperarea de-a fi urmărit de Helena și de-a nu o putea ajunge pe Hermia, linia rolului său fiind singura care nu se integrează comicului. Adrian Gheorghiu, marcant totdeauna în rolurile de compoziție, interpretează pe Bottom, cel transformat apoi de Puck în măgar, creînd un personaj în care se împletesc naivitatea și grotescul — din păcate lucru realizat doar prin atitudini și gesturi, fără mișcări propriu-zise de dans — cît și rolul Thisbeii, în travesti, într-un registru apăsător, de parodie.

Toți interpreții artiștilor amatori. Mihaela Fotescu, George Chirițescu, Florin Mateescu, Meda Andrușcovic, se integrează armonios concepției moderne a coregrafei. O notă în plus pentru Florica Turcu, ce interpretează cu mult nerv rolul Maestrului de ceremonie — fiind și singura dansatoare ce spune bine și proza ce i-a fost incredințată — și pentru Cristina Osiceanu, în rolul Lunei, ce aduce în scurtul ei moment o notă de poezie.

Întreaga trupă de balet care a alcătuit suita Titaniei și pe cea a lui Oberon, cît și nuntașii de la palatul lui Theseu, a fost în bună formă, coregrafula realizînd în dansurile de curte o țesătură plină de strălucire și distincție.

Baletul Visul unei nopți de vară este opera cea mai împlinită a coregrafei Mihaela Atanasiu, atît prin logica teatrală a regiei, cît și prin stilul coregrafic de tot mai marcată personalitate.

Liana Tugearu

Înainte și după Călinescu

NIMIC nu părea să-l indice pe G. Călinescu pentru rolul deschizătorului de orizonturi nebănuite în explorarea cosmosului eminescian. Poet, mai mult la întimplare, cînd în „Universul literar”, cînd în „Sburătorul”, ocazional comentator de aspecte și apariții actuale în „Viața literară” și „Sinteza”, eseist la „Gîndirea” de care se desparte însă șgomotos (cum se deslupă se de ambiția cercului din Campineanu, după oarecari șoapte înregistrate de Rebreanu în „Jurnalul” său), trecea, în ochii celor mai mulți un posibil viitor „italienist”, în urma stagiului de specialitate efectuat la Roma, sub veghea lui Părvan, și pe terenul pregătire de influența spectaculoasă a profesorului Ramiro Ortiz. Dar, în loc să desăvirșească antologia italiană, proiectată împreună cu profesorul, ori anunțatul op despre Giosue Carducci, G. Călinescu dă la iveală **Viața lui Mihai Eminescu** și începe imediat să comunice rezultatele exegezei asupra Operei integrale, cu o voință de sinteză și cu o amplitudine a investigației încă neînfrunzite pînă la el.

Pînă la un punct, nici el nu prevăzuse uriașa sarcină ce urma să-l acapareze și să-l propulseze, pe măsura împlinirii ei, în postura de autoritate crucială. Totul i se trage, paradoxal, de la Ramiro Ortiz. Mai exact, de la comentariile cu care acesta însoțește, în 1927, publicarea în volum a unui mănunchi de traduceri proprii din Eminescu. Textul circulă („Eminescu în critica italiană”, colecția Eminesciana, ed. Junimea, Iași, 1977) și își păstrează inalterabila prospețime, care trebuie să-l fi scurtcircuit pe Călinescu. Riguros în informație, comentatorul pune la contribuție sursele cunoscute la acea oră într-un chip deloc pedant, încit cititorului aproape nu bagă de seamă cînd i se inculcă o imagine despre Eminescu diferită de aceea uzual-popularizată prin tipăririle timpului și amintiri, a geniului înnegurat și impenetrabil. Pentru o simplă introducere, procedeul cerut era mai mult descriptiv, un fel de punere cap la cap a întâmplărilor ce s-au ținut în existența poetului iar spiritul critic intervenea pe dedesubt, ca un liant numai, spre a lăsa să se desprindă liniile personalității lui Eminescu, profilul său spiritual înalt, care l-a distins printre contemporani și avea să imprime scrisului său amprenta unică: „...un Eminescu frenetic de libertate, de cîmpuri, de pădure — remarcă, entuziast, G. Călinescu, de pe acum contaminat de sugestii ce-i vor fi călăuză, — un pădurat melancolic și voluptuos de hauiduce, ca un Rimbaud român sau ca un Carducci mai spontan, mai dezordonat și nu așa burghez”. Frazele sint quasi-identice în două recenziile semnate simultan în „Viața literară” și în pagina culturală a ziarului „Politică”, gest ce putea să certifice, în sine, impactul decisiv produs în forul intim călinescian. Pe lingă culoarea pregnantă a portretului schițat, printre rîndurile lui Ortiz, de la 1927, se strecura o premedităta provocare: „Chiar și astăzi, cînd toți îi recunosc, împreună cu inegalabila sa genialitate, meritul unei muzicalități nemaiatînsă de-atunci de nici un alt poet român... s-ar putea spune că criticilor le e teamă să-l studieze opera [...] Numai un De Sanctis sau un Renato Serra (și poate mai mult un Renato Serra, decît un De Sanctis, fiind vorba să-i smulgă secretul tehnic al muzicalității atît de sugestivă!) ar putea să încerce”. Mînușa era aruncată. Va hotărî G. Călinescu s-o ridice personal? În orice

caz, rămăse mediativ. Peste citeva luni, mai informa cititorii „Vieții literare” despre ecurile în valuri stîrnite de lucrarea lui Ortiz în Italia. Ca din întâmplare, face să transpire la rubrica nou-tăților intenția de a-și stringe laolaltă articole răspindite după hazard, sub un titlu enigmatic: **Ulyse**. Putea fi pusă în practică intenția sau trîmbițarea ei trebuia doar să ferească, de iscoade incomode, preocupări cu o bătaie mai lungă?

S-ar fi spus că peregrina către Ithaca ideală, antrenat de peisajul întilnit, dispus să identifice, să definească: ici zone de poezie în posesia suverană a lui Ion Barbu, a lui Bacovia, circumscrie într-un limbaj de incomparabilă pregnanță, — dincolo, teritorii răvășite de convulsiile criticii între pedestritate, snobism și eterări impresioniste, de care aspira să se delimiteze, deocamdată prin infuzii de metafore, personificări, hiperbole, împrumutate luxuriant din panopia mitologiei helenice. Tocmai contempla imperturbabil și perfid-voios, „Masca apoloniană a lui E. Lovinescu”, săptămîni la rînd, pînă în febr. 1931, și deodată părăsește oțul. Se întoarce, parcă obsedat, cuprins de frisoane prea mult comprimate, la trecutele opinii emise de Ortiz și, cine știe, dacă nu exasperat de suspiciunea aceluia cum că „teama” ar paraliza inițiativa criticilor români. Cu ceva din solemnitatea oracolului din Delphi, premonitor, G. Călinescu își asuma, întempestiv, răspunderea verdictului: „E adevărat că noi toți avem sentimentul intim că Eminescu este cel mai mare poet al nostru, nimeni n-a dat însă pînă acum justificarea critică a acestui sentiment”. Recunoștea unii „pași” mai ales de dată recentă, în contribuțiile aduse de G. Ibrăileanu și Tudor Vianu, dincolo de oneste „dovezi de venerație” ale unora și altora, pe care abia îi distingea de pletora admiratorilor fanatici și fanatizați pe făgașul tentativelor neisprăvite de a încredința soarta posterității eminesciene extremismelor politice. Îndată, Călinescu își da intențiile pe față, pledînd „pentru o biografie a lui Eminescu” epurată de bombasticismele în circulație de cum se stînese poetul, ca și de resurecțiile unui romantism estroptiat, melodramatic. Formulează observații, principii, își fixează chiar o poziție polemică în raport, mai ales, cu antiistorismul lui Mihai Dragomirescu, astfel încît e limpede familiarizarea totală încă de pe atunci cu vastul material documentar și fixarea, cel puțin în linii mari, a reperelor capabile să sustină o reconstruire originală, armonioasă, pătrunzătoare, animată de un exploziv orgoliu (încit, în secret, de statura lui De Sanctis și de suplețea unelțelor pomenitului Serra!). Criticul va pretinde că, o dată cristalizate contururile întreprinderii, i-a fost suficientă o lună ca să aștearnă cartea pe hirtie. Oricum, din vară și pînă în primăvara următoare, construcția se dezvoltă treptat pentru cititorii „Vieții românești”, ai „Adevărului literar”, ai „României literare”. Un ziar, „Mișcarea”, intuind priza spontană la marea public, preia capitole întregi sub formă de „seriale”. Spre mijlocul lunii aprilie 1932, editura „Cultura națională” lansă în librării „Viața”, fundamentul edificului critic călinescian — devenit, chiar din această fază, piatră de hotar pentru mentalitatea obștească, prilejul a multiple demarcații în plan interpretativ, etalon pînă și prin idiosincraziile scoase la iveală, pe loc sau mai tîrziu.

Profesorul și cărturarul

■ CÎND îmi începeam studentia, în toamna anului 1942, m-a surprins prin erudiție și prin entuziasmul cu care vorbea despre literatură un tânăr șef de lucrări, la Facultatea de Litere din București. Era un domn înalt, meru cu zimbetul pe buze și se numea Ovidiu Papadima. Făcuse studii pentru doctorat în Germania, fusese profesor de literatură română la Universitatea din Viena și publicase o carte bine primită de critică: **O viziune românească a lumii** (1941).

Au trecut de atunci patru decenii și mai bine și tînarul îndrumător al studentiei mele a împlinit, la 23 iunie, optzeci de ani. A rămas tot zvelt, cu același zimbet cald pe buze, cu aceeași tînută intelectuală, dar a lăsat să-i crească o barbă care-l face să semene cu Victor Hugo.

L-am reintilnit după 1954 în București cerîndu-i colaborarea la revista „Limbă și literatură” și chiar plănuiind publicarea unei cărți de teorie literară consacrată genului liric, pare-mi-se, carte pe care a și scris-o, dar care nu s-a mai tipărit în colecția Societății de Științe filologice. Era acum, în 1954, un nume de prima

mină în istoria literaturii române și în folclorică.

Își dăduse doctoratul în 1944 cu teza **Ideologia literară pozitivistă în literatura românească a secolului al XIX-lea — Începuturile**. Publicase o monografie dedicată lui Octavian Goga (Neam, sat și oraș în poezia lui Octavian Goga, 1942, ediția a II-a în 1944 cu titlul **Octavian Goga**), un studiu foarte original despre **Poezie și cunoaștere etnică** (1944) și o amplă carte de eseuri critice, **Creatorii și lumea lor**, 1943, reluată parțial în **Scriitorii și înțelesurile vieții** (1971).

Lucra la Institutul condus de G. Călinescu, de la înființarea lui, din 1949 și se bucura de prietenia autorului marelui **Istorie a literaturii române de la origini...** Aici a condus Sectorul de literatură română modernă și a îndrumat doctoratele ce s-au susținut la acest institut. Cu mult tact și cu o competență de tînută, a știut să ne cîștige pe toți cercetătorii mai tineri, fie la lucrările curente ale planului de cercetare, fie la elaborarea tezelor de doctorat. Sedițele de lucru erau niște colocoții foarte libere, profesorul Ovidiu Papadima respectîndu-ne intervențiile, chiar atunci cînd părerile noastre nu coincideau cu ale sale.

TRAPEZ

CCLXXXI

1329. Surzii aud totuși muzica sferelor. S-ar părea chiar că mai bine.

1330. Această lume nu va fi fiind cea mai bună dintre lumi, totuși nu-i nici cea mai rea, de vreme ce între naștere și moarte avem timp să izbucnim de citeva ori în ris.

1331. Dacă aș fi întrebat care este cel mai neprețuit dar pe care mi l-a făcut viața, poate că aș răspunde: bucuria de a vedea cum începe să ningă.

1332. Ce oameni afabili!... îmi spuneam — cred că prima oară îmi venea în minte acest cuvînt — reamintindu-mi-i în fiecare seară, înainte de a adormi, și ducîndu-le și în somn amintirea.

1333. Cei doi la care mă gîndeam cu atîta încîntare erau, nici mai mult, nici mai puțin, nepoții lui Lev Tolstoi, în cea mai directă linie cu puțință, fiii unuia dintre fiii săi. Acum aveau bărbi mari și cărunte, care îi făceau să semene cu bunicul lor, de la cărui moarte se comemorau cincizeci de ani. Cu acest prilej i-am cunoscut la Moscova, unde reveniseră la sfîrșitul războiului, după ce fuseseră multă vreme profesori de agronomie în Lugoslavia. Cit am putut să stau în preajma lor, am stat, cit am putut să vorbesc cu ei, am vorbit, cerîndu-le voie să-mi mingii obrazul de barba lor.

1334. Miroseau a tutun de Macedonia și a geamantane de piele de dinainte de primul război mondial.

Geo Bogza

SEMNELE de adeziune, iscate în rîndul celor avizați, se vor ține lanț. Perplexius, deținătorul cronicii literare la „Cuvîntul”, n-are răbdare să aștepte ziua rezervată rubricii fixe și dă un preambul pe pagina întia, la 28 aprilie: „Evenimentul se cade notat nu numai cu oarecare promptitudine, dar și cu toată gravitatea covârșitoare lui importanță”. Se înfățuia, doar, un deziderat, formulat de Anghel Demetriescu de peste 30 de ani. Pe 30 aprilie, intervenea Camil Petrescu, în „Țara noastră”, edificat grație robusteții opticii călinesciene și, odată mai mult, revoltat împotriva clișeeilor abuziv perpetuate: „Descoperim acum, în paginile d-lui Călinescu, un alt Eminescu, nesfîrșit mai conform cu neasemănața lui operă, un om de geniu cu adevărat”. Între Perplexius și Camil Petrescu se intercalase Mihail Sebastian, cu un cursiv, — cum se cheamă în limbaj gazetăresc („Cuvîntul”, 29 aprilie), — convins că, de aici înainte, legenda eminesciană va înceta să se confunde cu o „prejudecată festivă”, întreținută prin școli, de manuale obtuze. Venea rîndul lui Al. A. Philippide, în „Adevărul literar” din 8 mai: „De abia după ce citim cartea d-lui Călinescu ne putem da seama cît de falsă era iocana legendară a poetului...”. În calitate de cronicar titular al „României literare”, Sebastian revenea, la 21 mai, pentru a da un relief de specialitate impactului produs de G. Călinescu: „Cartea d-sale nu se înscrie în șirul obișnuit al explorărilor eminesciene, ci începe un drum nou.” Izolat, apar și discordanțe: la „Azi” — însă, fără ecou. Tirziu, în toamnă, răsună vocea senioară a lui Ibrăileanu: „Am citit cartea d-lui Călinescu îndată ce a apărut și încă nu mă pot desprîndi de ea. O țin lingă mine, recitesc unele pagini ori capitole întregi, pentru faptele relatate, pentru modul în care autorul le povestește, pentru imaginea ce și-a făcut-o d. Călinescu despre poet, pentru frumusețea limbii și a stilului — și-mi spun mereu: există...”. Cuvîntul cădea greu, definitiv, menit să transfere asupra autorului discutat creditul absolut, o reputație incontestabilă, căci venea din partea celui ce avea, în acel moment, cele mai bogate state de serviciu pentru promovarea cunoașterii lui Eminescu. Faptul de a nu se fi grăbit să-și rostască pă-

rerea accentuează matura chibzuință. Se mai întrezărea, apoi, un motiv ca veteranul critic să adaste visător peste paginile confratelui alt de impetuos afirmat: mărturisita „mirare” în fața unei performanțe ce i se păruse, încă în ajun, imposibilă. **Exista**, nu încăpea indoiială („o am aici, pe masă, dinaintea mea”), așa dar îl obliga, pe de o parte să-și reconsidere experiența, opțiunile, pe de altă parte, să savureze pe îndelete revelația predării ștafetei în miini experte. Înțelegerea că s-a trecut un prag, peste care el n-a îndrăznit sau n-a avut resurse să păsească. De altfel, Călinescu și observase, mai pe ocolite, mai direct, că s-a limitat la „pași” mărunți, iar Sebastian, în cronica citată, îl implica, fără menajamente, într-o departajare categorică. Cu atît mai vrednic de reținut loialitatea sa, la timp manifestată spre a tăia craca detractorilor de pe margini, celor contaminăți de „morbul eminescologic”. Căzut pe gînduri, invadat de plăcere mentorul „spiritului critic în cultura română” conchidea cu pătrundere vizionară: „Este, după umila mea părere, monumentul cel mai impunător ce s-a ridicat pînă astăzi lui Eminescu”.

MAI presus de superlativul recoltate, consacrate prin marea premiu academic din 1936, volumele succesive de analiză a Operei, concepute să alcătuiască un tot organic cu „Viața”, vor întări convingerea metamorfozei radicale operate de Călinescu în modalitatea de a-l aborda pe Eminescu. După ce a eliberat amintirea poetului de sentimentalisme desuete, a scos cu totul creația sa de sub zodia fetișului, a prejudecăților și a făcut inoperante, chiar dacă ele aveau să se mai producă, atunci și mai tîrziu, practicile conjuncturaliste, denaturante. Suflet altitudinilor introdus de G. Călinescu se va simți în ambianța semi-cențenarului. „Creativitate”, „expresivitate”, „poet dificil” și însăși noțiunea „poeziei pure” raportate la Eminescu, o terminologie recentă intra în uz, cu aplicații tehnice deseori salutare (la Vianu, la Caracostea, la Vl. Streinu) spre a confirma, în desăvirșită independență, sufletul instaurat. Va fi avut de ce să zîmbească Ortiz, de la Padova unde se retrăsese, satisfăcut de isprava discipolului. Oare, va fi remarcat cum, împins tenace de Eminescu, se emancipă vizibil din sfera „italienismului”? Mergînd la izvoarele germane ale poetului, Călinescu se restructurează în profunzime, ajunge de la De Sanctis, la Dilthey, la Walzel, la Wölflin, la Ernst Cassirer. Asemenea deschidere evidențiază un alt merit al său: de a nu fi blocat cercetarea. Prezența aparent inhibitivă, a emulat, în fond, competiția. Și, astfel, avea să fie reabilitată „eminescologia”, de rușine cîndva, — slujită, astăzi, de o cohortă de emuli întru Eminescu. Numărul lor crește neîncetat, de la Zoe Dumitrescu-Bușulenga la Ioana Em. Petrescu, Elena Tacciu, de la Constantin Noica și Edgar Papu la E. Simion, Dan C. Mihăilescu, Marin Mincu, Theodor Codreanu, de la Liviu Rusu și Eugen Todoran la George Munteanu, Mihail Drăgan, D. Vatamaniuc, Șt. Cazimir și lista e departe de epuizare. Să nu uităm, de pildă, contribuția de suplă acribie filologică a lui Petru Creția, la cirna unui colectiv editorial emerit. Natural, nu toți se așează sub steaua tutelă călinesciană. Ar fi și plicticos! Dar toți, — inclusiv cei îndreptățiți să-i conteste „modelul”, — fie și numai prin aceea că refuză, după puteri, drumurile bătătorite, șablonul, dogma, s-au integrat în confrerie, întocmai cum preconiza Călinescu, „cu o pietate care să nu deșereze în caricatură”, și, astfel, perpetuează curiozitatea lui înfinată, spiritul temerar, rafinarea continuă a mijloacelor spre a forța cu folos către inepuizabilele filoane eminesciene.

Emil Manu

Geo Șerban

„De-a lungul timpului“

aventură teatrală, ci și un om obsedat de epoca sa, o conștiință, una din marile figuri ale stîngii americane.

Pe cînd generațiile de autori care l-au succedat pe Arthur Miller și l-au concurat au adoptat în lucrările lor o atitudine ironică sau nihilistă față de situația existentă atunci în S.U.A. (criza economică, șomajul, vinătoarea de vrăjitoare), Miller a rămas un personaj drept, apărîndu-și în viață ideile și prietenii, fără să-i fie teamă de nimic. Bineînțeles, el n-a putut s-o smulgă pe Marilyn de la intențiile ei sinucigașe. Dar ar fi putut s-o facă? În orice caz, el vorbește cu multă emoție despre această superbă femeie care, între 1950 și 1960, a fost vedeta nr. 1 a ecranului american. Legătura dintre ei a fost mai inițial discretă, alcătuită din lungi conversații și din tăceri împărtășite. „Ești cea mai tristă femeie pe care am întîlnit-o vreodată“, îi spune el la un moment dat și ea luînd această observație drept un compliment, îi răspunde uluită : „Ești singurul care mi-ai spus asta“

Marilyn știe că oriunde apare provoacă efectul unei bombe. Ipocrizile zboară în tîndări și cuplurile de asemeni. Această putere distrugătoare n-o amuză însă deloc. În același timp, Arthur Miller e atît de convins că n-o s-o poată salva de propriii ei demoni, încît încearcă să renunțe la ea. Dar, curînd, Marilyn nu mai poate face față situației de vedetă. Reputația ei pâlăse. Ar vrea să trăiască la țară. Își pierde curajul și, într-o convorbire telefonică, îi mărturisește lui Arthur că „n-o să poată reuși“. Amîndoi se simt vinovați de succesele lor publice, de eșecul vieții lor și atunci începe pentru Marilyn escalada barbituricelor și criza turnării filmului *Dezaștii*. Va reuși ea să trăiască în afara vedetismului care o apasă atît de mult? „O ființă obișnuită, ce ar fi putut face altceva?“ — judecă cu luciditate Miller, adăugînd : „Ea nu-i decît Marilyn Monroe și tocmai acest lucru e pe cale s-o ucidă. Nimeni n-o poate salva, nici măcar medicul. Ea se simte trădată, sacrificată și atunci nu-i mai rămîne altceva de făcut decît să recurgă din ce în ce mai des la droguri, luate în doze din ce în ce mai mari“.

Cînd a murit, între ei nu mai exista de mult nimic. Miller n-are prostul gust de a-i plînge dispariția. Dacă nu asistă la înmormîntarea ei, o face pentru că știe că „ea nu va fi acolo“. Pentru Miller, Marilyn Monroe este dovada că în acei ani '50, „seriozitatea și sexualitatea nu puteau coabita în conștiința americană, ele respingîndu-se reciproc“.

Cartea străină

STUFOASELE memorii ale lui Arthur Miller (600 de pagini format 25,5X15). De-a lungul timpului, apărute nu de mult la editura new-yorkeză Grove Presse, nu ne înfățișează doar istoria vieții acestui renumit dramaturg american, ci însăși istoria Americii desfășurată pe citeva decenii

Memoriile lui nu încep, așa cum desigur și-a fi închipuit mulți, cu portretul unei femei, Marilyn Monroe, al cărei soț a fost scriitorul timp de cinci ani, ci cu cel al mamei sale, căreia Arthur Miller i-a acordat primul rol în ordinea intrării în scenă.

Născut în 1915, el cunoaște încă din copilărie căldura familiei sale de emigranți polonezi. Mama lui ar fi dorit ca el să aibă acces la cultura pe care ea n-a avut-o. Dar pînă a ajunge acolo, Arthur Miller, spre a putea studia la universitatea din Michigan, practică tot felul de meserii : șofer de camion, spălător de vase într-un restaurant, chelner. Împrejurare favorabilă unui creator care știe să vadă și să rețină tot ce se întîmplă în jurul său, fără nici o prejudecată. Pasiunea pentru teatru și-o va descoperi ceva mai tîrziu, lectura operei lui Ibsen și a lui Dostoievski, ca și bogata sa experiență de viață ajutîndu-l după aceea să devină, cum se știe, alături de Tennessee Williams, cel mai de seamă dramaturg american din primii douăzeci de ani ce au urmat războiului. Fidel ideii lui de a face, întocmai ca și Brecht, o artă populară, Arthur Miller s-a lansat în diverse aventuri culturale, soldate uneori cu eșecuri usturătoare. Dar scriitorul n-a renunțat. Lucrează la radio, scrie un reportaj despre viața militară, *Situația normală*, apoi un roman despre antisemitism, *Focus*, care începe să atragă atenția asupra lui.

În prima sa piesă, *Omul care avea toate șansele*, abordează marea temă care va orienta întreaga sa operă: efortul omului spre a se integra în societate. Succesul îl încununază în cele din urmă eforturile, *Toți fiii mei*, scrisă și jucată în 1947, fiind primită cu multă căldură. Peste doi ani, celebra sa piesă, *Moartea unui comis voiajor*, este jucată pe Broadway, spre a deveni apoi un succes mondial. Willy Loman, renumitul comis voiajor, care a acceptat „visul american“, rezumă destul de bine viața lui Miller însuși : „Mă simt totdeauna într-o stare tranziție“.

Hărțuit, ca mulți alți intelectuali și creatori progresiști, în timpul maccartismului, Miller și-a exprimat temerile în *Vrăjitoarele din Salem*. În *După cădere*, autorul discută atitudinea țărilor birituare la sfîrșitul ultimului război mondial. *Vedere de pe pod* aduce în fața spectatorilor docheri aflați în grevă, acțiunea acestora împletindu-se cu o dureroasă dramă sentimentală. În sfîrșit, după cele șase piese reprezentative din cele cincisprezece scrise de el (*Toți fiii mei*, *Moartea unui comis voiajor*, *Vrăjitoarele din Salem*, *Vedere de pe pod*, *După cădere*, *Prețul*, piese care figurează de ani de zile în repertoriul tuturor teatrelor din lume, de la New York la Tokio, de la Paris la Buenos Aires), Miller și-a încheiat cariera sa dramatică — dar și-a încheiat-o oare? — scriînd scenariul *Dezaștii*, spre a-l da altă șansă Marilynei Monroe, privită pînă atunci doar ca „o bombă sexuală“ a cinematografului americane și a încerca astfel s-o apere de angoasele sale depresive.

De ce n-a scris mai mult? Mai intii, pentru că el duce foarte departe grija documentației, informîndu-se timp de un an și chiar mai mult, anchetînd, atunci cînd e nevoie, la fața locului, practicînd el însuși meseria pe care vrea s-o înfățișeze. Apoi, pentru că dînd teatrului un nou stil, social și moral, el se lovea de structurile unei arte dominate în Statele Unite doar de preocuparea divertismentului.

„Dacă aș fi avut norocul, spune el undeva în aceste *Memorii*, să trăiesc într-o epocă în care ar fi existat un teatru de un înalt nivel, aș fi scris cu siguranță mai multe piese. Singura perspectivă de a birui dificultățile distribuției și ale producției în teatrul comercial, fără a mai socoti uneori eșecul anilor de muncă provocat doar de o critică superficială, îmi crează deseori sentimentul perfecte inutilității a acestei întreprinderi : de a scrie piese de teatru“.

Dar, cum ne arată această carte, Arthur Miller nu înseamnă doar formidabila lui

Scriitorul ar putea fi bănuț că exagerează atunci cînd vorbește despre această perioadă, căreia îi impută și alte pierderi, ca acelea ale lui Dylan Thomas și Brendan Behan. Dar adevărul e că societatea americană a secretat, în acei ani, o imbinare de intoleranță politică și de ferocitate față de idolii săi, iar memoriile lui Arthur Miller ne informează mai mult despre aceste otrăvuri decît despre o poveste de dragoste compromisă de la început.

Dar Marilyn Monroe, ca și celelalte două soții ale lui, Rita Slattery și celebra fotografă Inge Morath, nu sînt decît citeva din personajele care misună în paginile cărții scriitorul. Astfel, ne sînt prezenți fotograful Henry Cartier-Bresson cîntînd unui copil de un an o carte a lui Saint-Simon ; actorul W.C. Fields trăgînd într-un urs cu un pistol cu apă ; genialul Orson Welles infuriindu-se în fața microfonului unui post de radio ; „nasul“ Mafiei italiene, Lucky Luciano, dîndu-l afară pe clientii unui restaurant italian spre a minca în siguranță ; sculptorul Calder smulgînd pîlnia unui furtun spre a-și face un cornet, ca să vorbească cu un surd.

Dar nu numai ei, ci și John Kennedy, regina Angliei, John Steinbeck, André Malraux, Ilya Ehrenburg, Pablo Neruda și alții alții se perindă în cartea lui Miller, căci nimeni, sau aproape nimeni n-a scăpat din acest nou Gotha sta-

bil de el. Cum însă o autobiografie e, de multe ori, și o răfuială cu autorul însuși și cu ceilalți, Arthur Miller îi critică cu asprime pe romancierul Norman Mailer, regizorul Elia Kazan și Lee Strasberg, patronul companiei cinematografice Actor's Studio. Primul, pentru că a scris o carte oribilă despre Marilyn. (Întrebat de un confrate de ce a scris-o, Mailer a răspuns cinic : „Aveam nevoie de bani“.) Al doilea a cîntat numele prietenilor săi în fața Comisiei pentru cercetarea activității anti-americane, ceea ce a dus la excluderea lor de la orice activitate creatoare. Iar al treilea pentru că — așa cum spune autorul — „e un șarlatan“.

Principalul portret rămîne, totuși, cel al Statelor Unite, cu care Arthur Miller întretine raporturi violente de dragoste și ură.

De-a lungul timpului este o carte care, pe măsură ce o citești, devine din ce în ce mai pasionantă, din ce în ce mai variată, din ce în ce mai istorică și actuală, ea constituint — cum sublinia criticul de la „Washington Post“ — „un adevărat eveniment. Căci dacă rafturile librăriilor gem de memorii și autobiografii“, continuă același critic, „amîntirile lui Arthur Miller vor atrage pe toți pasionații artei dramatice, pe toți cei ce sînt dornici să cunoască adevăratele fațete ale Americii anilor '50 și pe admiratorii neconsolabilei eroine a atitor filme de neuitat“.

Paul B. Marian

Cu Marilyn Monroe

Un roman victorian

PROZA lui George Meredith, autor englez de solidă reputație în secolul trecut, se sprijină pe piloni atît de diferiți ca structură — în principal spiritul comic și lirismul cel mai autentic — încît recepția operei sale a fost și a rămas de-a lungul timpului extrem de contradictorie. Echilibrul instabil, derutant și adesea iritant dintre cei doi poli stilistici l-a făcut pe un comentator atît de pertinent ca Henry James să oscileze între elogiu („Meredith a izbutit să realizeze cel mai bine lucrurile cele mai bune“) și furie critică nedismulată („verbiag extravagant, aere și grații, alambicări și obscurități“). Comentariile total nefavorabile referitoare la uzura filosofiei și expresiei meredithiene, prezente în prelegerile despre roman ale lui E.M. Forster (1927), au fost urmate de o analiză critică mai nuanțată aparținînd Virginiei Woolf care sesizează o miraculoasă coeziune a tendințelor aparent ireconciliabile din romanele scriitorului victorian.

Ce înseamnă un roman de Meredith astăzi, la finele unui alt veac? În afara valorii istorice, de document al tiparelor de gîndire victoriene, epoca noastră post-modernă poate descifra în proza sa citeva prefigurări ale temelor și modalităților de comunicare specifice metaromanului, în aperturile strecurate de autor peste capul personajelor, dar verbaliza-

rea excesivă, filosofia proprie impusă cititorului cu prea multă insistență îndepărtează textul autorului englez de spiritul contemporan pînă într-o zonă în care apare iminent tentația parodiei.

*Sandra Belloni**, tipărit recent la Editura Eminescu, în traducerea semnată de Ioana și Mihai Moroiu, este un roman meredithian mediu și prin aceasta tipic. Publicat în tînerete (1864) și intitulat inițial *Emilia in Anglia*, el nu se ridică la valoarea altor scrieri, bine-cunoscute, ale autorului, ca *Egoistul*, *Diana de la răscruce de drumuri*, dar într-un fel ilustrează bipolaritatea spiritului lui Meredith : două planuri narative se desfășoară paralel, cu sporadice momente de interferență.

Spiritul ironic, olimpian guvernează relatarea întîmplărilor din familia Pole, din rîndul căreia se reliefează, rezistent și comice, dar nu lipsite de o anumită grație, cele trei surori pline de ambiții și de principii, promotoare ale „Simțirilor Înalte și Nuanțelor Elevate“, ființe ce își primă și senină îndrîjire tot ce au mai bun în ele. Cu aceeași detașare ironică Meredith realizează și citeva crochiuri de personaje în acuaforte — d-na Chump, irlandeză limbută, neînhăbită, Pericles, milionarul meloman, Sir Purcell Barrett, prototipul sentimentului incorigibil.

Modul de a fiînța al majorității caracterelor din acest plan este conversația. Verva, replica inteligentă, expresia epigramatică, înundă saloanele, parcurile, străzile, iahturile, crîngurile unde ele evoluază. Aerul din jurul lui vibrează de idei originale, care intră într-un dialog perpetuu cu ale autorului.

Pe un alt nivel se derulează povestea Sandrei — Emilia Belloni. Urmărind-o, cititorul se găsește într-o lume diferită, fără focurile bengale ale inteligenței, fără paradoxuri, o lume generată de spiritul liric al lui Meredith, autorul care a creat citeva personaje feminine memorabile în literatura engleză. Emilia este fără îndoială unul din ele. Prodat al Naturii, nu al Societății convenționale, ea apare ca un amestec rar de pasiune, devotament, ar-

doare, franchețe și feminitate. Scenele de inefabilă poezie în care „incantațiile nepămintene“ ale cîntăreței Emilia țin o adevărată vrajă sub razele lunii ne relevă un alt Meredith, un romantic în vestimintele unui impresionist, sensibil la armonia interioară a unei muziciene autentice. În veacul trecut doar George Sand pare a fi izbutit, în romanul *Consuelo*, un portret la fel de pregnant al unei naturi inspirate de genul muzicii. Meredith a re-luat istoria Emiliei — cîntăreața predestinată, s-ar zice, unei alianțe cu un grec milionar — în romanul *Vittoria*, mutînd acțiunea în Italia, unde eroina își pune întreaga energie umană și artistică în slujba cauzei patrioților italieni care la 1848 luptau pentru eliberarea de sub ocupația austriacă.

Sandra Belloni este o ilustrare a multiplelor calități care au făcut din George Meredith romancierul cel mai prețuit de la finele secolului trecut : între altele percepția ascuțită a detaliului plin de semnificație (șiretul desfăcut al Emiliei, remarcat cu promptitudine critică de domnișoarele Pole în timpul recitalului silvestru), forța unor scene comice (bătălia dintre cele două cluburi rustice rivale, tratarea hainelor imbibate de bere cu parfumul d-nei Chump), ratate uneori din nefericire printr-un exces de explicare în final, dar mai ales reliefația nuanțelor celor mai fine din chimia relațiilor interumane, în centrul acestora aflîndu-se iradiantul personaj al Emiliei.

Nuanțe pe care aleasa versiune românească a celor doi traducători le restituie integral, cu nobilă suplețe și un remarcabil simț al variației ritmurilor interioare, ce apar în limba română distincte, dar totodată armonios reconciliate.

Cititorul nostru face astfel cunoștință cu încă un roman al unui scriitor care, dacă nu mai poate fi autoritatea spiritală care era pe la 1900 în Anglia și se află încă în golul dintre două valuri, după expresia lui E.M. Forster, rămîne totuși o voce cu un accent inimitabil, un maestru al ficțiunii romanești din epoca sa.

Radu Surdulescu

* George Meredith, *Sandra Belloni*. Traducere de Ioana și Mihai Moroiu, Editura Eminescu, 1989.

Scurtă autobiografie

M-AM născut la 11 (23) iunie 1889 lângă Odessa (Bolșoi Fontan). Tatăl meu era atunci inginer-mecanic în cadrul flotei. Cînd împlinisem un an, familia noastră s-a mutat în nord — la Tarskoe Selo. Acolo am trăit pînă la vîrsta de șaisprezece ani. Cele dintîi amintiri ale mele sînt din Tarskoe Selo : splendoarea verde, jilavă a parcurilor, imășul, unde mă ducea dădaca, hipodromul, unde alergau niște căluți mici și bălțați, gara veche și altele, care au intrat ulterior în Oda la Tarskoe Selo.

Verile mi le petreceam lângă Sevastopol, pe țărmul golfului Strelet, și acolo m-am împrietenit cu marea. Cel mai mult, în acești ani, m-a impresionat vechiul Hersones, în vecinătatea căruia locuim.

Am învățat să citesc după abecedarul lui Lev Tolstoi. La cinci ani, asistînd la lecțiile pe care învățătoarea le făcea cu copiii mai mari, am început și eu să vorbesc franțuzește.

Prima poezie am scris-o cînd aveam unsprezece ani. Am deprins gustul versurilor nu prin Pușkin și Lermontov, ci prin Derjavin (**La nașterea băiatului de porfir**) și prin Nekrasov (**Gerul Nasul Roșu**). Aceste bucăți le știa pe de rost mama.

Am învățat la Liceul de fete din Tarskoe Selo, la început slab, apoi mult mai bine, însă totdeauna fără tragere de inimă.

În anul 1905, părinții mei s-au despărțit, și mama, împreună cu copiii, a plecat în sud. Am locuit un an întreg la Eupatoria, unde mi-am pregătit în particular examenele pentru penultima clasă de liceu. Îmi era dor de Tarskoe Selo și am scris o multime de versuri slabe. Ecourile revoluției din anul 1905 ajungeau cu greu în Eupatoria cea ruptă de lume. Ultima clasă am făcut-o la Kiev, la Liceul Fundulev și am absolvit-o în anul 1907.

Am intrat la facultatea de drept de la Institutul de fete din Kiev. Cîtă vreme am studiat istoria dreptului și mai cu seamă latina, am fost multumită, însă cînd am început obiectele de drept propriu-zis, mi-a scăzut interesul pentru cursuri.

În 1910 (25 aprilie stil vechi) m-am căsătorit cu N.S. Gumiliov și am plecat pentru o lună la Paris.

Construirea noilor bulevarde în trupul viu al Parisului (pe care a descris-o Zola) încă nu se isprăvisc (bulevardul Raspail), Werner, prietenul lui Edison, mi-a arătat două mese la Taverne de Panthéon și mi-a spus : „Aceștia sînt social-democra-

ții dumneavoastră, aici — bolșevicii, iar acolo — menșevicii“. Cu succes schimbător, femeile încercau să poarte pantalonii (**jupes culottes**), ori umblau cu picioarele aproape înfășate (**jupes entravées**). Versurile se aflau într-o totală paragină, erau cumpărate numai pentru vinițele unor pictori mai mult sau mai puțin cunoscuți. Încă de atunci mi-am dat seama că pictura pariziană înghițise poezia franceză.

Ne-am mutat la Petersburg și m-am înscris la Institutul de istorie a literaturii al lui Raev. Versurile pe care le-am scris în această perioadă au intrat ulterior în primul meu volum.

Cînd mi-a căzut în mină volumul **Sipetul de chiparos** al lui Innokenti Annenski, am fost uluită și l-am citit uitînd de toate pe lume.

În anul 1910, criza simbolismului devenise evidentă, și poeții începători nu mai aderau la acest curent. Unii s-au îndreptat spre futurism, alții — spre akmeism. Împreună cu tovarășii mei de la Primul Atelier al poezilor — Mandelștam, Zenkevici și Narbut — eu m-am făcut akmeistă.

Primăvara anului 1911 am petrecut-o la Paris, unde am fost martora celor dintîi triumfuri ale baletului rus. În 1912 am traversat Italia de Nord (Genova, Pisa, Florența, Bologna, Padova, Veneția). Impresia produsă de pictura și arhitectura italiană a fost uriașă : semăna cu un vis pe care îl ții minte toată viața.

În anul 1912 a apărut primul meu volum de versuri — **Seara**. În total au fost tipărite trei sute de exemplare. Critica l-a primit cu bunăvoință.

La 1 octombrie 1912 s-a născut unicul meu fiu, Lev.

În martie 1914 a apărut cel de al doilea volum — **Mătânii**. I-a fost hărăzit să trăiască aproape șase săptămîni. Pe la începutul lui mai, sezonul petersburghez începea să se stingă, încet-încet, toți se împărășiau care și pe unde. De data asta plecam din Petersburg neștiînd că ne despărțim de el pentru totdeauna. Nu ne-am mai întors în Petersburg, ci în Petrograd, din secolul al XIX-lea ne-am trezit brusc în cel de al XX-lea, se schimbase totul, începînd cu înfățișarea orașului. Nimeni nu s-ar fi îndoit că un volumaș cu versuri de dragoste al unui autor debutant n-o să piară înghițit de virtuozul evenimentelor mondiale. Timpul însă a hotărît altfel.

Verile mi le petreceam în fosta gubernie Tver, la cincisprezece verște de Bejejk. Locurile nu aveau nimic pitoresc : ogoare, dispuse în patrute egale pe un

teren deluros, mori, smîrcuri, mlăștini asanate, holde, peste tot numai holde. Acolo am scris multe dintre versurile care au intrat în volumele **Mătânii** și **Stolul alb**. **Stolul alb** a apărut în septembrie 1917.

Cititorii și critica au fost nedrepti cu acest volum. Nu știu de ce se consideră că a avut mai puțin succes decît **Mătânii**. Culegerea a apărut în împrejurări cu mult mai dramatice. Transporturile nu mai funcționau — volumul n-a putut fi trimis nici măcar la Moscova, întregul tiraj s-a vîndut la Petrograd. Revistele, una cite una, încetau să mai apară, zăzările — de asemenea. Din această pricină, spre deosebire de **Mătânii**, **Stolul alb** nu s-a bucurat de o presă zgometoasă. Foamea și dezastrul creștea pe zi ce trecea. Oricît ar părea de ciudat, toate aceste împrejurări nu se mai iau astăzi în considerație.

După Revoluția din Octombrie am lucrat la biblioteca Institutului Agronomic. În 1921 mi-a apărut volumul de versuri **Patlagină**, în 1922 — **Anno Domini**.

Cam de pe la mijlocul deceniului al 3-lea am început să mă ocup cu multă râvnă și mare interes de arhitectura vechiului Petersburg și cu studierea vieții și operei lui Pușkin. Rezultatul cercetărilor mele pușkiniene s-a concretizat în trei lucrări : **Ultimul basm al lui Pușkin**, „**Adolphe**“ de Benjamin Constant în opera lui Pușkin și „**Oaspetele de piatră**“ al lui Pușkin. Toate, la vremea lor, au fost publicate.

Studiile Alexandrina, Pușkin și țărmul Nevei la vîrsarea în mare, Pușkin în anul 1828, la care lucrez de aproape douăzeci de ani, vor intra pe seama în volumul **Sfîrșitul lui Pușkin**.

De la mijlocul deceniului al 3-lea nu mi s-a mai publicat aproape nici o poezie nouă și nici una dintre cele vechi nu s-a reditat.

Războiul de Apărare a Patriei m-a găsit, în 1941, la Leningrad. La sfîrșitul lui septembrie, în plină blocadă, am zburat cu avionul la Moscova.

Pînă în mai 1944 am locuit la Tașkent, urmăream cu lăcomie știrile despre Leningrad, despre front. Ca și alți poeți, am mers deseori prin spitale și am recitat versuri ostașilor răniți. La Tașkent am aflat pentru primă oară ce înseamnă umbra de copac și sunetul apei pe o căldură arzătoare și am mai aflat ce înseamnă bunătața omenească : la Tașkent am fost multă vreme greu bolnavă.

În mai 1944 am sosit cu avionul în Moscova imprimăvîrîată, cu sufletul plin de speranțe luminoase și de așteptarea

1889-1966

apropiatel victoriei. În iunie m-am întors la Leningrad.

Fantoma teribilă, care se dădea drept orașul meu, m-a uimit într-atît, încît această întîlnire a mea cu el am evocat-o în proză. Atunci s-au zămislit reportajele **Liliacul și în vizită la moarte** — ultimul despre recitalurile de poezie pe front, în Terioki. Proza a fost întotdeauna pentru mine și mister, și ispită. De la începutul începutului am știut totul despre versuri — niciodată n-am știut nimic despre proză. Primele mele încercări au fost foarte lăudate, eu însă nu credeam în laude. Am cerut părerea lui Zoșcenko. M-a sfătuit să scot anumite lucruri, cu restul s-a declarat de acord. M-am bucurat. Pe urmă însă, după arestarea fiului meu, le-am dat pradă focului, împreună cu toată arhiva.

M-au interesat întotdeauna problemele traducerii artistice. În perioada postbelică am tradus mult. Mai traduc și acum.

În anul 1962 am isprăvit **Poemul fără erou**, la care am scris douăzeci de ani. Iarna trecută, în ajunul anului Dante, mi-a fost dat să aud din nou sunetele limbii italiene — am fost la Roma și în Sicilia. În primăvara anului 1965 am călătorit în patria lui Shakespeare, am văzut cerul britanic și Atlanticul, m-am întîlnit cu prieteni vechi, am cunoscut alții noi, am vizitat încă o dată Parisul.

N-am încetat niciodată să scriu versuri. Pentru mine, ele constituie legătura cu timpul, cu viața nouă a popoului meu. Cînd le scriam, trăiam ritmurile ce vibrau în istoria eroică a țării mele. Sînt fericită că am trăit în anii aceștia și am fost martorul unor evenimente fără seamăn.

Amintirea poetului

Precum o pasăre
ecoul îmi răspunde
BORIS PASTERNAK

1

S-a stins de ieri un glas fără de seamăn,
Cel ce vorbea dumbrăvilor s-a dus,
Cu spicul plin de viață-i astăzi geamăn,
Cu ploaia fină ce-o cînta nespus.
Au înflorit, primind această moarte,
Atîtea flori în lume cite sînt,
Și liniștea căzu pînă departe,
Peste planeta firavă... Pămînt.

1960

2

Fiiceii lui Oedip cel orb — asemenea
Muza spre mormînt a dus profetul.
Și-a-nflorit un tei năting devreme-n
Maiu-ndoliat, urcînd de-a dreptul
Spre fereastra unde el odată
Mi-a mărturisit cu glas șoptit
Că un drum de aur îl așteaptă
Și-i de Domnul însuși ocrotit.

1960

A libertate mierea-n scoc
Miroase. Prafu-a spic.
Fecioara gură — a busuioc,
Iar auru — a nimic.
Rezeda-i apă de izvor,
Iubire-i mărunț clar,
Un strop de singe — tuturor
Miroase-a singe doar...

În van procuratorul Romei,
Pillat, pe miini s-a fost spălat,
În fața gloatei furioase ;
Zadarnic însăși Lady Macbeth
De roșii stropi își tot ștergea
Înguste, palmele arzînd,
În bezna loggiei regale...

1933

Ultimul toast

Eu beau pentru-n cămin pustiu
Și soarta-n miini mi-o iau,
Sîngurătatea-n doi o știu,
Și pentru tine beau.

Beau pentru crudul meu stăpin
Cu ochi și buze reci,
Și-n fața Domnului rămîm
Neizbăvită-n veci.

1934

N. TIRSA : Portretul Annei Ahmatova
(guașe, 1927)

Ecoul

Drumuri închise demult în trecut,
Trecutul de ce mă mai cheamă ?
Și ce e acolo ? Doar singe durut,
Și-o ușă zidită, o veșnică rană.
Ori vine ecoul ce încă nu poate
Să tacă, nu știe, nu vrea...
Și strigă la fel cum strigă din toate
Toți cei care zac în inima mea.

1960

Ultimul trandafir

Cu Morozova am făcut mătânii,
Cu fiica lui Irod m-am prins în dans,
Și fum am fost din flacăra Didonei,
Și cu Ioana d'Arc pe rug am ars.

O, Doamne, vezi și tu, sînt obosită
Să tot trăiesc, să mor și să re-nviu,
Ia-mi totul, dar mai lasă-mi o clipită
Roșeața ăstui trandafir tîrziu.

1962

Salcia

În horbote de liniști am crescut,
Odaia-i de copil mi-o dase veacul.
Nu glasului de om îi purtam dragul,
Ci vîntului ce-mi glăsuia plăcut.
Urcii și brusturi — dragi îmi fură mie,
Dar și mai mult — o salcie-argintie.

Și, iubitoare, ea a fost trăit
Cu mine toată viața, dintre ramuri,
Suflîndu-mi vise-n insomnii, la geamuri.
Și — ce ciudat ! — i-am supraviețuit.
O buturugă-i azi, cu voci străine,
Și alte sălcii au ceva de spus
Sub ceru-acela-al nostru... Tac în
mine,
De parcă-un frate-n moarte s-ar fi dus.

1940

E-atît de simplu s-o pornești în moarte,
Și să te stingi deodată lin, senin,
Poetul rus de asta n-avu parte,
Nu i s-a dat lui moartea fără chin.

Ci mai degrabă plumbul ce-l apasă
Va dezlega al cerului hotar,
Ori spaima răgușită și păroasă
Din piept va smulge viața-i, ca din jar.

1925

Trei toamne

Zimbirile verii-mi rămîn ne-nțelese
Și-n iarnă mister nu găsesc,
Văzut-am eu însă-ntr-un an mai adese
Trei toamne-nfrățite firesc.

E prima — alai bramburit și voios,
În ciuda părelniciei veri,
Sînt frunzele — file risipite pe jos,
Picla miroase-a dulceag lămios
Și-i totu-n lumină ca ieri.

Întîii la horă-s mesteceni sub soare,
Vestmint argintiu îmbrăcînd,
Ei scutură lacrimi curînd trecătoare,
Prin gard, spre-un vecin tremurînd.

Abia la-nceput — sînt toate aceste,
O clipă, un singur minut,
Și-a doua, precum conștiința sosește,
Un raid ucigaș nevăzut.

Par toate de-odată străine, bătrine,
Plăcerile verii s-au dus,
Cu marșuri de trîmbiși auzul rămîne,
Prin ceață plutînd, pînă sus.

E bolta cea naltă închisă și rece,
În valuri de smîrnă, mai grea,
O spulberă vîntul urlînd, cînd petrece,
Și toți înțeleg că drama ce trece
Nu-i toamna a treia, ci moartea,
chiar ea.
1943

Lui N. P.
Și inima de-acum nu-mi mai răspunde
La glas-mi tresăltînd de-amare vești,
Sfîrșit e totul... Cîntul meu pătrunde,
În beznă, unde însuși nu mai ești.

1953

În românește de
Petre Ghelmez
și Nicolae Iliescu

Din nou, Beatles I

● O știre de senzație în lumea muzicii — formația **Beatles** (minus, firește, John Lennon) se reunește din nou, urmând să intre într-o susținută campanie de concerte. Incredibil, s-a spus, mai ales că zvonuri fuseseră multe timp de ațiția ani, zvonuri susținute, așa cum s-a văzut, mai mult de speranța celor îndrăgostiți, generație după generație, de muzica acestei formații care a însemnat atât de mult pentru evoluția sonorităților și concepției componistice contemporane. Dar, de această dată, nu mai este vorba despre un zvon, ci despre o știre absolut oficială. Anunțul a fost făcut de Paul McCartney în cadrul unei conferințe de presă la Roma unde se afla pentru a prezenta un nou program la RAI, afirmând că acum „domnește o bună pace” între el, George Harrison, Ringo Starr și Yoko Ono. Anunțul, așa cum era de așteptat, a produs senzație, iar reporterii, luați destul de pe neașteptate, după ce s-au repezit la

liniile de telefon și telex, au revenit cu firească întrebare: care este primul proiect al formației **Beatles** în noua sa formulă de existență?

Primul obiectiv, a răspuns Paul, acum în vîrstă de 47 de ani, este continuarea lucrului la filmul **The long and winding road** (întrerupt în 1969) care „va prezenta numeroase imagini inedite ale grupului nostru și va surprinde printr-o muzică de o calitate superioară”. Paul a mai afirmat că „au fost create toate condițiile pentru ca să pot începe să scriu din nou muzică împreună cu George”, subliniind un lucru nou și anume „colaborarea excepțională avută pînă acum cu Elvis Costello”. „Există cu siguranță un viitor al formației **Beatles** — a afirmat, în încheiere, plin de încredere, Paul McCartney, iar comentariile ulterioare difuzate de agențiile de presă pomeneșc chiar de un viitor album pînă la mijlocul anului viitor...

Cr. U.

Premiu

● **Globul de aur** este distincția pe care Clubul presei străine din Italia o decernează celui mai bun film produs de studiourile din această țară. Pentru 1989, premiul (atribuit săptămîna trecută) a revenit filmului **Ladri**

de saponelle semnat de Maurizio Nichetti, „o virentă satiră la adresa televiziunilor private, precum și un semnal de alarmă față de manipularea deliculelor și fragmentarea lor cu sloganuri publicitare”.

Eveniment discografic

● A apărut, înregistrată pe disc, opera **Don Giovanni** de Bertrati-Gazzinga, mult mai puțin cunoscută decît cea semnată de Da Ponte-Mozart, într-o înregistrare de excepție, realizată anul trecut la festivalul de la Montpellier. Orchestra de

cameră din Padova, dirijor Philippe Herrewoghe, are alături corurile reunite ale festivalului, iar în rolurile principale au fost distribuiți Françoise Pollet, Rachel Yakar și Jean-Luc Chaignaud. La clavicin este Yvon Repérant.

George Clare : „Ultimul vals la Viena”

(Macmillan, Londra, 1982)

● În 1941, la sugestia comandantului său, Georg Klaar, voluntar în armata britanică, și-a schimbat numele în George Clare. Fusese admis într-o unitate combatantă și trebuia prevenită posibilitatea ca hitleristii să-l depisteze originea dacă ar fi căzut în minile lor. O origine de care, de altfel, se declară foarte mîndru. Se trage dintr-o familie de medici militari evrei din Viena. Străbunicul lui, dr. Herrmann Klaar (1816—1891), doctor în medicină al Universității din Viena, a practicat medicina la Cernăuți pînă la vîrsta de 33 de ani, cînd s-a angajat ca medic militar, după care și-a continuat studiile, obținînd diploma de chirurg la Universitatea din Cracovia și a rămas în armată pînă la vîrsta de 52 de ani, ieșind la pensie cu gradul de maior din funcția de chirurg-șef de regiment. În timp ce se afla staționat cu unitatea lui în Italia, una din fiicele sale s-a căsătorit cu un prinț de Collona. Fiul lui mai mic, Ludwig (1849—1922), bunicul lui George Clare, de asemenea medic cu gradul de maior în armata austro-ungară, a fost una din notabilitățile Vienei, deținînd, în momentul pensionării, titlul de medic-șef al orașului. Nu-

mai dol dintre fiul lui, Paul și Joseph, au primit permisiunea tatălui lor de a studia medicina. Tatăl lui George, Ernst Klaar, a făcut studii economice și a devenit înalt funcționar de bancă.

Subtitlul cărții *Ultimul vals la Viena* este „Disstrugerea unei familii — 1842—1942”. Autorul a încercat, scriînd-o, să-și răspundă la întrebarea: „De ce au trebuit să moară părinții mei, Ernst și Stella Klaar și milioane de alți oameni, exterminați, ca și ei, ca și cum ar fi fost niște lighioane răufăcătoare?”. Fără sentimentalisme și fără a încerca să înfrumusețeze trecutul, el trasează, paralel, o istorie a familiei sale, tipică pentru clasa mijlocie intelectuală, căreia îi aparținea, și o schiță a evoluției Austriei în secolul al XIX-lea. Propria sa biografie, nici ea idealizată, curge firesc, pînă la adolescență (s-a născut în 1920), într-o vreme de schimbări al căror final catastrofal nimeni din preajma lui n-avea cum să-l întrevadă.

Cronica de familie — interesantă ca orice document despre oameni adevărați, nici măcar buni, nici măcar răi ca alții —, se întrerupe abrupt după Anschluss, cînd, în ajunul războiului, membrii cla-

● Unul dintre cei mai renumiți poeți și eseisti englezi, Stephen Spender, semnează în săptămînalul „Observer” cronica unei cărți consacrate scriitoarei Mary McCarthy (în imagine). Scrisă de Carol Gelderman, lucrarea este nu doar biografia prozatoarei, ci și portretul epocii contemporane. Născută în 1912 la Seattle în S.U.A., Mary Mc-

Arhiva Remarque

● Arhiva Erich-Maria Remarque (1898—1970) a fost inaugurată recent la Osnabrück (R.F.G.), orașul său natal. Printre cele mai valoroase documente reunite aici se numără manuscrisul unei autobiografii, scrisă în 1956, și nepublicată pînă acum, precum și un volum ilustrat privind ecranizarea romanului său de mare succes **Pe frontul de vest nimic nou**. Arhiva dispune de prime ediții ale operelor lui Remarque, desene originale ale scri-

torului, articole din ziar și reviste referitoare la opera sa. Cu acordul soției lui Remarque — Paulette Gaddard — specialiștii pot consulta microfilmele conținînd moștenirea literară a scriitorului, care numără 62 000 de pagini și se află în păstrare la New York. Această a pus condiția ca documentele referitoare la prezența altor femei în viața scriitorului — Marlene Dietrich de exemplu, să fie date publicității numai după moartea sa.

Desene animate... precolumbiene

● Colaboratori ai Centrului latino-american de studiere a moștenirii culturale și științifice a civilizațiilor străvechi au descoperit o serie de desene neobișnuite în perimetrul orașului aztec Maovskksvoam. Pe ruinele zidurilor care înconjurau orașul s-au păstrat foarte bine desene înfățișînd scene de sacrificiu la sărbătoarea Lunii. Cercetătorii au fost intrigăți de repetarea unor cicluri de figuri rituale, care se deosebesc unele de altele numai prin mici amănunte. La descifrarea tainei acestor fresce a contribuit intim-

plarea; trecînd pe lângă zid într-un automobil, un colaborator al expediției a observat că figurile „se mișcă”, întocmai ca în filmele animate. După cum au stabilit specialiștii, cea mai bună vizionare se poate realiza la o viteză de deplasare de 18 kilometri pe oră. Este tocmai viteza pe care o ating în galop lamele, animale folosite în mod tradițional în Anzi ca mijloc de deplasare și transport. „Filmul” ar putea fi vizionat și alergînd în jurul zidului, dar oboseala provocată de efort ar reduce nivelul estetic al percepției anticului „film de animație”.

ză, sau descoperînd frumusețile orașelor străine prin care a fost detașat tatăl lui. La fața locului avea să se dămirească ce nenoroc au avut: jandarmeria locală dejuca eforturile de a-l proteja ale Rezistenței, intervenția președintelui băncii, Reuter, pe lângă viitorul ministru de externe al Franței, Couve de Murville, pe atunci demnitar la Vichy, a venit prea tîrziu.

Tragicul destin al familiei Klaar a fost destinul a milioane de familii. Din perspectiva acestui micro-univers nimicit, imensitatea Holocaustului își pierde caracterul abstract de orare înimaginabilă. Iar imbinarea continuă a istoriei Klaar-ilor cu istoria țării lor și a Europei permite să se înțeleagă „cum a fost cu puțință”. „Nazștii — arată George Klaar referîndu-se la evoluția Germaniei — au înaintat la început foarte prudent. După fiecare pas testau atent reacția opiniei publice înainte de a face pasul următor.” Din aproape în aproape, omul, considerau ei, se deprinde să accepte orice, fără să-și mai dea seama de grozăvie.

Al. O.

Pasiunea unei scriitoare

Musical

● Imaginea îi prezintă pe actorii Michael Ball (Alex) și Ann Crumb (Rosa) într-o scenă din noul musical **Chipurile dragostei** de Andrew Lloyd Webber, bazat pe

usturătorul roman scris de scriitorul englez, Garnett (1892—1981), rui premieră a avut recent pe scena Teatrului „Prince of Wales” Londra.

Festivalul de la Spoleto

● Trei opere lirice, 11 piese de teatru, 42 de concerte și trei balete figurează pe afișul celei de-a 32-a ediții a Festivalului de la Spoleto (27 iunie — 16 iulie). Programul include, de asemenea, patru expoziții și o retrospectivă a filmului italian de la începutul anilor '60. În deschiderea festivalului — opera fantastică a lui Jacques Offenbach, **Povestirile lui Hoffmann**, sub bagheta lui David Stahl, iar în încheiere — **Simfonia a III-a** de Gustav Mahler, dirijor fiind Spiros Ar-

giris. Ca momente de mare atracție se mai anunță: o operă a compozitorului belgian Paul Up inspirată din viața actriței americane Marilyn Monroe, un spectacol al Balletului Național din Senegal, o comedie avînd ca erou pe marele ciclist italian Fausto Coppi, scrisă de belgianul Rene Kalinski și intitulată **Skandalon**, precum și spectacolul cu Nimeni nu va scrie conclonului de Gabriel Garcia Marquez, în regia lui Carlo Jimenez.

„Svenenglish”

● Pătrunderea masivă a cuvintelor engleze în limba suedeză trezește tot mai des proteste în rîndul opiniei publice din această țară. Suedezii au motive tot mai serioase să se teamă de influența nefastă pe care o au asupra limbii lor materne

englezișmele pătrunse atît în limba literară cit și în limbajul diferitelor domenii de activitate. Noul idiom în curs de formare prin imbinarea suedezei cu engleza este tot mai des definit prin termenul „svenenglish”.

Ecranizare

● O povestire de Theodor Fontane, **Șahul din Wuthenow**, stă la baza filmului omonim realizat în studiourile televiziunii din R.D. Germană. Acțiunea se petrece în Prusia anulul 1806. Rolul titular este interpretat de Michael Gwisdek (în imagine — într-o scenă din film, alături de Petra Keling).

„O satiră amară”

● Așa consideră criticul Jean-Claude de Coerec („Le Figaro magazine”) noul roman al scriitorului și gazetarului Jean Ferniot, **Miracolul din sat**. Un eveniment considerat fără egal tulbură liniștea unei așezări, un soi de Clochemerle contemporan: fata proprietarului cafenelei prelinde că a avut o viziune și Prilej de nesfîrșite mentarii, interpretării, discuții, conflicte între notabilități sau simpli cetățeni. Jean Ferniot, cu vervă pamfletară, descrie atmosfera, satirizînd-o cu o „bucurie sălbatică”. Cu o gazetarului încercat, romancierul înfățișează cu amărăciune o galerie de tipuri incluse în **Miracolul din sat**, ed. Grasset.

N. IONIȚĂ

„Verba volant...” ?

„Îți pierzi timpul cultivînd cuvintele”
(Hesiod, Munci și zile)

Antologie

● Asociația vest-germană „Colocviul literar din Berlin“ a publicat, în seria „Antologie europeană“, volumul *Noua literatură din Lituania, Albania, Islanda și Finlanda*, în cadrul căruia au fost prezentați cititorilor din R.F.G. doi dintre cei mai cunoscuți poeți albanezi contemporani Fatos Arapi și Natasha Lako.

Cei mai buni actori

● Isabelle Adjani și Dustin Hoffman sunt pentru cineații francezi cei mai buni actori ai anului 1989: este concluzia unei anchete realizate de săptămânalul „Journal du Dimanche“. Aprecierea a fost cîștigată de Isabelle Adjani pentru rolul titular din filmul *Camille Claudel* iar de Dustin Hoffman cu personajul din *Rain Man*.

Soții Reagan : memorii

● Fostul președinte al Statelor Unite, Ronald Reagan, a semnat de curind un contract în valoare de cinci milioane dolari pentru publicarea unui volum de memorii. Spre deosebire de alte personalități care și-au publicat memoriile, Ronald Reagan a hotărît să și le scrie singur.

Tot un volum de memorii, dar numai pentru două milioane dolari, va publica și Nancy Reagan, soția fostului președinte american. Ea s-a hotărît să facă acest pas la aflarea veștii că Kitty Kelly, care s-a specializat în publicarea unor cărți de scandal referitoare la viața unor personalități americane (volumele ei despre Jacqueline Kennedy-Onassis și Frank Sinatra au devenit best-sellers-uri) a început să stringă, deocamdată foarte discret, materiale despre activitatea fostei prime doamne americane din vremea cînd aceasta era actriță...

În concert

● „Marea doamnă“ a „song“-ului britanic, Shirley Bassey (în imagine) a întreprins un turneu pe continent, cu un repertoriu retrospectiv incluzînd celebrele ei „hit“-uri — de la melodiile de musical pînă la cîntecele lansate de „Beatles“.

Un viitor spectacol

● Cunoscutul actor și regizor german Maximilian Schell, reputatul sculptor american George Segal și colectivul Teatrului-studio de la Moscova, condus de Oleg Tabakov — iată cîteva din atribuțiile de garanție ale spectacolului cu piesa *Credință, Dragoste, Speranță* de Odon von Horváth (1901—1938), în pregătire pe scena moscovită. Interpretii acestei povești înfățișînd distrugerea nemiloasă a personalității, pieirea unui suflet omenesc într-o societate indiferentă și obtuză, nu sînt cunoscuți deocamdată. Interesant este faptul că pentru realizarea scenografiei a fost invitat sculptorul George Segal care își face astfel debutul ca pictor de scenă. Opțiunea aparține regizorului, considerînd că stilul lui Segal se îmbină uimitor de armonios cu imagistica realistă și uneori suprarealistă a lui Horváth. Premiera este prevăzută pentru toamna acestui an.

Eminescu la Biblioteca Română din Paris

■ DESCHISĂ în ianuarie 1988, Biblioteca Română din Paris și-a înscris în programul său de activitate o serie de manifestări menite să facă cunoscute publicului parizian principalele coordonate ale culturii românești. Firește, pentru anul acesta la loc de frunte s-au aflat serile consacrate Centenarului Eminescu: s-a hotărît ca în prima jumătate a anului să aibă loc în fiecare lună cite o manifestare „Eminescu“, care să cuprindă expunerile, recitări din opera eminesciană, expoziție de carte, filme, audiții muzicale, dezbateri.

Aceste manifestări au avut loc în atmosfera prielnică a Parisului, marcată de festivitățile prilejuite de bicentenarul Revoluției franceze. Este un lucru bine cunoscut că Eminescu a evocat Revoluția franceză în marea sa „legendă a veacurilor“. „Memento mori“, al cărei model era opera lui Victor Hugo, mult admirat de poetul român. Cit despre Parisul însuși, Eminescu l-a înfățișat amplu în „Impărat și proletar“, marea cetate fiind teatrul Comunei din Paris („Parisul arde-n valuri, furtuna-n el se scaldă, ...Evl e un cadavru, Paris — al lui mortmint“).

Prima expunere, cea din luna ianuarie, a fost făcută de Paul Miclău și ea a avut ca titlu simbolic „Nașterea unui geniu“. După prezentarea evoluției personalității și creației eminesciene, am dezvoltat ipoteza că Eminescu este un demiurg al verbului, mai exact, al semnificației. Preluînd înțelesurile spațiului românesc, precum și pe cele care sînt luate de pulsunile propriie sale ființe, Eminescu le supune unei „alchimii“ personale, creînd noi comori de semnificații pe care le reproiectează asupra lumii noastre; de la el încoace o citim cu alți ochi, cu ochii eminescieni.

Am lucrat direct asupra alcătuirii și iradierii semnificației eminesciene timp de mai bine de cinci ani, de cînd încerc să transpun în limba franceză poezia lui Eminescu. Fructul acestei strădanii este recentul volum „Poésies“, publicat de Editura Minerva și nu pot să exprim toată bucuria de a fi văzut cîteva exemplare aici, la Paris, înainte difuzării în țară. Am împărțit problematica transpunerii versului eminescian în franceză în cadrul Centrului Interuniversitar de Cercetări și Studii Românești, condus de profesorul Alvaro Roqueti și organizat la Sorbona Nouă (Paris III), unde am prezentat o comunicare.

În luna martie, firul expunerilor consacrate lui Eminescu la Biblioteca Română din Paris a continuat cu „lecția“ conferențierei Elena Slave de la Universitatea din București, despre „Imaginea poetică

în proza lui Eminescu“, ilustrată cu fragmente semnificative din operele respective. În felul acesta, publicul și-a putut face o imagine mai complexă asupra întregii creații eminesciene.

Cred însă că centenarul Eminescu are menirea nu numai de a reactualiza coordonatele operei marelui poet, ci și de a propune noi modele de interpretare a acesteia. Este ceea ce și-a propus dezbaterii din aprilie și mai ales cea din mai. În cadrul primei, a vorbit profesorul Gheorghe Bulgăr, de la Universitatea din București, actualmente profesor de română la Universitatea din Bordeaux, despre „Eminescu azi“.

Actualitatea demersurilor poetice a fost și mai acut ilustrată de dezbaterile din mai, cu titlul „A citi pe Eminescu — voci / căi multiple“, susținută de asistentă Olga Galațanu, de la Universitatea din București, de poetul francez Jean-Paul Mestas și de subsemnatul. Cunoscută prin cercetările sale în domeniul teoriei limbajului și prin traduceri de poezie (vezi Goga în limba franceză), Olga Galațanu a oferit un model al poezicității, bazat pe patetismul discursului poetic, model de mare forță explicativă în raport cu creația romantică. Jean-Paul Mestas, cunosător al poeziei române, pe care de altfel o cultivă generos în revista sa „Jalons“, a subliniat paradoxul creator al lui Eminescu, transpus mai cu seamă în poemul „Melancolie“, tradus în franceză de domnia-sa în colaborare cu Olga Galațanu. La rîndul meu, am prezentat un mic eseu despre „Lectura romantică a lumii — Și dacă de Mihai Eminescu“. A participat un numeros public, în mijlocul căruia se afla un important grup de poeți francezi.

La 13 iunie, manifestările au culminat cu celebrarea trecerii în neființă a lui Mihai Eminescu: cu acest prilej, am făcut o expunere sub genericul „Testamentul lui Eminescu“. Printre cei care au dat viață verbului eminescian s-a aflat Christian Golfetto, președintele asociației „Prietenii lui Panait Istrati“; apoi s-a vizionat recentul film documentar despre Eminescu, făcut de data aceasta după toate regulile artei.

Firește, au mai fost și alte manifestări consacrate lui Eminescu în Franța, la care se adaugă cele care vor avea loc în zilele următoare, precum și la toamnă, mai ales în cadrul secțiilor de română din Universitățile franceze. Le-am subliniat pe cele de la Biblioteca Română din Paris, care este menită să marcheze o nouă etapă a relațiilor culturale româno-franceze.

Paul Miclău

„Trandafirii“ de la Montreux

● La cel de-al 29-lea Concurs internațional de la Montreux, premiul „Trandafirul de aur“ a revenit spectacolului *Hale Pease* (Slăvită fie pacea), realizat de „London Weekend Television“, apreciat de juriu drept cea mai bună emisiune de divertisment și distins de asemenea cu Premiul presei. Cu trandafirii de argint și de bronz au fost distinse emisiuni din U.R.S.S. și R.S. Cehoslovacă. În total au participat 34 de posturi de televiziune din 24 de țări.

Giovanni GRAZZINI:

Fellini despre Fellini

Prima dimineață de regizor

— Ai vorbit adesea, pe larg, despre filmele tale, nu vreau să te oblig să repeți lucruri spuse: cu toate că mi-ar plăcea să te aud. De multe ori ai afirmat că nu-ți rezești filmele; ce relații păstrezi cu ele? Cum vezi prezentându-se această „familie“?

— Am impresia că am turnat mereu același film: e vorba de imagini, numai imagini pe care le-am filmat, folosind întotdeauna același material: poate solicitat, de fiecare dată, din alt punct de vedere.

Relația pe care o am cu filmele mele e cea stabilită pe măsură de filmul se desfășoară, apropiindu-se de împlinire, o relație care se repetă, aceeași pentru toate. Într-o bună zi, filmul pe care îl lucrezi ajunge la termen, uneori chiar înainte de sfîrșitul efectiv al filmărilor. În studiourile unde ai fost sint acum alte echipe, se montează alte decoruri: vezi toate aceste prezențe ca o intruziune, o violare, un sacrilegiu, acolo sînt „circaci“. Sfirșitul lucrului capătă astfel aspectul unei disperări, al unei deșirări. Și totuși, în această perioadă se petrece ceva care seamănă puțin cu un început: faza montajului. Relația devine particulară, pasională: nici o confuzie, nici străini, vizitatori, prieteni, care, într-un fel sau altul, constituie o magmă hrănitoare în timpul filmărilor. Rămîn singur cu el, cu filmul meu și cu monteurul. Ajungi astfel la prima proiectie într-o sală mică: „el“ iese de pe ecran redus de aparatul de proiectie pentru montaj, avînd încă o identitate caldă prietenească, pentru a inunda ecranul normal. Și-a cîștigat autonomia: imaginile îi aparțin, cele pe care a știut să le obțină și cele prin care l-am urmărit. Mai este încă filmul meu? Îl mai recunosc? E ceva la jumătatea drumului între șantaj și fraternitate. Există cordonul ombilical care ne menține legați, eu trebuie să-l rup. Este momentul în care încep să mă îndepărtez, să-l evit, să nu mai am nici cea mai mică plăcere privindu-l drept în ochi. Magma căreia

voiam să-l smulg s-a decantat și interesul meu s-a micșorat cu rapiditate. L-am terminat; bineînțeles că l-am terminat: din ce în ce mai chibșugar, depărțindu-mă din ce în ce de el; fără amiciția deosebită dinainte, fără complicitatea solidaritate.

Cînd filmul s-a terminat cu totul, îl abandonez cu oarecare dezgust. Nu mi-am văzut niciodată filmele într-o sală publică. Mă cuprinde un fel de pudoare, am starea de spirit a cuiva care nu vrea să-și vadă vreun prieten făcînd lucruri pe care nu le-ar îngădui. Cînd spun că nu-mi revăd niciodată filmele, că nu le-am revăzut niciodată, se întimplă ca prietenii mei să schițeze un suris de neîncredere. Și totuși asta-i adevărul: poate că filmele mele nu sînt nici de parte, nici aproape de mine, ele sînt cu mine, sînt în mine, iar eu n-am nici o nevoie de verificări anuale, de controale. Dacă dau cu ochii de ele pe ecran sau la televiziune sînt foarte tulburat, de parcă, mergînd pe stradă, văd reflectată într-o vitrină sau într-un geam o figură care mă privește; îți dai seama oarecum înnebunit că figura îți aparține.

— Așteptînd, văd că nu mi-ai răspuns la întrebare, observ clar că încerci, ori-cum, să opul o rezistență serioasă cînd e vorba de filmele tale. Îți propun un soi de joc: voi cita un titlu, iar tu, ca într-un test psihanalitic de asociații libere, vei spune ce-ți trece prin minte. Vom începe cu Luci del varietà, primul film, realizat cu Alberto Lattuada.

— Zori livide. Așteptarea „zorilor livide“, în staulul fermei unde ne-am strîns, Pepino de Filippo ne povestește despre Napoli al copilăriei, teatrul San Carlino unde domnea dialectul, Antonio Petito, legendarul Polichinelle supranumit Totonar nebulun. Scarpella, Marco stăpînul lui Toto: o lume picarească de glorie și zdrențe, de aventuri de tipul Till Eulenspiegel, Pinocchio, Don Quijote. Povești fabuloase ale actorilor de geniu cum nu se mai văd, incarnări inimitabile. Noi eram fermecați, iar minunatul bufon Peppino se distra de propriile-l istorii

cu ricanările malițioase ale personajelor, trîntori și infumurați, pînă în clipa cînd cineva de la producție alerga strigînd: „Zori livide! Asta e, fiecare la locul său! Zorii livide au sosit!“

Cuvintele figurau în decupaj: „zori livide“, toată lumea, chiar cei mai grosolani dintre noi, adoptasem expresia cu un iz de literatură. Zile după zile, cîntînd capul cu tristețe excesivă, veneau să ne spună, lui Lattuada și mie: „Să vedeți, nici în dimineața asta, nu e posibil să facem sfintele astea de zori livide. În ultima lună, ce să mai vorbim, frumoase cantități de zori livide! Aceste „zori livide“ deveniseră un „obiect“, ca un coș, sau ca sîna de la travelling, ceva concret, ceva de dibuit și de consumat. De fapt, astea sînt întîmplările de care-și amintesc, de preferință, cei care lucrează în cinematografie, de altfel singurele care sînt păstrate de memorie: furtuna neașteptată, atmosfera de petrecere cîmpenească terminată rău, căuind cum poți un adăpost, sub un arbore, în camionul electricienilor, cei mai smecheri în clădirile vreoinei ferme, un fel de invazie soldățească, între bunăvoință și aroganță, invitînd pe fermier să pregătească repede o omletă.

Dezinvoltura, interesul distrat sau plin de prietenie, senzația de joc cu care noi cei din cinematografie tratăm lucrurile și oamenii, de parcă lumea întreagă ar fi un studio pus la dispoziția noastră, o imensă magazie de accesorii din care putem lua fără a cere vreo permisiune, fac parte din alienarea, din uzura meselușului, așa cum pentru un pictor, obiectele, figurile, casele, cerul, nu sînt decît forme cu care poate face ce vrea. Pentru cinema totul devine o natură statică fără margini, putînd dispune chiar și de sentimentele celorlalți. Un delir, o beție cu o putere infinită, pe jumătate divină, sentimentul care îi leagă puternic pe aventurieri, pe năvălitori, pe jefuitori, pe distrugători, creează cele mai intime legături, prietenii definitive sau măcar atît cit nodul magic, care este munca la film, continuă, strîngînd toată lumea. După ce ultimul proiector s-a stîns, după ce călătoria s-a sfîrșit, fibrele prieteniei și ale dragostei dispar, revin distanțele și indiferența, cecchipierii aproape nu se mai recunosc pînă la următorul film, unde se regăsesc, din nou, în îmbrățișări, strigăte de entuziasm, potopuri de amintiri.

— Ce-mi poți spune despre Șicul alb, primul film pe care l-ai realizat singur?

— Adesea, în anii care au urmat, prăgînd *Satiricon*, *Roma*, *Casanova*, uriașe mașini de producție, complexe și anevoioase, mă gîndeam cu nostalgie la *Șicul alb*, pe care mi-ar fi plăcut să-l refac cu experiența, detașarea de acum, cu dorința de a mă juca mai ușor cu povestea, cu personajele. Am spus desigur de des că nu m-am gîndit niciodată să devin realizator de filme: chiar după *Luci del varietà*, care a fost un mic, foarte mic succes, eram convins că voi sta, dumnezeu știe cît timp încă, în zona de limbă în care se află scenariștii: un teritoriu, o dimensiune care mi se părea că-mi convine mai mult, raportînd regia la iresponsabilitatea muncii colective, la absența unei reale angajări interioare: un sentiment de bivacu perfid și fără vinovăție posibilă.

Prima zi de filmare a fost o ratare totală, n-am filmat nici un plan. Nimic mai greu, mai dezolant, să ai aparatul de filmat așezat pe o cortină, în plină mare, să invocîi cadrarea cu precizie a șalupei cu actori. Marea este un soi de spate urlaș care se mișcă încontinuu, după o secundă, dacă te uiți prin aparat, nu mai există cadrulaj, nimic în afara orizontului și a mării care-ți ia ochii. În acea dimineață (prima mea dimineață de regizor) am plecat în zori, după ce-mi luasem rămas bun de la Giulietta, puțin cam emoționat și primisem urările cam sceptice ale menajerei noastre, care îmi repetase în prag: „Veți muri de căldură așa cum ești îmbrăcat!“ Cu toate că era vară, mă îmbrăcasem ca un adevărat cineast: pulover, pantofi groși, giuși, ochelari fumurii și un fluiet, de parcă aș fi mers să arbitrez un meci de fotbal.

Roma era pustie. Scrutam străzile, clădirile, arborii, căuind un semn propice, de bun augur — iată că un paraceliser deschide portalul unei biserică, așa cum îmi doream. Cedez unor sentimente ancestrale, frînez și cobor — voiam să fabric un fel de rugăciune, să încerc o invocare, să cer un soi de ajutor, nu știu ce. Foarte ciudat, cu toată ora matinală, biserica era în întregime luminată iar în mijloc era un catafalc cu sute de lumînări, cu flăcările drepte și imobile. Ingenunchiat lingă sicriu, un bărbat chel plîngea cu capul într-o batistă. M-am întors alergînd la mașină, făcînd cu miinile semne de implorare a sorții. Imprejurul meu, de la picioare pînă la un metru deasupra capului.

Traducere și adaptare de Andriana Fianu

„ZILELE CULTURII ROMÂNEȘTI“

Berlin, „Märkischen Museum“. Vernisajul Expoziției de pictură, grafică și sculptură românească.

PE pământul unde au călcat pașii lui Dach, Göthe, Heine, Schiller, Brecht, la Berlin și în inima verde a Turingiei, în ținutul învăluit de legende al Harz-ului și pe meleagurile Mecklenburgului, la Marea Baltică, în puternicul centru universitar al evului mediu, astăzi marele port Rostock, în aproape 30 de orașe ale Republicii Democratice Germane s-au desfășurat, la început de iunie, „Zilele culturii românești“.

Citeva din cuvintele rostite de ministrul culturii, Hans Joachim Hoffmann, la deschiderea „Zilelor culturii românești“, mi-au rămas în memorie: „Să oferim, prin intermediul culturii și artei generațiilor de astăzi noi căi de a clădi viitorul...“

După întâlnirea delegației culturale românești cu reprezentanții ai ziarelor, radioului și televiziunii, organizată la impunătorul Centru Internațional de presă, am pornit, pe malul riului Spree, spre „Märkischen Museum“ — Muzeul de istorie culturală al Berlinului — monument arhitectonic datând de la sfârșitul veacului al XIX-lea și reconstruit după război. Una din sălile sale găzduia Expoziția de pictură, grafică și sculptură românească. Publicul berlinez iubitor de artă mai avusese prilejul, cu un an înainte, să cunoască o expoziție de pictură românească contemporană, apreciată de specialiști, după cum mi-au spus gazdele, la vremea respectivă. Pictura stă de astă dată alături de grafică și sculptură mică, expoziția distingându-se, (așa cum scria după vernisaj, criticul de artă Lutz Pretzsch, la 10 iunie, în cronică din „Berliner Zeitung“), prin „bogăția sa de culori și forme“. Maestrul Cornelii Baba, „unul dintre marii artiști ai României, binecunoscut și peste hotarele țării“, se individualizează în expoziția de artă plastică a celei de-a patra ediții a „Zilelor culturii românești“ în R.D.G. prin două din lucrările aflate în proprietatea artistului — „Portret“ și „Autoportret“. În catalogul expoziției nu este omis un amănunt semnificativ: de mai bine de un sfert de veac Baba se numără printre membrii corespondenței ai Academiei de artă din Berlin. Expoziția și-a propus, și în bună parte a reușit, să ilustreze varietatea stilistică a artei noastre plastice contemporane, artă cu o tematică diversă, ascemenea realității, pe care o reflectă și o comentează cu mijloacele sale specifice. Sunt prezentate lucrări aparținând mai multor generații de artiști — de la Ion Irimescu, Brăduț Covaliu, Ion Bițan, la Constantin Lucaci, Ion Viasiu, Ovidiu Maitec, Horia Flămîndu, Marius Cilievici, Ileana Micodin, Vasile Grigore. Și seria enumerărilor ar putea continua încă. Elena Gruculesi se remarcă, după cum nota același critic, prin mesajul umanist al lucrărilor sale, Gheorghe Anghel, prin acuarelele din ciclul „Istoria minotaurului“, Ion Gheorghiu, prin variațiunile pe tema „Grădini suspendante“, Ion Pacea, prin tablourile sale luminoase, în maniera picturii nonfigurative. Compozițiile lui Călin Beloescu, peisajele lui Violet Mărgineanu, lucrările cu tematică citadină realizate de Dan Hatmanu sau Iulia Hălăucescu, acuarelele lui Ion Murariu, lucrările semnate Florin Niculcu și Anamaria Smigelski, adevărate „excursii în lumea subconștientului“, conferă expoziției românești, alături de celelalte creații prezentate, un profil distinct, diversitate și originalitate, totodată. În luna iulie expoziția va fi vernisată la „Galerie am Domhof“ din Zwickau.

Continuând itinerarul expozițional, ne oprim la galeria berlineză „Weidendamm“, situată nu departe de teatrul ce-și leagă numele de Bertolt Brecht — „Berliner Ensemble“, de teatrele „Metropol“ și „Friedrichstadt-Palast“. Redusă ca dimensiuni, expoziția de artă decorativă românească, ce va rămâne deschisă aici până la sfârșitul lunii iulie, reține atenția prin unicatele sale vestimentare, vasele din porțelan, sticlă și ceramică, lucrări, într-o manieră originală, de tineri artiști, absolvenți ai Institutului de arte plastice „Nicolae Grigorescu“. Întâlnind-o aici pe ceramista Christina Renker, cunoscută la București printr-o recentă expoziție a sa, am aflat că arta noastră decorativă are un nume consacrat în R.D.G.; simpozionul internațional de creație, organizat odată la patru ani în Turingia, la Römhild, se numără printre reuniunile artistice de tradiție cu participare românească.

DE-A LUNGUL „Zilelor culturii românești“, au avut loc, de asemenea, multiple manifestări muzicale. Orchestra de cameră a Filarmonicii „George Enescu“ a concertat la Berlin, în sala „Nicolai“, cea mai veche clădire a capitalei R.D.G., monument arhitectonic din piatră și cărămidă, impunător și auster. Programele concertelor, ca și al recitalurilor instrumentale susținute în mai multe orașe ale R.D. Germane, au acordat prioritate muzicii românești, reprezentată prin creații de George Enescu, Sabin Drăgoi, Mircea Basarab, Doru Popovici, Wilhelm Berger, Adrian Iorgulescu, Cornel Țăranu, Sigismund Toduță, Mihail Jora, Tudor Ciortea, Diamandi Gheciu. Semnatarul cronicii „Creații noi și lucrări din patrimoniul muzical românesc, armonice îmbinate în concert“, Klaus Klingbeil („Neues Deutschland“ — 8 iunie), apreciază valoarea artistică a Orchestrei de ca-

meră a Filarmonicii „George Enescu“, a cărei conducere „se află pe mâinile sigure ale dirijorului Nicolae Iliescu“; artistul emerit Ștefan Ruha este „un violonist de suflu larg ce pune mult preț pe sonorități exprimate în linii melodice, arcuite, tensionale...“. Referindu-se la programul concertului de la Berlin, autorul articolului definește lucrarea lui Wilhelm Berger „Epos“ drept „o mare nocturnă“. Suita din vechi cintece și dansuri din Transilvania „Codex Caioni“ de Doru Popovici este considerată ca o reușită sub raportul alcătuirii, armonizării, instrumentației, în interpretarea acesteia orchestra fiind „deosebit de expresivă și plină de temperament“. Cu aceeași mare dăruire și pasiune au fost interpretate creații de George Enescu și Mircea Basarab. Și tot pentru frumusețea muzicii românești, pentru virtuțile sale interpretative au pledat în turneele lor prin R.D.G. cvartetul „Voces“ din Iași, dirijorul Cristian Mandeal, soprana Sanda Șandru, pianistele Dana Borșan și Ileana Dumitrescu. O plăcută seară muzicală ne-a oferit, la Opera de Stat — Deutsche Staatsoper, „Flautul fermecat“, rolul fascinant regine a noții fiind interpretat de soprana Emilia Oprea. Din itinerarul meu berlinez nu putea lipsi centrul vieții spirituale germane, Universitatea, întemeiată la începutul secolului trecut de umanistul și lingvistul Wilhelm von Humboldt. Sala sa „Kommode“ a găzduit o cuprinzătoare expoziție de carte românească. De la Corneliu Nistor, lector de limba și literatura română la Universității berlineze, am aflat că primul lingvist care a predat aici româna a fost, începând din 1906, Heim Tiktin.

ÎN anul centenarului morții genului literarului nostru, Mihail Eminescu, și la Berlin, orașul celei de-a doua studenții a poetului, au fost finalizate, imi spunea același interlocutor, noi cercetări și studii, privind receptarea opere sale în spațiul de limbă germană, specificitatea limbajului, caracterul național și universal al creației eminesciene. O parte din aceste teme s-au aflat înscrise în programul colocviului ce a reunit, la 21 iunie, la Universitatea Humboldt, cadre didactice și cercetători români și din țara gazdă.

În arhivele Bibliotecii Germane de Stat se păstrează și astăzi câteva documente, scrise în germană cu caractere gotice: registrul de înmatriculări al Universității berlineze, cuprinzând date sumare despre tânărul venit de la Botoșani, la 18 decembrie 1872, spre a se înscrie ca student la Facultatea de Filozofie: „Michail Eminescu, originar din România, din orașul Botoșani, fiu de proprietar agricol...“. Un certificat, eliberat la 26 iulie 1873, atestă „frecventarea cu sîrguință, fără nici o observație de natură disciplinară și financiară“, a anului I de studii. Într-o altă parte a aceluiași registru se menționează că poetul s-a reinmatriculat la 6 decembrie 1873, fiind șters din evidența universității berlineze în ianuarie 1875, când Eminescu era deja, de cinci luni, în țară. O cerere semnată de poet, la 14 iulie 1873, adevărte eliberate de Biblioteca Universității și Biblioteca Regală Prusacă, ce dovedesc că „studentul în filozofie Michail Eminescu a predat la timp și intacte cărțile împrumutate“, „Indicele oficial“ al profesorilor și studenților Universității din Berlin, în care Eminescu este prezent în anii 1873—1874, sint, de asemenea, documente ce au permis profesorului și istoricului literar Cornelii Nistor să reconstituie orarul săptămânal al poetului, criteriul de opțiune al acestuia pentru frecventarea unor cursuri. Poezii, pagini de proză articole de la „Timpul“ au fost inserate, încă din timpul vieții poetului și apoi în veacul nostru, în antologii de lirică românească în traducere germană, cea mai veche fiind cea apărută la Leipzig, în 1881. I-au urmat „Tălmăcirii germane din cele mai citite poezii ale lui Mihail Eminescu“ (Berlin — 1901), culegeri de versuri, în traduceri de Konrad Richter, Otto Hauser, Roland Erb, acesta din urmă cu o cuprinzătoare selecție de versuri eminesciene, însoțită de un eseu semnat de Tudor Arghezi („Dintre sute de cartage“ — Leipzig, 1962).

La deschiderea expoziției de carte românească la Berlin am cunoscut-o pe Eva Behring, traducătoare și bună cunoscutoare a literaturii noastre, a cărei teză de doctorat a abordat viziunea despre iubire a lui Mihail Eminescu, în lumina metaforelor opere sale.

Cu amabilitate, gazdele ne-au informat despre cărțile românești recent apărute în edituri din R.D.G. La capitolul beletristică figurau proze de Mihail Sadoveanu, romane de Panait Istrati, Zaharia Stancu și Eugen Barbu, versurile lui Bacovia, scrieri de Franz Storch.

Am putea continua seria prezențelor culturale-artistice în țara prietenă. Dar ne oprim aici. Ele au reprezentat elemente ale unui tot, generic intitulat „Zilele culturii românești“, organizate în țara socialistă prietenă ce-l aniversază, în 1989, pe Schiller și Thomas Müntzer.

Coralia Popescu

Prezențe românești

R.F. GERMANIA

● La invitația Asociației „Mundartgesellschaft“ și al revistei „Sewadts“ din landul Baden-Württemberg (R.F. Germania), scriitorul Mircea Vaida a susținut un ciclu de conferințe pe tema — **Eminescu și cultura germană și Eminescu și Lenau** — în localitățile: Hildesheim (6 iunie), Metzingen (8 iunie), Schopfheim (12 iunie), Ludwigsburg (14 iunie).

Referindu-se la succesul acestor manifestări de elogiare a marelui poet român, presa vest-germană sublinia caracterul lor de dialog între culturi și popoare: „În domeniul literar se încheagă relații germano-române... oaspete în momentul de față la noi, dr-ul Mircea Vaida, scriitor și cercetător literar, conferențiază cu prilejul centenarului morții poetului Mihail Eminescu, despre legăturile acestuia cu literatura germană — la Metzingen, Schopfheim și Ludwigsburg, însoțit o parte din drum de către președintele Asociației scriitorilor în dialect, Wilhelm König. Oaspetele român are contacte diverse cu scriitorii și oamenii de cultură“ („Reutlinger General — Anzeiger“, 12 iunie 1989). Sub titluri ca: **Accente suabe ale relațiilor germano-române, Despre Eminescu și Nikolaus Lenau, Întâlnire literară româno-germană, sau Omagiul lui Eminescu** — presa vest-germană a înregistrat actualitatea și perenitatea mesajului opere eminesciene.

FRANȚA

● La Biblioteca Română din Paris a fost susținută conferința **Raporturi culturale româno-franceze de-a lungul timpului** în care au fost evocate principalele momente din istoria poporului român și au fost prezentate aspecte inedite cu privire la raporturile culturale româno-franceze. Aceiași manifestare a reunit o expoziție de carte istorică despre independența de stat a României și o expoziție de gravură românească, care s-au bucurat de un deosebit succes în rîndul participanților — istorici, scriitori, oameni de cultură și artă.

U.R.S.S.

● Săptămînăla „Literatura și arta“ care apare la Chișinău publică în nr. 17 din 20 aprilie 1989 sub titlul **Banchetă în doi** un grupaj din sonetele lui Radu Cârnelci. În grupaj sînt reproduse: **Sonetul LXII, Sonetul LXIII, Sonetul LXVII, Sonetul LXX, Sonetul LXXII și onetul LXXII**. Grupajul este precedat de o tabletă semnată de cunoscutul critic literar Mihail Cimpoi, o prezentare sintetică a poetului din România.

Săptămînăla din Chișinău găzduiește în același număr o cronică muzicală semnată de muzicologul Viorel Cosma, consacrată apariției dirijorului Dumitru Goia, artist al poporului din R.S.S. Moldovenească, șef de orchestră al Filarmonicii de Stat din Chișinău, pe podiumul Ateneului Român din București.

GRECIA

● Revista de literatură și cultură „Ipirotiki estia“ („Valra Epirului“), care apare în orașul universitar Ioannina și este editată de Dimosthenis Kokkinos, publică în numărul triplu 438—439—440 poeme de Ioanid Romanescu, traducerea lor, precum și o succintă prezentare, fiind semnată de Andreas Rados.

S.U.A.

● Revista trimestrială „World literature today“ editată de Universitatea din Oklahoma, a publicat în numărul 4 (toamna 1988) o recenzie semnată de Marguerite Dorian, despre cartea lui Petre Solomon Paul Celan. **Dimersiuca românească** (editura „Kriterion“, 1987).

„România literară“

Săptămînăla de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Apare sub conducerea unui consiliu redacțional coordonat de
DUMITRU RADU POPESCU
președintele Uniunii Scriitorilor

Redactor șef adjunct Ion Horea Secretar responsabil de redacție Roger Câmpeanu

5 lei

